

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS • ATEITIES KOMITETAS
ATEITIES ĮŽVALGOS Nr. 1 / FORESIGHT STUDIES No. 1

RUSIJOS KARO PRIEŠ UKRAINĄ GALIMI POVEIKIAI LIETUVAI

POSSIBLE IMPACT OF RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE ON LITHUANIA

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS
ATEITIES KOMITETAS
ATEITIES ĮŽVALGOS Nr. 1

SEIMAS OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA
COMMITTEE FOR THE FUTURE
FORESIGHT STUDIES No. 1

RUSIJOS KARO PRIEŠ UKRAINĄ GALIMI POVEIKIAI LIETUVAI

POSSIBLE IMPACT OF RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE ON LITHUANIA

Vilnius, 2023

Reiškiamo padėką **Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriui** už suteiktas įžvalgas ir naudingą informaciją, kuri svariai prisidėjo rengiant šį dokumentą. Rengimo metu LR Seimo Tyrimų skyriaus pateikta analitinė informacija apie karo Ukrainoje poveikį kaimyninėms šalims ir pateiktos įžvalgos dėl karo Ukrainoje vystymosi scenarijų tapo integraliomis šio dokumento dalimis.

Taip pat dėkojame **Lietuvos Respublikos ministerijoms, Lietuvos bankui** už suteiktą svarbią analitinę informaciją ir **Vyriausybės strateginės analizės centrui (STRATA)** už galimybę susipažinti su rengiamu strateginiu dokumentu „**Lietuva 2050**“ ir jame pateiktomis įžvalgomis remtis, formuojant karo Ukrainoje baigties scenarijus ir jų poveikį Lietuvai.

Parengė:

Alfonsas Eidintas, Giedrius Kanapka, Gediminas Kašėta, Raimundas Lopata, Vaidotas Tuzikas.

Duomenimis ir įžvalgomis talkino:

Šarūnas Legatas, Laura Švelnytė, Lina Dumčiūtė, Gintautas Meilūnas, Inga Ulevičiūtė, Greta Česnaitytė, Nerijus Bitinas, Aldona Stalgienė, Vytautas Keršanskas, Rugilė Katinaitytė, Gediminas Karalius, Rimantas Šikas, Dovydas Špokauskas, Renata Jankūnaitė, Viktorija Boiko, Andrius Kurkietis, Eglė Gurauskytė, Laura Trubilaitė, Aira Paliukėnaitė, Ligita Šarkutė, Artūras Vitas, Giedrė Morkūnienė, Asta Žvikevičienė.

Už pagalbą ruošiant leidinį padėka Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komiteto biuro tarnautojams.

Viršelyje – karinės technikos kapinės Buchoje. 2022 m. gegužės 1 d.
Olgos Posaškovos nuotrauka.

2023 02 01. Tiražas 150 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija
Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius
Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

TURINYS

IVADINĖS PASTABOS	5
RUSIJOS KARO PRIEŠ UKRAINĄ GALIMI POVEIKIAI LIETUVAI	6
Bendroji strateginė aplinka	6
Neišprovokuotas Rusijos karinis puolimas prieš Ukrainą	6
Ukrainos kova dėl nepriklausomybės ir teritorinio vientisumo	7
Karo poveikis Lietuvos gyvenimui	8
Kokius karo Ukrainoje scenarijus mato Vakarai?	10
„Nualinimo karo“ scenarijus	10
„Įšaldyto konflikto“ scenarijus	11
Okupacija iki Dniepro – Rusijos pergalė?	11
Sėkmingas kontrpuolimas – Ukrainos pergalės scenarijus	12
Karo eskalacijos ir išplitimo scenarijai	12
Kinijos įsitraukimo ir įtakos karo baigčiai scenarijai	14
Karo poveikio vertinimai kaimyninėse šalyse ir Lietuvoje	14
Geopolitinis poveikis	14
Socialinis poveikis, migracija, pabėgėliai	16
Aplinkosauginis poveikis	18
Ekonominis poveikis	19
Trys Rusijos agresijos Ukrainoje scenarijai ir poveikis Lietuvai	21
Pirmasis scenarijus – Ukraina laimi, sudaromos paliaubos (taika) jos sąlygomis	21
Antrasis scenarijus – konfliktas įšaldomas	25
Trečiasis scenarijus – Rusija pralaužia Ukrainos gynybos linijas	29
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	35
Possible impact of Russia’s war against Ukraine on Lithuania	
SUMMARY	40
Three scenarios of Russia’s aggression in Ukraine and their impact on Lithuania	43
Scenario 1: Ukraine wins and a ceasefire/peace is achieved on Ukraine’s terms	43
Scenario 2: A frozen conflict	47
Scenario 3. Russia breaks the Ukrainian lines of defence	49

2023 01 13 Laisvės gynėjų dienos minėjimas ir Laisvės premijos įteikimo ceremonija. Seimo kanceliarijos nuotr. (aut. Viktoriia Chorna).

2022 11 10–11 Seimo Pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen vadovaujama delegacija Kyjive dalyvauja Lietuvos Seimo ir Ukrainos Aukščiausiosios Rados Asamblėjos sesijoje. Seimo kanceliarijos nuotrauka (aut. O. Posaškova).

IVADINĖS PASTABOS

Prof. Raimundas Lopata

Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komiteto pirmininkas

Po to, kai 2014 m. pavasarį Rusija okupavo Krymą, Europa pradėjo keistą sugyvenimo su V. Putinu etapą. Europos Sąjunga ėmėsi sankcijų prieš Kremlį, NATO tebeskelbė atvirų durų politiką, tačiau kartu didžiosios ES ir NATO valstybės narės aktyviai įsitraukė į vadinamąjį Minsko procesą. Maskva neslėpė, o Vakarai neprieštaravo tam, kad vadinamaisiais Minsko susitarimais iš esmės buvo numatyta sukurti naują Ukrainos sąrangą, kurioje „autonominė“ Rytų Ukraina turėjo tapti Kremliaus instrumentu, blokuojančiu Kyjivo narystę NATO ir užtikrinančiu Maskvos įtaką kaimyninėje valstybėje.

Vakarai neprieštaravo naratyvui, kad karo veiksmai Rytų Ukrainoje yra ne Rusijos agresijos tęsinys, bet lokalūs ukrainiečių ir vietinių Rytų Ukrainos gyventojų ginkluoti susidūrimai. Tai iliustravo rusofilijos gajumą Vakaruose. Tuo tarpu Rusijai tai suteikė peno gaivinti karinį imperializmą – iš pradžių masyvia propagandine istorijos klastojimo, bauginimo, saugumo architektūros revizijos kampanijomis, o netrukus ir realiais kariniais veiksmais.

Nesulaukęs Vakarų paramos keisti Minsko susitarimų pobūdį, V. Zelenskis pabandė užkirsti kelią rusofilinėms tendencijoms ir Rusijos įtakai šalies viduje. Kyjivas ėmėsi užkardyti su Rusija artimai susietų oligarchų, visų pirma artimiausio Putinui Viktoro Medvedčuko, veiklą. Kremlius į tai atsakė kariuomenės sutelkimu Ukrainos pasienyje ir nesiliaujančiomis karinėmis pratybomis, o 2022 m. vasario 24 d. pradėjo invaziją, pavadinęs ją „specialiąja karine operacija“.

Ukrainiečiai atsilaikė. Vakaruose pamažu ėmė vyrauti įsitikinimas, kad vyksta karas ne tik prieš nepriklausomą Ukrainą, kad Ukraina gina ne tik save, bet ir laisvąjį pasaulį. Nors ir braškėdama, parama Kyjivui įgavo pagreitį, Ukrainos gynyba imama suvokti kaip Europos gynyba, tačiau vis dar gaji ir nuomonė, kad Europos, o ir viso pasaulio saugumo sistema sunkiai įsivaizduojama be Rusijos.

Kitaip tariant, Rusijos karas prieš Ukrainą / Europą daro didžiulį poveikį pasaulio raidai. Iš

naujo ryškėja globalios politinės sistemos takoskyros, sulėtėjo pasaulio ekonomikos augimas, išlieka įtampa maisto tiekimo grandinėse, išjudinta didžiulė karo pabėgėlių banga, persitvarko ištisų pasaulio regionų energetika, vyksta daugelio šalių remilitarizacija. Akivaizdu, kad šio konflikto poveikis bus ilgalaikis ir įvairialypis ir kad priklausomai nuo konflikto tolesnės raidos ir baigties jis gali būti labai skirtingas. Todėl daugelis atskirų šalių, tarptautinių organizacijų ir analitinių centrų šiuo metu modeliuoja galimus krizės poveikio scenarijus.

Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komitetas inicijavo Rusijos karo prieš Ukrainą scenarijų, kurie trumpalaikėje ir ilgalaikėje perspektyvoje turės įtakos Lietuvos socialiniam, ekonominiam ir politiniam gyvenimui, studijos parengimą.

Studijai „Rusijos karo prieš Ukrainą galimi poveikiai Lietuvai“ parengti buvo suburta Seimo kanceliarijos Ateities komiteto biuro, Tyrimų skyriaus, Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Strateginio prognozavimo skyriaus, Lietuvos banko Ekonomikos departamento Makroekonomikos ir prognozavimo skyriaus ekspertų grupė.

Seimo Ateities komitetas 2022 m. lapkričio 9 d. surengė Ateities forumo „Intelektualinis Lietuvos savarankiškumas“ diskusiją „Rusijos karas prieš Ukrainą: ilgalaikio poveikio Lietuvai scenarijai“, gruodžio 21 d. kartu su Nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka organizavo konferenciją-forumą „Karas Ukrainoje ir jo poveikis Lietuvai“, taip pat temos aptarimą su Lietuvos banko ekspertais.

Šioje studijoje pateikta ir plačiau aptariama Lietuvos ekonominės ir socialinės padėties medžiaga (daugiausia 2022 m. pabaigos duomenys), kuria buvo remtasi nagrinėjant tris galimus Rusijos agresijos Ukrainoje scenarijus ir jų poveikį Lietuvai. Išvados darytos remiantis nepaneigiama prielaida, jog Lietuva nuosekliai ir kiek tik galėdama rėmė, remia ir remis Ukrainos kovą už laisvę, teritorijos vientisumą ir nepriklausomybę.

RUSIJOS KARO PRIEŠ UKRAINĄ GALIMI POVEIKIAI LIETUVAI

Bendroji strateginė aplinka

Rusija dabartinėje sistemoje matė save kaip ne-lygiavertę žaidėją, todėl ėmėsi jėga išsikovoti tokią pat sprendimų priėmimo svarbą kaip JAV. Ji pasi-šovė tapti trečiuoju pasaulio politiniu ir jėgos po-liumi (šalia JAV ir Kinijos) ir, kaip nori, tvarkytis bu-vusios SSRS teritorijoje ir aplink ją, prisiskirdama tą zoną kaip savo „įtakos sferą“. Kadangi Rusijos ultimatyvių reikalavimų dėl NATO plėtimosi stabdy-mo Vakarai nepaisė, Rusija 2021 m. gruodį paskel-bia ultimatumus dėl NATO plėtros, taip siekdama iš esmės susilpninti NATO, sugrąžinti ją į 1997 m. ribas, užkirsti kelią Ukrainai tapti NATO nare, įtvir-tinant principą, kad kai kurių valstybių suverenite-tas yra tik dalinis, ir užsitikrinti karinį dominavimą regione. Rusija stipriai militarizavo Kaliningradą, kuriame yra sutelkusi didelius karinius pajėgumus, ir integravo Baltarusiją į savo karinę sistemą. Taip besielgiančios Rusijos grėsmė išliks.

COVID-19 pandemijos nuvargintoje Europoje 2022 m. vasario 24 d. Rusijos Federacija (RF) prade-da neišprovokuotą karą prieš Ukrainą, tikėdamasi, kad pasieks greitą pergalę ir ukrainiečiai su duona ir druska pasitiks „išvaduotojus“. Rusijos vadovy-bėje ne be pagrindo viltasi, kad daugeliu atvejų nevieninga Europos Sąjunga (ES) su karine agre-sija susitaikys, kaip susitaikė su karo rezultatais Sekartvele ir 2014 m. kariniais veiksmais Donbase ir Kryme, nes JAV prisibijos branduolinio konflikto, o ES susiskaldys, tad ir rimtų sankcijų bus išveng-ta. Kremliaus manyta, kad Kinija palankiai stebės, kaip Rusija jėga (menamai) įveikia vienpoliarią pa-saulio sistemą, kurioje dominuoja JAV.

Neišprovokuotas Rusijos karinis puolimas prieš Ukrainą

Tai, apie ką ilgus dešimtmečius kalbėjo ir tvyti-no lietuviai, įvyko – atgimė Rusijos imperIALIZMAS, kurio tendencijos matytos taikant minkštąją galią, energetiškai valdant ES ir pagaliau pradėjus karą prieš Ukrainą. Perėmus masinės informacijos prie-monių kontrolę, suvaržyta opozicijos veikla, suimti

ar ap(nu)nuodyti lyderiai, numatytos bausmės už antikarines idėjas ir jų sklaidą. Brutaliai užgnauž-tos gatvių manifestacijos. Vakarai ne iš karto pri-pažino savo aklumą ir dabar jau netgi pagiria Bal-tijos šalių ir jų kaimynių toliaregiškas įžvalgas dėl Rusijos politikos agresyvumo.¹ Nebeslėpdamas imperialistinių užmačių (Vladimirą Putiną kažkaip asmeniškai žeidžia Ukrainos savarankiškumas (nes Rusija be Ukrainos nėra imperija), V. Putinas tampa Rusijos galių atgaivinimo rūpintojėliu, tar-si imperatorius Petras Pirmasis („istorinių žemių surinkinėjimas“), „rusų pasaulio“ gynėju (Donba-se „savų nemetam“). Putino režimas akivaizdžiai siekia stabdyti buvusių rusų valdžioms pavaldžių kitų slaviskų valstybių perėjimą prie demokratinių politinių sistemų ilguoju laikotarpiu ir jų žingsnius į Vakarų demokratijų pusę, nes tai kelia riziką Ru-sijos autoritariniam režimui. Kremliaus politikai manė, jog šioje sistemoje yra užprogramuotas ne-išvengiamas Rusijos konfliktas su Vakarais, nes ji nori pakeisti sistemą į policentrinę globalią tvarką, o kadangi Rusija atgimsta kaip revanšistinė imperi-ja, tai daugiapolis pasaulis, kurio reikalauja V. Puti-nas, ir turi būti pasidalytas tarp imperijų.

Rusijos pradėtas karas prieš Ukrainą, pavadin-tas „specialiąja karine operacija“, ideologiškai grindžiamas tvirtinimu, kad neleistina, jog NATO ateitų į šią geografinę dalį, kad Rusijos saugumas reikalauja sunaikinti Ukrainos kariuomenę (demi-litarizacija), užimti ir aneksuoti dalį jos teritorijas, paversti Ukrainą „rusų pasaulio“ dalimi, neva nėra ukrainiečių tautos, yra tik bendra tauta (kad Ukrainą sukūrė Stalinas, o nepriklausomos Ukrainos idėjas skatino pašalinės jėgos ir pan.). V. Putino aplinka įtikėjo milžiniška Rusijos kariuomenės jėga, kad su 150 tūkst. karių jis žaibiškai įveiks 250 tūkst. Ukrai-nos karinių pajėgų karių (nors puolimui paprastai reikia turėti trigubą persvarą), ukrainiečiai išsi-lakstys ir nepalaikys savo politinių lyderių, kurie iš Kyjivo pasitrauks į užsienį. Tačiau po pirmų atakų atsitokėję ukrainiečiai atsakė drąsiais karo veiks-mais. V. Putinui ir S. Lavrovui didžiausia staigmena

¹ Istorinė regiono patirtis svarbi: žlugus Rusijos imperijai, tik įkūrus Raudonąją armiją, lietuviai ir kitos kaimyninės tautos sulaukė agresijos 1919 m., vėliau 1939–1940 m. Tada RF atmetė tautų apsisprendimą, nors pasaulinės revoliucijos nebeminėjo nuo 1926 m. pabaigoje vykusios bolševikų par-tijos XV konferencijos, bet tik dėl tarptautinės RF izoliacijos. Stalinas kūrė gigantiškas ginkluotąsias pajėgas pasaulinei ekspansijai vykdyti, imperia-lizmą maskavo bolševikiniais „revoliucijų palaikymo“, „išvadavimo iš buržuazijos jungo“, „broliškos pagalbos suteikimo“, „sutrukdyti „kontrevo-lucinius dvarininkų-kapitalistų tvarkas“, „pagalbos socializmo gynyboje“ teikimo lozungai, girdėti pasitelkiant Raudonąją (nuo 1947 m. – tarybinę) armiją 1956 m. Vengrijoje, 1968 m. Čekoslovakijoje, 1978 m. Afganistane. Panašūs lozungai vartoti 1990 m. sausį Baku, 1991 m. sausį Vilniuje. SSRS ir kitų tautų kova už savo laisvę ir iškovotą nepriklausomybę vertinta tik kaip jų „netekimas Rusijos (ar SSRS suirimo) silpnumo metu“. Pasirodė, jog dar Kominterno paskelbta „tankų politika“ niekur nedingo. Kai ekonomiškai ir kariškai po 1991 m. RF sustiprėjo, rusų imperializmo ar komunizmo (pasaulinės revoliucijos) ideologijos neskausmingai mutavo į panašias savo esme mesianistines „rusų pasaulio“ ar abstrakčias nacionalistines „rusų dvasios“ idėjas. Nacionalizmu, karu, kaip „teisingais veiksmais, nes vis tiek Vakarai būtų užpuolę“, konsoliduojama Rusi-jos visuomenė.

buvo, kad šį kartą ekonomikos srityje nebebus įprastinės veiklos (angl. *business as usual*), kad Rusiją užklups rimtesnės negu iki tol ekonominės ir politinės sankcijos. Nesisekiant karo laukuose, ES išlaikius vienybę ir davus atkirtį energetiniam (dujų ir naftos ES tiekimų ribojimui) šantažui, radus konsensusą, lyderiaujant JAV ir Jungtinei Karalystei, ES ėmė palaikyti finansais ir ginkluote Ukrainą.

Tikrieji Rusijos imperialistiniai tikslai kare prieš Ukrainą – Azovo ir Juodąją jūras paversti vidinėmis, užvaldyti visus uostus, visą Novorosiją (įskaitant Charkivą ir Odesą), susijungti su Padniestriu, o likusią Ukrainą sprogdinti iš vidaus ir rodyti savo dominavimą. Rusija griebėsi eskalacijos, teatrališku „referendumu“ aneksavo okupuotas Ukrainos sritis (Donbase, Zaporizžioje ir Chersone), tačiau nepajėgdama vystyti efektingų puolamųjų veiksmų, buvo priversta skelbti mobilizaciją. Artėjant antrai karo žiemai, imta nuožmiai griauti miestus ir miestelius, jų civilinę infrastruktūrą (elektrines ir vandens tiekimo sistemas), siekiant palaužti Ukrainos žmonių kovinę dvasiją. Ukrainą dėl bombardavimų paliko apie 5 mln. žmonių (skaičiai įvairuoja), daugiausia moterų ir vaikų, o apie 7 mln. tapo išvietinti krašto viduje. Tačiau sumanyta žaibiška karinė operacija virto ilgalaikiu nuožmiu, sugriovimus, daugelio civilių gyventojų žūtį nešančiu karu, siekiant sukelta humanitarine krize ir gyventojų teroru pajungti Ukrainą, sunaikinti jos ekonomiką, kuri iš esmės gyvuoja tik dėl milijardinės Vakarų paramos. Maskva šios paramos kainą siekia dar labiau didinti ir taip kelti įtampą ir nuovargį Vakarų valstybių, ypač ES, viduje, ir pradėti su Ukraina derybas jai naudingomis sąlygomis.

Ukrainos gynybinis atsakas į agresyvius karo veiksmus tapo tikru išgyvenimu ir kova dėl nepriklausomybės, sparčiai formuojantis pilietinei ukrainiečių nacijai ir viliantis, jog demokratinės Vakarų valstybės nepavargs ir toliau remis Ukrainą.

ES valstybės suvokė, kad pernelyg ilgai sėdėta ant Rusijos paruoštos energetinės adatos ir pacifistinės karinės ginkluotės gamybos sumažinimo, nepakankamo ginkluotųjų pajėgų finansavimo adatos. ES apribojo energetinių šaltinių (dujų ir naftos) pirkimą iš Rusijos, o energetinės priklausomybės nuo vienos šalies problemą imama spręsti, akcentuojant žaliosios energetikos plėtrą. Rusijos vadovai, išvengę greito ekonominio kracho,

žvangindami branduoliniais ginklais, narsinosi, kad jie dėl Vakarų sankcijų ir izoliacijos ėmė jaustis žvaliau.

Ukrainos kova dėl nepriklausomybės ir teritorinio vientisumo

Išspręsti Rusijos agresijos sukeltas problemas diplomatiškai tampa neįmanoma. Ukrainos, Vakarų demokratijų likimas sprendžiamas karo lauke, Ukrainos teritorijoje. Pagrindinės Ukrainos rėmėjos tapo JAV, ES ir jų bendra gynybos organizacija – NATO. Svarbiausia agresijos akivaizdoje tapo tvirta JAV parama Ukrainai. JAV nacionalinio saugumo strategija, paskelbta 2022 m. spalio 12 d.², tvirtai pabrėžė JAV aljansų ir koalicijų su sąjungininkais visame pasaulyje svarbą ir tarptautinių organizacijų vaidmenį, užtikrinant taisyklėmis grįstą pasaulio tvarką. Tai skiriasi nuo Donaldo Trumpo požiūrio „Pirmiausia Amerika“, JAV mano veikti kartu su tais, kurie pritaria laisvo, atviro, saugaus ir klestinčio pasaulio vizijai; siekia ginti ir skelbti demokratinės vertybės ir žmogaus teises per NATO, Didžiojo septyneto (G7), JAV ir ES prekybos ir technologijų tarybos, AUKUS³, „Penkių akių“ iniciatyvos⁴, „Ketursalio saugumo dialogo“ (Quad)⁵, ASEAN⁶ ir kt. susitikimus, modernizuoti ir stiprinti savo karines pajėgas, kad jos būtų parengtos strateginės konkurencijos erai.

Kadangi Rusija jūliai kišosi į JAV politiką ir stengėsi pasėti nesutarimus tarp Amerikos žmonių, šalies viduje pažeidinėjo žmogaus teises, nuslopino opoziciją ir uždarė nepriklausomą žiniasklaidą, kelia tiesioginę ir nuolatinę grėsmę tarptautinei taikai ir stabilumui, laisvai ir atvirai tarptautinei sistemai, savo strategijoje JAV teigia, jog ir toliau remis Ukrainos kovą už jos laisvę, gins kiekvieną NATO teritorijos centimetrą, atgrasys ir prireikus reaguos į Rusijos veiksmus, keliančius grėsmę pagrindiniams JAV interesams, neleis Rusijai ar jokiai kitai galiai pasiekti savo tikslų, naudojant ar grasinant panaudoti branduolinius ginklus.

Lietuvai, suspaustai RF Kaliningrado srities ir Baltarusijos teritorijų, nuo pat agresijos pradžios rėmusiai, remiančiai ir ateityje remiančiai Ukrainą, svarbu, jog JAV ketina dirbti kartu su sąjungininkais ir partneriais, siekiant suvaldyti dėl Rusijos karo Ukrainoje kilusią pabėgėlių krizę, užkirsti kelią terorizmo grėsmei Europoje. Ukrainos rėmimas yra ir

² The White House. „National security strategy“, White House paskelbta 2022 m. spalio 12 d.: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>.

³ Trišalis gynybos aljansas, kuriam priklauso Australija, JAV ir Jungtinė Karalystė.

⁴ „Penkių akių“ iniciatyva (angl. *Five Eyes*). Jai priklauso Australija, JAV, Jungtinė Karalystė, Kanada ir Naujoji Zelandija.

⁵ „Ketursalio saugumo dialogas“ (angl. *Quadrilateral Security Dialogue*, Quad). Jam priklauso Australija, Indija, Japonija ir JAV.

⁶ Pietryčių Azijos tautų asociacija (angl. *Association of Southeast Asian Nations*, ASEAN). Jai priklauso Brunėjus, Filipinai, Indonezija, Kambodža, Laosas, Malaizija, Mianmaras, Singapūras, Tailandas, Vietnamas.

Lietuvos saugumo stiprinimas. JAV bendradarbiaus su ES, siekiant sustiprinti prekybą, investicijas ir technologinį bendradarbiavimą, grindžiamą bendromis demokratinėmis vertybėmis. G7 formatu bus bendradarbiaujama su Prancūzija, Vokietija, Italija ir Jungtine Karalyste, sprendžiant opiausias pasaulio problemas.

JAV, laikydamosi Rusijos sulaikymo strategijos, aktyvavo NATO greitojo reagavimo pajėgas ir sutelkė tam 40 tūkst. karių, 130 orlaivių ir 140 laivų⁷, Baltijos šalyse ir Lenkijoje buvo papildomai dislokuota iki 22 tūkst. NATO karių su ginkluote ir kita karine įranga, įskaitant papildomus naikintuvus⁸.

Suomija ir Švedija, neutralios užsienio politikos tradicija pasižyminčios šalys, 2022 m. balandį taip pat paskelbė keičiančios savo ilgametę poziciją ir svarstančios jungtis prie NATO, reaguojant į Rusijos agresiją Ukrainoje⁹. Pradėtas šių šalių priėmimo į NATO procesas.

Kyjivas vis labiau darosi priklausomas nuo Vakarų karinės pagalbos, nes baigė sunaudoti turėtus sovietinės eros šaudmenis ir ginklus. Vašingtono pagalba yra esminė ne tik dėl reikalingų sistemų tiekimo, bet ir dėl politinės lyderystės visai paramai. Todėl politiniai rinkimų rezultatai JAV turi tokią svarbią reikšmę, nes kai kurios politinės jėgos gali sumažinti finansinę paramą. Europa gąsdinasi žiemos poveikio ekonomikai dėl Rusijos energijos šaltinių pirkimo sumažinimo arba net atsisakymo. Lietuvos interesas yra prisidėti prie ES vienybės pastovumo, ji palaiko ir inicijuoja sankcijas agresoriui.

Vašingtonui ir Briuseliui išlikus tvirtiems ir nepajudinamiems dėl paramos Ukrainai, Maskva negali laimėti šio karo. Rusijos raketų ir dronų atakos prieš civilinius taikinius, elektrines ir vandentiekio punktus, ukrainiečių kultūros objektus ir pasikartojantys grasinimai branduoliniu ginklu yra agresoriaus silpnumo požymiai. Rusija negali pasiekti didelių karinių laimėjimų prieš Ukrainos pajėgas, todėl ji griebiasi teroristinių veiksmų prieš civilius. Ne veltui Europos Parlamentas 2022 m. lapkričio 23 d. priėmė rezoliuciją, įvardydamas Rusiją kaip teroristiniais veiksmais besiremiančią šalį. Europa pripranta prie Putino branduolinės retorikos, kuria jis siekia pasakyti, jog tik branduolinis ginklas yra vienintelė riba, ties kuria jis dar save pastabdo.

Maskvos viena kita mobilizacija netaps sibrine kulka, nuverčiančia Ukrainos vyriausybę.

Vakarai privalo didinti karinę pagalbą Ukrainai, tai leistų ukrainiečiams išvaduoti užgrobta teritoriją, o vakarietiški ginklai, sistemos ir moderni karyba padėtų Kyjivui tapti Vakarų dalimi ir šioje sferoje.

Karo poveikis Lietuvos gyvenimui

2022 m. vasario mėn. pabaigoje Rusijos pradėtas karas prieš Ukrainą reikšmingai pakeitė Lietuvos geopolitinę aplinką, o netiesioginis šio karo poveikis – kylančios energijos, žaliavų, maisto kainos, pablogėję lūkesčiai, padidėjęs neapibrėžtumas, kibernetinės atakos – neigiamai paveikė ES ir Lietuvos finansų sistemos stabilumą, augo infliacija. Tolesnis poveikis pasireikš per antrinius kanalus. Prastės gyventojų ir įmonių, labiau pažeidžiamų dėl kylančių energijos, žaliavų ir ypač maisto kainų, būklė. Be to, energijos kainos sparčiai kyla ir kitose Europos šalyse, dėl to gali mažėti Europoje pagamintos produkcijos paklausa, tad dalies Lietuvos įmonių eksporto pirmiausia į ES šalis apimtis kris. Rusijos karas prieš Ukrainą pakeitė ekonomines prognozes, ekonomistai gali tik spėlioti, kaip paveiks procesus išaugusios maisto ir energijos kainos. Tokia susidariusi situacija yra laisvės ir demokratijos kaina ES ir Lietuvai.

Neišprovokuotas Rusijos karas prieš Ukrainą paspartino infliacinius procesus Lietuvoje. Vasario mėn. metinė infliacija Lietuvoje sudarė 14 proc., o rugsėjo mėn. ji jau siekė 22,5 proc., po to sumažėjo iki 18,3 proc. 2023 m. prognozuojama 8,4 proc. metinė infliacija. Rusijai apribojus dujų tiekimą į Europą ir tvyrant grėsmėms dėl galimo dujų trūkumo žiemos laikotarpiu, dujų kainos Europoje rugsėjo mėn. buvo daugiau nei tris kartus didesnės, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus. Nuostolių patyrė transporto sektorius.

Kadangi dujos kaip žaliava yra naudojamos elektros energijai gaminti, tai reikšmingai prisidėjo ir prie elektros kainų rinkose augimo. Lietuva viena pirmųjų atsisakė Rusijos dujų ir naftos, atsigabendama jų pasistatytais terminalais Baltijos jūros pakrantėje. Sulėtėjo Lietuvos BVP augimas, Rusijos agresija ES šalis privertė mažinti buvusią priklausomybę nuo Rusijos dujų ir naftos, didinti išlaidas gynybai ir ginkluotės gamybos apimtis. Agresija Ukrainoje radikalčiai pakoregavo Lietuvos biudžeto asignavimus 2023 metams.: Energetikos (+ 137 proc.), Užsienio reikalų (+ 49 proc.) ir Krašto

⁷ North Atlantic Treaty Organization. „NATO's Eastern Flank: stronger Defence and Deterrence“, NATO, paskelbta 2022 m. liepos mėn.: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/2203-map-det-def-east.pdf.

⁸ Derek Scally. „One of the greatest ever mobilisations of Nato forces now under way in Europe“, Irish Times, paskelbta 2022 m. kovo 3 d.: <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/one-of-the-greatest-ever-mobilisations-of-nato-forces-now-under-way-in-europe-1.4817757>.

⁹ Jon Henley. „Sweden and Finland agree to submit Nato applications, say reports“, The Guardian, paskelbta 2022 m. balandžio 25 d.: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/25/sweden-and-finland-agree-to-submit-nato-applications>.

apsaugos ministerijose (KAM) (+ 47 proc.). Energetikos ministerijai numatoma 267 mln. eurų daugiau (iš viso 463 mln. eurų), Užsienio reikalų ministerijai – 49 mln. eurų daugiau (148 mln. eurų), KAM – 570 mln. eurų daugiau (1,77 mlrd. eurų).

„Krašto apsaugos ministerijos biudžeto projektas parengtas, siekiant užtikrinti ilgalaikių gynybos poreikių tenkinimą ir atsižvelgiant į saugumo situaciją regione, išlaikomas 2022 m. pasiektas 2,52 proc. BVP dydis. KAM suplanuoti valstybės biudžeto asignavimai sudaro: 2023 m. apie 1 771 mln. eurų, 2024 m. apie 1 861 mln. eurų, 2025 m. apie 1 956 mln. eurų (pagal Finansų ministerijos 2022 m. rugsėjo mėn. atnaujintą ekonominės raidos scenarijų). Per 2023–2025 metus biudžeto augimas sudaro apie 309 mln. eurų, prioritetai teikiami Lietuvos kariuomenės modernizacijai ir plėtrai, karių tarnybos apmokėjimo ir socialinių garantijų gerinimui, priimančiosios šalies paramos infrastruktūrai kurti ir sąlygoms gerinti į Lietuvą atvykstantiems JAV ir kitų šalių sąjungininkų kariams, kibernetinio saugumo stiprinimui“¹⁰. Pavyzdžiui, įmonė „Merko“ už maždaug 7 mln. eurų Vilniuje statys NATO mokymų centrą. Ji pasirašė sutartį su NATO Paramos ir pirkimų agentūra. Centro statybas numatoma baigti 2024-ųjų antrąjį ketvirtį. Be to, bus statoma Lietuvos kariuomenės reikmėms reikalinga infrastruktūra¹¹.

Lietuvos finansų ministerijos duomenimis, karo Ukrainoje biudžeto išlaidos (įvairiems paramos aspektams) 2022 m. sudarė beveik 1 mlrd. eurų, neskaitant visuomenės organizacijų suaukotų lėšų Ukrainos gynybos reikmėms ir gyventojams, paprastų žmonių paramos atvykusiems pabėgėliams (kitais duomenimis, išlaidos paramai Ukrainai, pabėgėliams visos Lietuvos mastu siekia 660 mln., karinė parama iš tos sumos – apie 240 mln.). 2023 m. Krašto apsaugos ministerijos biudžete paramai Ukrainai numatyta apie 40 mln. eurų¹², tačiau jau metų pradžioje pirmas karinės pagalbos paketas sudarė 125 mln. eurų.

Rusijos susilpnėjimas konvencinės ginkluotės srityje nereiškia, kad sumažėjo jos galia ir karinės grėsmės Baltijos šalių regionui, Baltijos jūros regionui ar Centrinės ir Rytų Europos regionui. Todėl

tiek karinėmis, tiek diplomatinėmis priemonėmis Lietuva siekia Rusijos atsakomybės už karo nusi kaltimus ir nepalaikyti galimų bandymų ateityje išlaikyti Rusiją Europos saugumo architektūroje. Kitaip Rusija kels reikalavimus, kurie buvo pateikti 2021 m. gruodžio mėn., siekti užfiksuoti teritorinį „grobį“ ir įtvirtins apribojimus deklaruojamai NATO plėtrai („NATO durys atviros“) ir kolektyvinei gynybai.

Lietuvos apginamumas yra paremtas kolektyvine NATO gynyba, transatlantinių ryšių stiprinimu ir JAV pajėgų buvimu Europoje. 2022 m. Madride NATO šalių vadovai priėmė naują strateginę koncepciją, kurioje Rusija įvardijama kaip tiesioginė ir reikšminga grėsmė Aljansui. Taip pat Madride sutarta pereiti prie priešakinės gynybos, iš esmės sustiprinti rytinės NATO dalies apginamumą. Lietuvos interesas – užtikrinti NATO visos teritorijos nedalomumą ir garantuoti sustiprintą gynybos ir atgrasy mo laikyseną: padidinti esamas sąjungininkų pajėgas, NATO pasirengimą greitai reaguoti į grėsmes, sustiprinti visas karines pajėgas (sausumos, oro, jūros), ypač sustiprinti oro ir priešraketinę gynybą, užtikrinti išankstinį įrangos ir amunicijos dislokavimą, rotacinių JAV karių buvimą Baltijos šalyse. Taip pat labai svarbu, kad NATO išlaikytų gynybos 2 proc. (ir daugiau) finansavimo įsipareigojimus. Jungtinės Amerikos Valstijos, siekdamos stiprinti įsipareigojimą Baltijos valstybių sąjungininkams, didins nepertraukiamą rotacinių JAV karinių pajėgų buvimą Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje. Lietuvoje mechanizuoto bataliono vieneto ir lauko artilerijos baterijos buvimą manoma pakeisti iš epizodinio į nepertraukiamą rotacinį dislokavimą¹³.

Rusijos invazijai į Ukrainą paramą teikia ir autaritarinis Baltarusijos režimas, pabloginęs saugumo situaciją regione, toliau griauinama visa Europos saugumo architektūra. Baltarusijos režimo organizuota migrantų perkėlimo į Lietuvą operacija pareikalavo 200 mln. eurų apsauginės tvoros pasienyje įrengimo ir kitų išlaidų. Rusija naudoja Baltarusijos teritoriją savo kariniams veiksams prieš Ukrainą, naudojasi ginkluote iš Baltarusijos, dislokuojami Rusijos daliniai netoli vakarinių Baltarusijos sienų. Baltarusija tapo *de facto* Rusijos vakarinės karinės

¹⁰ Edgaras Savickas. „Biudžeto analizė rodo tikruosius valdžios prioritetus: pokyčiai energetikoje ir žemės ūkyje skiriasi kardinaliai“, DELFI, paskelbta 2022 m. spalio 27 d.: <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/biudžeto-analize-rodo-tikruosius-valdžios-prioritetus-pokyciai-energetikoje-ir-zemes-ukyje-skiriasi-kardinaliai.d?id=91531499>.

¹¹ Augustas Stankevičius. „Už maždaug 7 mln. eurų Vilniuje statys NATO mokymų centrą“, DELFI, paskelbta 2022 m. lapkričio 29 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/uz-mazdaug-7-mln-euru-vilniuje-statys-nato-mokymu-centra.d?id=91882175>.

¹² BNS ir lrytas.lt. „A. Anušauskas: Lietuvos parama Ukrainai siekia 660 mln. eurų, iš jų 240 mln. eurų – karinė“, lrytas, paskelbta 2022 m. gruodžio 6 d.: <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2022/12/06/news/a-anusauskas-lietuvos-parama-ukrainai-siekia-660-mln-euru-is-ju-240-mln-euru-karine-25400621>.

¹³ Rugilė Augustaitytė. „Anušauskas: JAV didins nepertraukiamą rotacinių karinių pajėgų buvimą Baltijos valstybėse“, DELFI, paskelbta 2022 m. gruodžio 7 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/anusauskas-jav-didins-nepertraukiama-rotaciniu-kariniu-pajegu-buvima-baltijos-vals tybese.d?id=91964669>.

apygardos dalimi, vyksta Baltarusijos suvereniteto erozija, toliau plečiama Rusijos ir Baltarusijos karinė integracija. Rusijos karių dislokavimas Baltarusijoje dar labiau priartina Rusijos pajėgas prie Lietuvos iš rytinės krypties, didina karinį nuspėjamumą, ypač per karines pratybas (pavyzdžiui, „Zapad“). Didėja staigios (angl. *no notice*) agresijos iš Baltarusijos teritorijos potenciali galimybė. Baltarusijos atominė elektrinė Astrave gali būti naudojama kaip šantažo / provokacijų įrankis, jeigu Rusija darys lemiamą / reikšmingą įtaką Baltarusijai ir (ar) jos aukšto lygio pareigūnams. Lietuvos ir Baltarusijos santykiai dėl Astravo atominės elektrinės dar iki Rusijos pradėto karo Ukrainoje buvo įtempti¹⁴.

Nepaisydamos nuostolių dėl įvestų sankcijų Rusijai, Lietuva, jos institucijos ir visuomeninės organizacijos nuo pirmų Rusijos karo prieš Ukrainą dienų teikia visokeriopą pagalbą Ukrainai. Rusijos karas prieš Ukrainą suvokiamas kaip karas prieš demokratiją, imperialistinis, grasinantis potencialia agresija ir prieš Lietuvą, todėl Lietuva yra ir bus nuosekli ir aktyvi Ukrainos rėmėja, drauge su JAV, Jungtine Karalyste, Lenkija, Latvija ir Estija, kitomis ES šalimis.

Kokius karo Ukrainoje scenarijus mato Vakarai?

Karo Ukrainoje scenarijų kūrimas nėra unikali mintis. Įvairių šalių institucijos, analizės centrai ar atskiri analitikai yra atlikę daugybę darbų, kuriuose analizuojamos galimos karinių veiksmų Ukrainos teritorijoje baigtys, potencialūs scenarijai, kaip konfliktas galėtų išplisti už kare tiesiogiai dalyvaujančių valstybių ribų (pavyzdžiui, į NATO teritoriją). Dėl to, prieš analizuojant tris karo baigties scenarijus ir jų poveikį Lietuvai, būtina apžvelgti iki šiol atliktą kitų analitikų įdirbį.

Akivaizdu, kad konflikto baigtis susijusi ne tik su šių dviejų valstybių ateitimi, bet ir turės reikšmingų padarinių Europai ir visai tarptautinei sistemai. Prognozuoti šio karo baigtį yra sunki užduotis, visų pirma, dėl sunkiai nuspėjamo Rusijos elgesio. Jis suteikė rimtą pamoką tiek analitikams, tiek politikams, kurie iki pat 2022 m. vasario 24 d. neigė tokio masto agresijos prieš Ukrainą galimybę ir bandė racionaliai aiškinti Rusijos elgesį. Vėliau, prasidėjus karui, daugeliui nuostabą kėlė netikėtai

atkaklus Ukrainos pasipriešinimas ginantis nuo perversintos Rusijos karinės galios. Šiandien, karui persiritus į antruosius metus, situacija Ukrainos mūšio laukuose yra kur kas aiškesnė, o strateginio masto staigmenų pasitaiko vis rečiau. Kita vertus, karinių veiksmų intensyvumui neslūgstant, konflikto šalys toliau deklaruoja siekį kovoti iki galutinės pergalės ir, regis, jos nėra nusiteikusios kompromisams, todėl kalbėti apie efektyvias taikos derybas anksti. Konflikto rezultatai stipriai priklauso nuo daugelio nepastovių išorinių veiksnių, tokių kaip Vakarų sąjungininkų parama Ukrainai, sankcijų Maskvai griežtumas ir Rusijos sugebėjimas susirasti naujų partnerių ir kurti naujus ekonominio bendradarbiavimo saitus. Todėl šiuo metu dar negali būti įžvelgiamas joks aiškus konflikto baigties vaizdas. Tuo tarpu skirtingi ekspertai ir analitiniai centrai, nagrinėjantys šį klausimą, pateikia keletą alternatyvių konflikto vystymosi scenarijų.

„Nualinimo karo“ scenarijus

Pirmasis galimas scenarijus – „nualinimo karas“ (angl. *war of attrition*)^{15, 16}. Tai reikštų, kad karinis konfliktas tarp rusų ir ukrainiečių tęstųsi neapibrėžtą laiko tarpą, bet galbūt ne taip intensyviai negu dabar. Pasimokę iš savo klaidų ir suvokę, kad nebepavyks greitai palaužti ukrainiečių pasipriešinimo, rusai pereina prie nualinimo strategijos, pagrįstos nebe žaibišku puolimu ir plataus masto teritorijų užėmimu, o smulkesnėmis taktinio lygmens atakomis įvairiose fronto vietose, karinės ir civilinės infrastruktūros, strateginės reikšmės objektų atakavimu iš oro. Rusų tikslas yra palaužti ukrainiečių pasipriešinimo dviasį ir sumažinti gynybiniam pajėgumams reikalingą žmogiškąjį kapitalą.

Ukraina, esant tokiam scenarijui, išlieka stipriai priklausoma nuo Vakarų paramos, sugeba efektyviai gintis nuo naujų teritorinių netekčių, tačiau išlieka nepajėgi užtikrintai nugalėti okupacinių rusų pajėgų ir išstumti rusus iš savo šalies teritoriją. Pagal šį scenarijų, Kyjivas patenka į keblią padėtį: viena vertus, iš Vakarų didėja spaudimas leisti į taikos derybas su Rusija; kita vertus, jeigu nori išlikti kaip valstybė, Ukraina negali susitaikyti su prarastomis teritorijomis ir yra priversta tęsti kovą dėl jų. Lemiamą reikšmę turėtų ir Vakarų ekonominės sankcijos Rusijai. Nuo jų priklausytų, kaip ilgai

¹⁴ The Ministry of Environment of the Republic of Lithuania. „Submission of the Republic of Lithuania requesting to investigate the compliance of the Republic of Belarus with the provisions of the Aarhus convention in the course of the implementation of the project for the construction of a nuclear power plant in Belarus“, UNECE, 2015: https://unece.org/DAM/env/pp/compliance/S2015-02_Belarus/Submission/Submission_by_Lithuania_concerning_Belarus_27.03.2015.pdf.

¹⁵ Kotoulas Ioannis E., Pusztai Wolfgang. *Geopolitics of the War in Ukraine*. Atėnai, 2022, p. 55–61: <https://www.aies.at/download/2022/Geopolitics-of-the-War-in-Ukraine-FINAL.pdf>

¹⁶ Crocker Chester A. *Endings and Surprises of the Russia–Ukraine War*. *Survival*, 2022, Nr. 64(5), p. 183–192: <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2127518>.

rusai galės vykdyti brangiai kainuojančias raketines oro atakas prieš Ukrainą ir išlaikyti frontą.

Bet koku atveju tikėtina, kad nualinimo karas gali tęstis nuo keleto mėnesių iki metų. Galiausiai anksčiau ar vėliau nuovargis kaip stabdantis veiksnys pradės veikti abi puses. Tai lemtų dalines paliaubas, po kurių, tikėtina, sektų įšaldyto konflikto fazė.

„Įšaldyto konflikto“ scenarijus

Įšaldytas konfliktas pasireikštų paliaubomis, kurios būtų negalutinės, riboto efektyvumo ir iš esmės nespęstų esminių karo priežasčių¹⁷. Intensyvūs kariniai veiksmai sustotų, judanti fronto linija pavirstų į beveik statišką kontaktinę liniją, ties kuria rusų ir ukrainiečių apsikeitimai ugnimi periodiškai atsinaujintų, todėl konfliktas būtų panašesnis į 2015–2022 m. vykusį karą Rytų Ukrainoje (tik, žinoma, būtų platesnio masto). Rusija per paskutinius 30 metų kelis kartus pademonstravo polinkį imtis konflikto įšaldymo strategijos (Moldovoje, Sakartvele, Rytų Ukrainoje).

Ukrainai tai reikštų, jog Rusija bent trumpuoju laikotarpiu nebesikėsina į didesnius teritorinius užgrobumus ir sumažina atakų intensyvumą, tačiau kartu verčia šalyje išlaikyti didelį karinį parengtumą, lydimą sumažėjusios Vakarų paramos. Be to, bent dalis po vasario 24 d. nuo Ukrainos atplėštų teritorijų išliktų rusų kontroliuojamos. Tai ypač tikėtina, kalbant apie teritorijas, kurios sausuma jungia Rusiją su okupuotu Krymo pusiasaliu. Ši jungtis rusams turi tiek strateginę, tiek simbolinę reikšmę. Strateginiu lygiu kuriama efektyvi karinė ir civilinė okupuotų teritorijų infrastruktūra, o simboliu – V. Putinas savo vidaus auditorijai tai gali pateikti kaip per „specialiąją karinę operaciją“ pasiektą laimėjimą, kuriuo padaromas reikšmingas žingsnis, sujungiant „istorines Rusijos žemes“. Kaip žinoma, pagal Rusijos sprendimus, Zaporіžios ir Chersono sritys jau laikomos RF dalimis. Akivaizdu, kad įšaldžius rusų ir ukrainiečių karą, šių sričių dalys, išlikusios kontroliuojamos okupacinių pajėgų, bus toliau integruojamos į Rusiją. Tarptautinių santykių analitikai šį procesą yra praminę „šliaužiančiąja aneksija“, kuri pasireiškia palaipsniui vykstančia okupuotų teritorijų integracija į valstybę okupantę¹⁸. Okupuotose Zaporіžios ir Chersono

srityse šie procesai prasidėjo dar 2022 m. vasarą – vyksta rusiškų pasų dalinimas, įvedamas rublis, keičiama laiko zona, diegiamos rusiškos švietimo, socialinės apsaugos, mokesčių sistemos. Kyjivo galimybės atsiimti okupuotas teritorijas jėga pasunkės, juoba kad Maskvai jos turi itin didelę karinę reikšmę, stipriai įtvirtintos ir militarizuotos jos veiks kaip gynybiniai buferiai.

„Nualinimo karo“ ir „įšaldyto konflikto“ scenarijai, analitikų vertinimu, Ukrainai yra itin nepalankūs – jie reikštų neribotą laiką šalyje besitęsiančią karo padėtį, kuri stabdytų šalies atstatymą ir tolesnę pažangą. Rusijai šie scenarijai reikštų iš dalies pasiektus „specialiosios karinės operacijos“ tikslus: Donbaso „respublikų“ ir Krymo išlaikymą ir nestabilumo Ukrainoje tęsą, neleidžiančią toliau įgyvendinti Kyjivo euroatlantinės integracijos ambicijų. Be to, įšaldyti konfliktai yra linkę atsinaujinti ir suintensyvėti.

Okupacija iki Dniepro – Rusijos pergalė?

„Nualinimo karo“ ir „įšaldyto konflikto“ scenarijai, nors ir nepalankūs Ukrainai ir Vakarams, nereikštų visiško Kyjivo pralaimėjimo, o tik įstumtų jį į paliaubas nepalankiomis sąlygomis. Ekspertai skiria dėmesį ir Ukrainos pralaimėjimo, ir Rusijos pergalės scenarijams^{19, 20}. Tokie scenarijai bent trumpuoju laikotarpiu nereikštų, kad Ukraina nustoja egzistuoti kaip valstybė. Tikėtina, kad šie scenarijai išsipildytų Rusijai sėkmingai įveikus Ukrainos pajėgas Donbaso regione, privertus jas sparčiai trauktis į vakarus, okupavus teritorijas, esančias į rytus nuo Dniepro, ir galiausiai sėkmingai šias teritorijas aneksavus. Patyrusi didelių teritorinių ir karinių pajėgumų nuostolių, Ukraina būtų priversta sėstis prie derybų stalo su Rusija, kuri turėtų pirmenybę, diktuojant taikos sąlygas. Tikėtina, kad, visų pirma, būtų reikalaujama Ukrainos neutralumo – garantijų, jog nevyks jos integracija į geopolitinius Vakarų aljansus; antra, Rusija siektų užtikrinti okupuotų teritorijų dezintegraciją nuo Kyjivo. Tai turėtų skaudžių padarinių Ukrainos vidaus politikai, kuri ir iki karo nepasižymėjo stabilumu. Be to, prarastos teritorijos reikšmingai pakirstų Ukrainos ekonominį potencialą, o pabėgėlių srautai iš okupuotų teritorijų į Ukrainą ir iš Ukrainos į Vakarus sukeltų daug socialinių problemų tiek pačiai Ukrainai, tiek

¹⁷ Crocker Chester A. *Endings and Surprises of the Russia–Ukraine War. Survival*, 2022, Nr. 64(5), p. 186–187: <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2127518>.

¹⁸ Żochowski Piotr, Nieczytor Krzysztof. A creeping annexation. Russia's plans to partition Ukraine. *Centre for Eastern Studies (OSW)*, 2022-06-28: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-06-28/a-creeping-annexation-russias-plans-to-partition-ukraine>.

¹⁹ Kotoulas Ioannis E., Pustai Wolfgang. *Geopolitics of the War in Ukraine*. Atėnai, 2022, p. 55–61: <https://www.aies.at/download/2022/Geopolitics-of-the-War-in-Ukraine-FINAL.pdf>.

²⁰ Sukhorolsky Petro. Russian Aggression against Ukraine: Past, Present, and Futures. *Journal of Futures Studies*, 2022, Nr. 26(4), p. 1–13: https://www.researchgate.net/publication/364808198_Russian_Aggression_against_Ukraine_Past_Present_and_Futures.

kitoms Europos valstybėms. Ukraina būtų priversta remtis dvišaliais santykiais su Vakarų valstybėmis, išlaikiusiomis ryžtą jai padėti, privalėtų daug išteklių skirti gynybiniais pajėgumams didinti. Šiose ginklavimosi varžybose lemiamas veiksnys būtų Vakarų laikysena – pasiryžimas remti Ukrainą ir išlaikyti griežtas sankcijas Rusijos ekonomikai. Jeigu Vakarai nuspręstų panaikinti spaudimą Rusijai ir atkurtų ekonominius ryšius, naujo karo tikimybė – tiek su Ukraina, tiek su NATO – išaugtų. Tokiu atveju galima kalbėti ne tik apie Ukrainos pralaimėjimo, bet ir „atidėto karo“ scenarijų, pagal kurį taika būtų laikina, o tiesioginė grėsmė kiltų jau ir NATO valstybėms²¹.

Sėkmingas kontrpuolimas – Ukrainos pergalės scenarijus

Analitikai galimą Ukrainos pergalės scenarijų²² pagrindžia sėkmingų ukrainiečių kontrpuolimo operacijų Charkivo ir Chersono srityse atveju. Šis scenarijus gali išsipildyti tik Ukrainai tęsiant sėkmingą okupuotų teritorijų atsikojimą, stumiant fronto liniją iki 2022 m. vasario 23 d. ribų. Separatistinių Donbaso „respublikų“ ir Krymo išvadavimo perspektyvos taip pat labai priklauso nuo Vakarų paramos – Ukraina neturi pakankamai šiuolaikinių tankų, artilerijos sistemų ir kitos sunkiosios ginkluotės, kuri būtina sėkmingam kontrpuolimui. Jeigu ukrainiečiams pavyktų tai įgyvendinti, rusai būtų priversti sėsti prie derybų stalo jau Kyjivo ir Vakarų diktuojamomis sąlygomis.

Kad taikos sutartis būtų efektyvi ir ilgalaikė, ji turėtų būti įtvirtinta, remiantis gerosiomis tarptautinės teisės praktikomis ir numatant tarptautinės bendruomenės vykdomą sąlygų laikymosi stebėseną. Kokios bebūtų taikos derybų aplinkybės, svarbu užtikrinti, kad abiem konflikto šalims būtų sudaromos galimybės įtvirtinti „nepralaimėtojo naratyvą“, siekiant išvengti skausmingų padarinių vidaus politikoje²³. Akivaizdu, kad tai bus sunki užduotis ir bet kokius šiuo tikslu pasiektus kompromisus šalių lyderiams bus sunku pateikti savo vidaus auditorijoms. Pilnavertė taikos sutartis privalės numatyti aiškų sutarimą dėl teritorijų pasidailijimo ir saugumo garantijų. Abi šalys turės pasiekti *de jure* sutarimą dėl sienų, kurios bus įtvirtintos pagal tarptautinę teisę su JT Saugumo Tarybos

pritarimu. Pasiėnyje turės būti sukurta demilitarizuota zona, prižiūrima tarptautinių stebėtojų. Išimtis taikytina tik Rusijos aneksuoto Krymo statusui, dėl kurio trumpuoju laikotarpiu šalys, matyt, turės „sutarti nesutarti“, o galutinai klausimas bus sprendžiamas vėlesnėse derybose.

Taikos derybose neišvengiamai bus paliestas ir Ukrainos santykių su ES ir NATO klausimas. Analitikai pastebi, kad visiškos ar dalinės pergalės atveju Ukraina nebūtinai pasuks vakarietišku keliu, galimas ir savarankiško vystymosi scenarijus. Integracijos į Vakarų tarptautines struktūras prielaidos yra susijusios su ekonominiais veiksniais – karo nuniokotai šaliai bus reikalingas savotiškas Maršalo planas, kurio įgyvendinimą lydės ir ideologiniai vertybiniai poslinkiai link vakarietiško liberalios demokratijos modelio. Vis dėlto, pačiam Vakarų pasauliui išgyvenant liberalios demokratijos nuosmukį, kaip alternatyvą šiam modeliui Ukraina gali plėtoti nacionalistinį konservatyvų demokratijos modelį²⁴. Šią galimybę pagrindžia ir gausa vertybinių ir geopolitinių takoskyrų, egzistuojančių Ukrainos ir Vakarų santykiuose.

Karo eskalacijos ir išplitimo scenarijai

Kaip buvo pastebėta Rusijos pergalės scenarijaus įžvalgose, tokiu atveju tiesioginė grėsmė kiltų jau ir NATO valstybėms. Tokios rizikos analitikai neatmeta ir taip pat svarsto galimus scenarijus. Pavyzdžiui, Hagos strateginių studijų centro analitikai galimus karo eskalacijos scenarijus skirsto į sąmoningus (tyčinius) ir nesąmoningus (netyčinius)²⁵.

Tyčiniai scenarijai skirstomi į: 1) ardomąją (kibernetinę) kampaniją prieš Vakarus; 2) Rusijos konvencinį karinį smūgį į NATO tiekimo Ukrainai linijas arba į NATO šalių turtą; 3) Rusijos mažo galimumo taktinio branduolinio ginklo panaudojimą Ukrainoje. Kremlius galėtų imtis tokių eskalacijos veiksmų, kad atgrasytų Vakarus nuo tolesnės pagalbos Ukrainai ir sankcijų Rusijai. NATO tektų rinktis tarp dviejų blogybių – mažinti paramą Ukrainai arba eskaluoti konfliktą.

Ardomoji kibernetinė ataka prieš Vakarus. Siekdama atgrasyti Vakarus, Rusija gali juos tiesiogiai atakuoti, intensyvindama kibernetines atakas ir viešosios įtakos kampanijas, taip pat rengdama

²¹ Sukhorolskyi Petro. Russian Aggression against Ukraine: Past, Present, and Futures. *Journal of Futures Studies*, 2022, Nr. 26(4), p. 10: https://www.researchgate.net/publication/364808198_Russian_Aggression_against_Ukraine_Past_Present_and_Futures.

²² *Geopolitics of the War in Ukraine*, p. 58–59.

²³ Crocker Chester A. *Endings and Surprises of the Russia–Ukraine War. Survival*, 2022, Nr. 64(5), p. 183–192: <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2127518>.

²⁴ *Russian Aggression against Ukraine: Past, Present, and Futures*, p. 10.

²⁵ Sanders, Daan, Tim Sweijts ir Paul van Hooft. The Hague Centre for Strategic Studies, *Preventing the (Un)thinkable: Escalation Scenarios and Risk Reduction Measures for Russia and NATO following the War in Ukraine*, September 2022: <https://hcss.nl/wp-content/uploads/2022/09/Preventing-The-Unthinkable-HCSS-2022-PDF.pdf>.

kitokio pobūdžio ardomuosius išpuolius, pavyzdžiui, disidentų nužudymus ir povandeninės infrastruktūros sabotažą. Priešiškai netiesioginiai kariniai veiksmai (hibridinis karas ar veikimas pilkosiose zonose, kurį galima paneigti) pastarąjį dešimtmetį buvo pagrindinis Rusijos strategijos prieš NATO elementas²⁶. Tokiu būdu Rusija gali sukelti JAV ir Europai papildomų išlaidų. JAV ir Europos šalių vadovai galėtų imtis atsakomųjų veiksmų ir taip pat kopti eskalacijos laiptais. Jungtinės Karalystės ginkluotųjų pajėgų vadovas admirolas Tonis Radakinas įspėjo, kad Rusijos taikymasis į itin svarbius povandeninius ryšių kabelius gali būti laikomas karo aktu²⁷. NATO davė suprasti, kad masinės kibernetinės atakos gali paskatinti Aljanso kolektyvinės gynybos mechanizmą kibernetinėje srityje ir galbūt net fizinėje srityje²⁸.

Rusijos konvencinis karinis smūgis NATO tiekimo Ukrainai linijoms arba NATO šalių turtui. Kremlius jau pagrasino Vakarams eskalacija, jei NATO pajėgos tiesiogiai įsitrauktų į Ukrainą, siekdamas priversti Vakarus nutraukti ginklų tiekimą Ukrainai. Rusija taip pat galėtų nusitaikyti į NATO žvalgybinius išteklius, pavyzdžiui, žvalgybinius lėktuvus, kurie veikia netoli Ukrainos ir Rusijos oro erdvės ir virš Juodosios jūros. Tačiau Rusijai tai būtų labai rizikinga strategija.

Branduolinio ginklo panaudojimas. Ukrainos karo kontekste mažai tikėtina, bet nėra neįmanoma, kad Rusija panaudotų mažo galingumo taktinius branduolinius ginklus. Dar mažiau tikėtina, kad Rusija branduoliniais ginklais smogtų Vakarų turtui ar teritorijai, nes JAV, Jungtinė Karalystė ir Prancūzija turi galimybę atsakyti branduolinėmis priemonėmis. Tačiau yra galimybių, kad Rusija ribotai panaudos mažo galingumo branduolinius ginklus prieš Ukrainą. Remiantis prielaida, kad nedideli branduoliniai smūgiai – ribotas aukų skaičius, destruktija ir radiacija – nesukels nekontroliuojamos branduolinės eskalacijos, Rusijos doktrinoje nurodoma tokių ribotų smūgių galimybė, siekiant įšaldyti konfliktą²⁹.

Rusijos retorika ir pastaraisiais dešimtmečiais karinėse pratybose naudojamos dvigubo pajėgumo ginklų sistemos davė pagrindą manyti, kad Rusija

taip pat galėtų naudoti savo selektyvių branduolinių smūgių koncepciją agresyviose operacijose³⁰. Tiek 2014 m. Kryme, tiek 2022 m. nepavykusių greitų karinių veiksmų, kuriais siekta užimti Ukrainą, Rusijos strategija buvo paremta *fait accompli* (liet. įvykęs faktas) padėties sukūrimu. Reaguodamos į tai, Ukraina ir NATO arba susitaikytų su nauja realybe, arba turėtų prisiimti tolesnės eskalacijos riziką, jei bandytų grįžti į ankstesnį teritorinį *status quo*.

Netyčiniai scenarijai skirstomi į: 1) Rusijos ataką, pagrįstą klaidinga informacija; 2) atsitiktinę ataką NATO teritorijoje; 3) Vakarų arba Rusijos ataką prieš kitos pusės branduolines ar įprastas valdymo ir žvalgybos sistemas.

Rusijos ataka, pagrįsta klaidinga informacija. Anot Hagos strateginių studijų centro analitikų, tokiomis aplinkybėmis, kai didelė rizika, netikrumas ir mažas abipusis pasitikėjimas, sprendimus priimančios asmenys yra ypač linkę patvirtinti priešingą piktus ketinimus ir gali nepaisyti priešingos informacijos.

Taip pat klaidinga informacija gali būti interpretuojama kaip teisinga, ypač jei ji rodo priešingą piktus ketinimus. 1983 m. sovietų strateginio išankstinio perspėjimo sistema pranešė apie iš JAV atskriejančias branduolines raketas. Sistemos vadas įtarė sistemos klaidą ir nepranešė apie perspėjimą savo vadovybei. Taip jis galbūt išgelbėjo pasaulį³¹.

Atsitiktinė ataka NATO teritorijoje. Atkreipiamas dėmesys ir į galimą netyčinę ataką. Pavyzdžiui, Rusijos ar prorusiškų pajėgų atsitiktinai ar nepagrįstai numuštas Vakarų lėktuvas – civilinis ar ypač karinis – gali sukelti karo eskalaciją³².

Siekiant išsiaiškinti Rusijos ketinimus dėl puolimo, lemiamą vaidmenį atlieka NATO žvalgybos duomenų rinkimo kokybė ir bendravimas su Rusija. JAV pranešė apie raudonąsias linijas ir planuojamą atsaką, tikintis atgrasyti Rusiją nuo rizikingo elgesio: prezidento Joe Bideno patarėjas nacionalinio saugumo klausimais Jake'as Sullivanas po Rusijos raketų smūgio Vakarų Ukrainoje pareiškė, kad bet koks išpuolis NATO teritorijoje paskatins Aljansą imtis atsakomųjų veiksmų visomis pajėgomis.

Vakarų arba Rusijos ataka prieš kitos pusės branduolines ar įprastas valdymo ir žvalgybos

²⁶ Ten pat, p. 9.

²⁷ PA Media, The Guardian. *UK military chief warns of Russian threat to vital undersea cables*, 2022-01-08: <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/jan/08/uk-military-chief-warns-of-russian-threat-to-vital-undersea-cables>.

²⁸ Pearson, James ir Jonathan Landay, Reuters. *Cyberattack on NATO could trigger collective defence clause – official*, 2022-02-28: <https://www.reuters.com/world/europe/cyberattack-nato-could-trigger-collective-defence-clause-official-2022-02-28/>.

²⁹ Adamsky, Dmitry. „Deterrence à la Ruse: Its Uniqueness, Sources and Implications“, *NL ARMS Netherlands Annual Review of Military Studies* 2020, 161–175. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-6265-419-8_9.

³⁰ Tertrais, Bruno, IISS. *Does Russia really include limited nuclear strikes in its large-scale military exercises?*, 2018-02-15: <https://www.iiss.org/blogs/survival-blog/2018/02/russia-nuclear>.

³¹ Sanders, Daan, Tim Sweijts ir Paul van Hooft. The Hague Centre for Strategic Studies, *Preventing the (Un)thinkable: Escalation Scenarios and Risk Reduction Measures for Russia and NATO following the War in Ukraine*, September 2022, p. 13.

³² Ten pat, p. 14.

sistemas. Per įprastinį konfliktą fizinė ar kibernetinė ataka prieš kitos pusės valdymo postus, pristatymo sistemas, išankstinio perspėjimo palydovus ir vadovavimo, kontrolės, ryšių, žvalgybos sistemas (*Command, Control, Communications and Intelligence, C3I*) gali paversti pajėgas ir jų vadovybę, vaizdžiai tariant, kurčiais, aklais ir nebyliais, negalinčiais tarpusavyje bendrauti. Dėl akivaizdžių priešasčių tai labai naudinga karo, pavyzdžiui, Ukrainoje, metu.

Tačiau įprastiniame kare naudojamos C3I sistemos dažnai atlieka svarbų vaidmenį ir operacijose branduolinėje srityje. Tiek Rusijos, tiek NATO kosminiai ankstyvojo perspėjimo palydovai ir ryšių infrastruktūra taip pat dažnai naudojami branduolinėms atakoms aptikti, branduoliniams taikiniams nustatyti ir ryšiams su branduoliniais vienetais palengvinti. Tokie išteklių, labai svarbūs ir įprastiniams, ir branduoliniams pajėgumams, yra pagrindinis potencialus netyčinės eskalacijos šaltinis.

Kibernetinė ataka arba įprastinis raketų smūgis, išvedantis iš rikiuotės minėtas sistemas, apsunkina kitos pusės galimybę apsiginti nuo branduolinių atakų. Ir Rusija, ir JAV tokius staigius sistemų sutrikimus gali suprasti kaip branduolinio smūgio arba branduolinės ginkluotės nuginklavimo smūgio preliudiją. Ukrainos ataką prieš Rusijos C3I infrastruktūrą rusai taip pat galėtų klaidingai interpretuoti kaip NATO įvykdyto pirmojo smūgio Rusijos branduoliniam arsenalui pradžią.

Kinijos įsitraukimo ir įtakos karo baigčiai scenarijai

Šiame kariniame konflikte tiesiogiai nedalyvauja, tačiau viską įdėmiau stebi Kinija, kurios elgesys tarptautinėje arenoje gali labai stipriai priklausyti nuo to, kuria kryptimi pakryps karo Ukrainoje eiga. Apie tai Vokietijos užsienio santykių taryba išleido penkių scenarijų analizės studiją³³.

- 1) **Nepasiteisinę Rusijos planai per kelias dienas priversti Kyjivą kapituliuoti.** Tai būtų buvę laikoma geriausia baigtimi Kinijai. Pralaimėjus Ukrainai, Kinija įgautų daugiau svorio tarptautiniu mastu ir galėtų galvoti apie savo tikslų įgyvendinimą Indijos ir Ramiojo vandenynų regione, įskaitant Taivaną. Dėl sankcijų augtų Maskvos priklausomybė nuo Pekino.
- 2) **Užsitęsęs karas.** Tiek geopolitiniu, tiek ekonominiu požiūriu ilgas karas gali sukelti didžiulių iššūkių Kinijai ir jie nusvertų iš Rusijos gaunamus privalumus. Pagal šį scenarijų, įtampa tarp

Kinijos ir likusių pasaulio valstybių išaugtų. Atsižvelgiant į tai, padidėtų Kinijos vykdomų kibernetinių atakų prieš Europos valstybes skaičius, daugėtų dezinformacijos kampanijų.

- 3) **Rusijos agresijos nukreipimas prieš NATO valstybes.** Šis scenarijus būtų labiausiai nepalankus Kinijai, nes tai reikštų galutinę demokratiinių ir autoritarinių valstybių konfrontaciją. Net jeigu Kinija neišitrauktų į karą, dėl paramos Rusijai Kinija galėtų būti atskirta nuo tarptautinių rinkų ir technologinio vystymo. Tai turėtų reikšmingų pasekmių Kinijos ekonomikai, kuri yra labai priklausoma nuo eksporto.
- 4) **Rusija sutinka su derybomis mainais už dalinį sankcijų panaikinimą.** Šis scenarijus gali sukelti ir tam tikrų pavojų Pekinui, kadangi tokia karo baigtis pakenktų Kinijos politinės tvarkos vykdymui ir geopolitinėms ambicijoms. Kinija padeda Rusijai kompensuoti ekonominį nuosmukį, o bendras autoritarinių valstybių ideologinis pasipriešinimas prieš Vakarų tik stiprėja.
- 5) **Karo ir V. Putino valdymo pabaiga.** Rusijos žlugimas Kinijai būtų labai nepalankus. Ukraina turėtų galimybę išlikti demokratiška valstybė, taip pat ir Rusija turėtų galimybę demokratizuotis. Tai matoma kaip grėsmė pačios Kinijos komunistų partijos tęstinumui.

Karo poveikio vertinimai kaimyninėse šalyse ir Lietuvoje

Įvairūs analitikai ne tik aptarinėja galimus karo baigties scenarijus, tačiau kartu analizuoja ir karo poveikį kaimyninėms šalims. Vidurio ir Rytų Europos regiono valstybėse didelis dėmesys yra skiriamas geopolitiniam konflikto poveikiui, taip pat nepamirštami ekonominiai, socialiniai ir demografiniai klausimai.

Geopolitinis poveikis

2022 m. Latvijos tarptautinių santykių institutas (angl. *Latvian Institute of International Affairs, LIIA*) paskelbė dvi didelės apimties studijas užsienio ir saugumo politikos tematika.

Geopolitinių diskusijų epicentre Latvijoje praėjais metais buvo Trijų jūrų iniciatyva (angl. *Seas Initiative, 3SI*), kurios viršūnių susitikimas vyko 2022 m. birželio 21–22 d. Rygoje. Pagal šio susitikimo medžiagą LIIA parengė studiją, kurioje pristatė savo poziciją dėl regiono ateities. Kaip žinoma, 3SI yra vienas naujausių, svarbiausių ir šiuo metu aktyviausiai plėtojamų geopolitinių projektų Vidurio

³³ Ruhlig, Tim. *DGAP analysis: The China Factor in Russia's War – implications for Europe*. 2022 March, Germany: https://dgap.org/sites/default/files/article_pdfs/dgap-analysis-2022-03-en.pdf.

ir Rytų Europoje, jungiančių dvylika ES valstybių narių, išsidėsčiusių tarp Adrijos, Baltijos ir Juodosios jūrų (Austrija, Bulgarija, Čekija, Estija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Vengrija). 3SI siekia glaudesnio šių valstybių politinio ir ekonominio bendradarbiavimo, visų pirma, energetikos, transporto ir skaitmeninių technologijų sektoriuose, kurti šių sričių infrastruktūrą. Tikima, kad tokiu būdu regiono šalys pritrauks naujų investicijų, užsitikrins ekonomikos augimą ir energetinį saugumą³⁴.

Latvija yra suinteresuota tvirta JAV ir 3SI regiono strategine partneryste, ypatingą dėmesį skiriant JAV karinių pajėgumų regione didinimui (įskaitant nuolatinių pajėgų dislokavimą) ir skaitmeniniam ir technologiniam bendradarbiavimui (atsveriant Kinijos įtaką šioje srityje).

Latvija ypač teigiamai vertina Lenkijos pastangas stiprinti transatlantinius ryšius, tačiau kartais susirūpinimą gali kelti Lenkijos regioninės ambicijos (matomos kaip perteklinės) ir besitęsiantys nesutarimai su Briuseliu, kurie gali turėti neigiamų pasekmių ES kontekste. Abejones dėl Lenkijos lyderystės 2022 m. sklaido šios šalies teikiama gyvybiškai svarbi parama Ukrainai politiniais, kariniais ir pabėgėlių nuo karo priėmimo klausimais.

Karo Ukrainoje poveikis Čekijos užsienio bei saugumo ir gynybos politikai aptariamas 2022 m. rugsėjį išleistoje studijoje³⁵, kurią parengė grupė Prahoje veikiančios Tarptautinių santykių asociacijos analitikų.

Pirma, kalbant apie Rytų Europos politiką, svarbu pažymėti, jog nuo pat 2022 m. karo pradžios Čekija iš esmės pakeitė savo politiką Rusijos atžvilgiu. Atsinaujinusią Čekijos užsienio politiką, be karo Ukrainoje, lėmė ir kiti du svarbūs veiksniai: 2021 m. pabaigoje į valdžią atėjusi nauja vyriausybė ir Čekijos pirmininkavimas ES Tarybai 2022 m. liepos–gruodžio mėn. Ilgą laiką Čekija buvo priskiriama prie artimesnių Rusijos partnerių Europoje – daugiausia dėl savo energetinių ir ekonominių ryšių su Maskva ir šalies prezidento Milošo Zemano draugiškų santykių su Kremliumi. Prasidėjus karui, Čekija nedviprasmiškai pasisakė už Rusijos izoliavimą, palaikė ES sankcijas Maskvai ir pradėjo tiekti karinę ir humanitarinę pagalbą Ukrainai. Čekija pažadėjo per penkerius metus nutraukti energetinių išteklių importą iš Rusijos, be to, pirmą kartą

ėmėsi esminių strateginės komunikacijos ir kovos su Rusijos dezinformacija priemonių. Teigiama, kad Čekijos laikysena santykiuose su Rusija ypač supanašėjo su Lenkijos ir Baltijos šalių stovykla – pačia griežčiausia tarp ES narių. Tuo pat metu dėl besitęsiančio bendradarbiavimo su Maskva net po agresijos prieš Ukrainą pastebimai atšalo santykiai su Vengrija. Taip pat Čekija daug dėmesio skiria demokratizacijos procesų ir pilietinės visuomenės paramai Baltarusijoje ir Azerbaidžane. Taip pat Čekija skatina artimesnius ES šalių santykius su demokratijos kelią ir narystės ES perspektyvą pasirinkusiomis šio regiono šalimis – Ukraina, Moldova ir Sakartvelu. Kita vertus, Čekijos vyriausybė nėra apsisprendusi dėl Rytų partnerystės politikos ateities, ypač kalbant apie šių trijų valstybių paraiškas dėl kandidačių į ES statuso. Nauja Čekijos užsienio politika, pagrįsta griežta laikysena Rusijos atžvilgiu, solidarumu su Ukraina ir parama demokratizacijos procesams, artimiausioje ateityje neturėtų keistis.

Antra, kalbant apie karo poveikį Čekijos Vidurio Europos politikai, daugiausia dėmesio skiriama Višegrado grupės (V4) šalių santykiams. V4 bendradarbiavimas strateginiu lygiu susilpnėjo dėl Vengrijos ryšių su Rusija. Kaip minėta, nuosmukį patiria ir Čekijos ir Vengrijos dvišaliai santykiai. Tuo tarpu Čekijos bendradarbiavimas su Lenkija ir Slovakija netgi sustiprėjo. Tai paskatino ne tik bendrai koordinuojama pagalba Ukrainai, bet taip pat Čekijos ir Slovakijos – nuo jūros izoliuotų ir energetiškai nuo Rusijos priklausomų šalių – siekis ilgainiui užsitikrinti energetinį saugumą.

Čekijos santykiams su Kinija Rusijos invazija į Ukrainą taip pat turi poveikį³⁶. Parama Kremlui neigiamai paveikė Kinijos ryšius su Čekija. Rusijos invazija į Ukrainą paskatino ES ir JAV bendradarbiavimą Kinijos klausimais, o tai silpnina Čekijos ir Kinijos ryšius. Tiek Čekijai, tiek ES išryškėjo būtinybė skubiai spręsti strateginės priklausomybės nuo Kinijos problemą, kuri greičiausiai dar labiau išryškės ES pereinant prie atsinaujinančių išteklių. Kaip alternatyva yrantiesiems Čekijos ryšiams su Kinija šiuo metu plėtojama Indijos ir Ramiojo vandenynų regiono strategija.

Saugumo ir gynybos politikoje karo Ukrainoje kontekste naujoji Čekijos vyriausybė pasižadėjo iki 2025 m. pasiekti 2 proc. nuo BVP gynybos finansavimą ir įstatymu įtvirtinti minimalų finansavimą.

³⁴ Levits Egils. Address by the President of the Republic of Latvia. *Three Seas Initiative: Mapping National Perspectives* (ed. Sprūds Andris, Vargulis Mārtiņš), 2022, p. 9–8: https://www.liia.lv/en/publications/three-seas-initiative-mapping-national-perspectives-1002?get_file=1.

³⁵ Janebová Pavlína (ed.) *Agenda for Czech Foreign Policy 2022*. Praha, 2022: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2022/09/agenda_web_revize.pdf.

³⁶ Šebok Filip. Czech Policy towards China and the Indo-Pacific: Exploring New Potential. *Agenda for Czech Foreign Policy 2022* (ed. Janebová Pavlína), Praha, 2022, p. 34–43: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2022/09/agenda_web_revize.pdf.

Rusijos invazija į Ukrainą Lenkijai, ko gero, turi didžiausią reikšmę iš visų trečiųjų konflikto šalių. Net nekalbant apie karo pabėgėlių srautus, kurių socialines pasekmes stipriausiai jaučia būtent Lenkija, šie metai šaliai yra susiję su svarbiais geopolitiniais ir saugumo aplinkos pokyčiais. Lenkija analitikų yra linksiuojama kaip Rytų ir Vidurio Europos regiono geopolitikos centras, kuris būtent Rusijos ir Ukrainos karo kontekste įrodė (ir toliau rodo) savo lyderystę. Teikdama visokeriopą pagalbą Ukrainai ir nedviprasmiškai, griežtai pasisakydama Rusijos atžvilgiu, Lenkija saugumo politiką, kuriai pastaraisiais metais ir taip teiktas prioritetas, kelia į naują lygį. Šį pakilimą puikiai atspindi tiek ryžtingos ambicijos trumpuoju laikotarpiu – 2023 m. pasiekti 4 proc. nuo BVP finansavimą gynybai³⁷, tiek ir radikalūs ilgojo laikotarpio tikslai – siekis savo teritorijoje dislokuoti branduolinį ginklą³⁸.

Po 2022 m. Rusijos invazijos Lenkija atsiskleidė kaip solidariausia ir svarbiausia Ukrainos geopolitinė sąjungininkė. Gynybinę ginkluotę Ukrainai Lenkija pradėjo tiekti dar 2022 m. sausio pabaigoje, jau pasirodžius žvalgybinei informacijai apie planuojamą Rusijos invaziją. Bendra Lenkijos suteikta karinė pagalba Ukrainai sausio–rugpjūčio mėn. vertinama 1,8 mlrd. eurų. Pagal šią sumą Lenkija rikiuojasi 2–3 vietoje pasaulyje, yra pagrindinė sunkiosios ginkluotės Ukrainai tiekėja. Lenkija taip pat tiekia Ukrainai priešlėktuvinės raketos, amuniciją, granatas, minosvaidžius ir žvalgybinius bepiločius orlaivius. Lenkija diskutuoja su NATO sąjungininkais, ypač Jungtine Karalyste ir JAV, dėl kai kurių Ukrainai perduotų pajėgumų kompensavimo. Lenkija taip pat atlieka svarbų vaidmenį kaip logistikos centras, per kurį perkeliama ginkluotė ir karinė įranga iš Vakarų sąjungininkių į vakarinę Ukrainos dalį³⁹.

Ekspertai pastebi, kad stipresnė Ukrainos ir Lenkijos geopolitinė partnerystė pradėjo formuotis jau 2022 m. Rusijos invazijos išvakarėse. Geriausias to pavyzdys – 2022 m. vasario 17 d. pasirašyta trišalė Didžiosios Britanijos, Lenkijos ir Ukrainos sutartis dėl bendradarbiavimo kibernetinio

saugumo, energetinio saugumo ir kovos su dezinformacija srityse⁴⁰. Sutarties pasirašymas sutapo su augančia karine įtampa tarp Ukrainos ir Rusijos bei ginkluotės iš Lenkijos tiekimo Ukrainai pradžia. Šis trijų šalių aljansas reikšmingai sustiprina lenkų vaidmenį užtikrinant ES saugumą, nes Lenkija įtraukia Didžiąją Britaniją į ES interesus atitinkančių saugumo užduočių vykdymą.

Aleksas Szczerbiakas, Sasekso universiteto politikos ir šiuolaikinių Europos studijų profesorius, aptarė, kokių rezultatų Ukrainos ir Rusijos karas turės Lenkijos santykiams su regiono ir Vakarų partneriais⁴¹. Anot jo, Lenkijos pozicijas sustiprino ir save diskreditavusios didžiosios ES šalys, visų pirma, Vokietija, kuri iki pat karo pradžios taikstėsi su agresyviu Rusijos elgesiu dėl ekonominių tikslų, o prasidėjus karui – dėsė aktyviai reaguoti ir imtis lyderystės priešinant Maskvai. Rytų ir Vidurio Europos valstybėse tokia pozicija sukėlė nusivylimą ir privertė suvokti, jog tarptautinis saugumas tapo dominuojančia regiono problema, kurios ES lyderės nėra pajėgios spręsti. Pasitikėjimą Lenkija sustiprino tai, kad būtent ji ilgą laiką įspėjinėjo apie Rusijos politinio elito ekspansinius planus regione. Po Rusijos agresijos akto Lenkija vėl tapo pagrindine JAV strategine partnere NATO rytiniame flange. Vokietijai stokoiant lyderystės, sprendžiant Europos saugumo klausimus, J. Bideno administracija priėmė pragmatinį sprendimą nustumti į šalį politinius ir ideologinius skirtumus su partija „Teisė ir teisingumas“ ir teikti prioritetą strateginio bendradarbiavimo plėtrai. Rusijos agresija aiškiai atvėrė kelią dabartiniams Lenkijos valdantiejiems sustiprinti savo įtaką ES ir netgi reformuoti dabartinę Europos aljansų sistemą. Vis dėlto, Vokietija ir ES elitas išlaikys didelę įtaką Rytų ir Vidurio Europos šalims dėl savo ekonominio svorio⁴².

Socialinis poveikis, migracija, pabėgėliai

Maciejus Duszczko ir Paweł Kaczmarczyko straipsnyje „Karas Ukrainoje ir migracija į Lenkiją: perspektyvos ir iššūkiai“⁴³, kuris yra forumo „Vilnijantis karo Ukrainoje poveikis“ (angl. *The Ripple*

³⁷ Sobczak Grzegorz, Shephard. *MSPO 2022: Polish 2023 budget places emphasis on deterrence against Russia*. 2022-09-05: <https://www.shephardmedia.com/news/defence-notes/mspo-2022-polish-2023-budget-places-emphasis-on-deterrence-against-russia/>.

³⁸ Borger Julian. *The Guardian. Poland suggests hosting US nuclear weapons amid growing fears of Putin's threats*. 2022-10-05: <https://www.theguardian.com/world/2022/oct/05/poland-us-nuclear-wars-russia-putin-ukraine>.

³⁹ Claire Mills. *House of Commons Library. Military assistance to Ukraine since the Russian invasion*: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9477/CBP-9477.pdf>.

⁴⁰ Укрінформ. *Україна, Британія та Польща створили тристоронній альянс*. 2022-11-10: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3406171-ukraina-britania-ta-polsa-zapocatkuvai-tristoronnij-alans.html>.

⁴¹ Szczerbiak Aleks. *Notes from Poland. How has the Russian invasion of Ukraine affected the Polish government's EU strategy*. 2022-06-03: <https://notesfrompoland.com/2022/06/03/how-has-the-russian-invasion-of-ukraine-affected-the-polish-governments-eu-strategy/>.

⁴² *Ten pat.*

⁴³ Duszczko Maciej, Kaczmarczyk Paweł. *The War in Ukraine and Migration to Poland: Outlook and Challenges*. *Intereconomics*, 2022, Vol. 57(3), p. 164–170: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/3/article/the-war-in-ukraine-and-migration-to-poland-outlook-and-challenges.html>.

Effects of War Ukraine)⁴⁴ dalis, teigiama, kad Lenkija atlieka svarbiausią vaidmenį, palyginti su kitomis šalimis, priimant karo pabėgėlius iš Ukrainos – nuo karo pradžios iki šių metų gegužės mėn. vidurio į šalį jau buvo atvykę maždaug 3,5 mln. žmonių. Karo pabėgėlių migraciją lemia ne tik geografiniai veiksniai, tokie kaip bendra siena, tačiau ir ilgalaikė (darbo jėgos) migracijos tarp Ukrainos ir Lenkijos tradicija. Todėl būtina atsižvelgti į tai, kad imigrantų iš Ukrainos skaičius Lenkijoje bus žymiai didesnis artimiausiais mėnesiais (o gal ir metais), nei buvo 2022 m. pradžioje, ir tai kelia tam tikrų iššūkių viešųjų paslaugų⁴⁵ ir valstybinių įstaigų veiklos srityse.

M. Duszczko ir P. Kaczmarczyko tyrimas rodo, jog darbo jėgos imigracija į Lenkiją, krizė Lenkijos ir Baltarusijos pasienyje ir karo pabėgėlių antplūdis iš Ukrainos pakeitė Lenkijos statusą iš tipinės emigracijos šalies į imigracijos šalį, net neįvykus tarpiniam etapui, t. y. kai nebuvo būdingas emigracijos-imigracijos statusas. Tyrime taip pat analizuojamas pats imigracijos procesas ir pateikiami pirmieji apytiksliai būsimi imigrantų iš Ukrainos į Lenkiją skaičiai, taip pat apžvelgiami iššūkiai, su kuriais susiduria Lenkija, kaip imigrantų paskirties šalis, ir patys karo pabėgėliai.

Nyderlandų tarptautinių santykių instituto „Clingendael“ (angl. *Clingendael – Netherlands Institute of International Relations*) apžvalgoje pastebima, kad ES šalys vis dar yra giliai įklampusios į krizę, teikdamos būtinąją laikinąją apsaugą Ukrainos pabėgėliams⁴⁶. Tačiau tuo pat metu daugybė veiksnių verčia apmąstyti tokią situaciją, kad didelės pabėgėlių dalies apsauga nebus tik laikina, o jų skaičius greičiausiai didės. Minėtoje apžvalgoje išskiriami šie trys svarbiausi veiksniai:

- 1) **karo eiga**. Atsižvelgiant į lūkesčius dėl karo trukmės ir labiausiai tikėtinos jo baigties, reikia įvertinti ribotas pabėgėlių grįžimo galimybes ir galimus naujus pabėgėlių srautus iš Ukrainos;
- 2) **tolesnė migracija**. Ukrainos pabėgėliai savaime nesikreipia dėl laikinosios apsaugos iš karto toje šalyje, į kurią atvyksta. Migracijos ketinimai ir pageidaujamos paskirties šalys čia atlieka

svarbų vaidmenį ir gali lemti didelius tolesnės migracijos mastus, ypač į Vokietiją. Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros (angl. *European Union Agency for Asylum*) ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) atliktos atvykstančių migrantų iš Ukrainos apklausos (*Surveys of Arriving Migrants from Ukraine, SAM–UKR*) rodo, jog pakankamai dažnai šalis, kurioje pirmiausia paprašoma laikinojo prieglobsčio, toli gražu nėra galutinė karo pabėgėlių stotelė⁴⁷;

- 3) **ketinimai sugrįžti**. Nepaisant realios galimybės sugrįžti į Ukrainą ir pačios Ukrainos ekonominės padėties, migracijos ketinimai ir integracijos realijos bus svarbiausi veiksniai, priimant sprendimus dėl Ukrainos pabėgėlių sugrįžimo į savo šalį. Tyrimai rodo, kad vienas iš keturių ukrainiečių jau prieš karą norėjo emigruoti, o moterys ir vaikai yra santykinai mažiau linkę grįžti, ypač ilgėjant jų buvimo trukmei. Šios konkrečios grupės atveju, kai daugelis ukrainiečių moterų yra atskirtos nuo savo vyrų, šeimos susijungimo galimybės vaidins svarbų vaidmenį, priimant sprendimą sugrįžti ar ne į Ukrainą. Pavyzdžiui, Lenkijoje atlikta apklausa rodo, jog apytiksliai iš 3,2 mln. ukrainiečių, atvykusių į Lenkiją, 58 proc. nurodė, kad liks čia tol, kol tęsis karinis konfliktas, o 27 proc. teigė visai nenorintys grįžti į Ukrainą⁴⁸.

Tai reiškia, kad reikia pereiti nuo krizių valdymo ir trumpalaikės orientacijos prie ilgalaikės politikos ir struktūrinių pajėgumų bei paramos planavimo tiek Europos lygmeniu, tiek atskirose ES valstybėse narėse.

K. Lewtak, K. Kaneckio, P. Tyszko, P. Gorynskio, M. Bogdan ir A. Nitsch-Osuch straipsnyje „Ukrainos karo pabėgėliai – grėsmės ir nauji iššūkiai sveikatos apsaugai Lenkijoje“⁴⁹ analizuojamos sveikatos sektoriaus prisitaikymo prie itin išaugusio pabėgėlių srauto priemonės ir jų veiksmingumas. Šiame straipsnyje pristatyto tyrimo tikslas yra aptarti Lenkijos visuomenės sveikatos sektoriui kylančias grėsmes ir iššūkius, ypač susijusius su infekcinėmis ligomis, ir identifikuoti sveikatos

⁴⁴ Visus šio forumo, kuriame nagrinėjamas karo poveikis Europos ekonomikai ir visuomenei bei kovos su nuosmukiu labiausiai nukentėjusiuose sektoriuose ir giliai įsišaknijusiomis pasekmėmis, kurios pasireišk per ateinančius metus ar net dešimtmečius, būdai, straipsnius galima rasti čia: *The Ripple Effects of the War in Ukraine*. *Intereconomics*, 2022, Vol. 57(3), p. 140–174: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/3/article/the-ripple-effects-of-the-war-in-ukraine.html>.

⁴⁵ Apie Lenkijos miestams tenkančius iššūkius ir skubiai reikalingą didelį iššūkių kiekį, kad būtų išspręstas būsto pabėgėliams trūkumas ir pastatytos mokyklos jų vaikams, plačiau žr. čia: Politico. *Polish cities feel the strain of helping Ukrainian refugees*, 2022-06-02: <https://www.politico.eu/article/poland-cities-strain-help-ukraine-refugees/>.

⁴⁶ Clingendael. *Long-term protection in Europe needed for millions of Ukrainian refugees*, 2022 m. rugsėjo mėn.: <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2022-08/long-term-protection-in-europe-needed-for-millions-of-ukrainian-refugees-.pdf>.

⁴⁷ EUAA, OECD. *Surveys of Arriving Migrants from Ukraine (SAM–UKR)*, 2022-06-14: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-06/2022_06_14_EUAA_SAM_UKR_Factsheet.pdf.

⁴⁸ Piotr Mazurkiewicz. *Ukraińcy w Polsce żyją za własne pieniądze. Są skorzy do pracy*. 2022-05-24: <https://www.rp.pl/finanse/art36354921-ukraincy-w-polsce-zyja-za-wlasne-pieniadze-sa-skorzy-do-pracy>.

⁴⁹ Lewtak K. et al. Ukraine war refugees – threats and new challenges for healthcare in Poland. *Journal of Hospital Infection*, Vol. 125, p. 37–43.

priežiūros sistemos išteklius, reikalingus karo pabėgėlių iš Ukrainos, taip pat ir Lenkijos gyventojų, poreikiams patenkinti. Straipsnyje išanalizuoti duomenys galėtų būti naudingi Europos šalims, kuriant veiksmingas kovos su visuomenės sveikatos problemomis strategijas.

EBPO apžvalgoje „Karo Ukrainoje ekonominiai ir socialiniai padariniai bei poveikis viešajai politikai“ (*Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine*) teigiama, jog svarbiausia karo Ukrainoje pasekmė – prarastos gyvybės ir humanitarinė krizė, susijusi su didžiuliu namus praradusių ar priverstų juos palikti žmonių skaičiumi⁵⁰. Dėl karo Ukrainoje Europos šalys susiduria su didžiausiu pabėgėlių srautu nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos. Rūpinantis pabėgėliais iš Ukrainos, būtina jiems skirti socialinę paramą ir padėti aprūpinti būstu, maistu, medicinine pagalba, garantuoti vaikų priežiūrą ir organizuoti jų mokymąsi.

Socialinį karo poveikį Estijos visuomenei nagrinėjo Estijos ateities įžvalgų centro analitikai⁵¹. Visų pirma, studijoje pateikiamos Estijos populiacijos dydžio prognozės. Jei Estijoje visam laikui liktų 10 tūkst. pabėgėlių, Estijos gyventojų skaičius ateinančius devynerius metus išliktų didesnis, palyginti su 2022 m. pradžioje buvusiu skaičiumi. Jei Estijoje visam laikui liktų 30 tūkst. pabėgėlių, gyventojų skaičius išliktų didesnis 22 metus, o jei liktų 60 tūkst. pabėgėlių – 40 metų. Vėliau pabėgėlių imigracijos poveikis gyventojų skaičiaus didėjimui mažėtų, nes naujausios gyventojų skaičiaus prognozės rodo, kad gimstamumas Estijoje iki šio šimtmečio pabaigos išliks žemesnis už reprodukcijos lygį ir jo nekompensuos grynoji imigracija, kuri, kaip prognozuojama, sudarys apie 2 400 asmenų per metus. Kalbant apie darbo rinką, svarbus rodiklis yra darbingo ir vyresnio amžiaus gyventojų santykis. Ukrainiečių pabėgėlių imigracija padės pagerinti darbingo ir vyresnio amžiaus gyventojų santykį iki 2060 m., vėliau šis poveikis sumažės.

Dėl pabėgėlių integracijos valstybė patiria nemažai išlaidų, iš kurių didžiausią dalį sudaro išlaidos bendroms viešosioms paslaugoms. Susidorojti su galimomis išlaidomis padėtų greitai integracijos procesai – greitai išmokti estų kalbos ir prisitaikyti prie visuomenės, t. y. per 10 metų pasiekiant estų vidutinį pajamų lygį. Jei adaptacijos laikotarpis bus ilgesnis (iki 16 metų), o karo pabėgėlių pajamų lygis per šį laikotarpį nesusilygins su estų pajamomis, bet susilygins su etninių mažumų pajamomis, numatomos Estijos valstybės pajamos bus tris kartus mažesnės nei geriausio scenarijaus atveju.

Aplinkosauginis poveikis

Tikslus karinių konfliktų poveikis aplinkai sunikiai apskaičiuojamas⁵², tačiau pastebima, jog net vieni karo metai sukelia didelių, ilgalaikių nuostolių⁵³: naikinamos buveinės ir laukinė gamta, sukuriamą didelę taršą ir visiškai pertvarkomos ekosistemos, o pasekmės – neretai tęsiasi dešimtmečius⁵⁴. EBPO parengtoje apžvalgoje „Karo Ukrainoje poveikis aplinkai ir žaliosios rekonstrukcijos perspektyvai“ (angl. *Environmental impacts of the war in Ukraine and prospects for a green reconstruction*) įvardijama, jog apie 30 proc. šalies saugomų teritorijų buvo subombarduotos, užterštos, sudegintos⁵⁵ ar nukentėjo nuo kitų karinių manevrų (apkasų kasimas, tankais lyginamas kraštovaizdis ir augmenija) ar karo padarinių (pabėgėlių stovyklų įkūrimas, masinės kapavietės)⁵⁶. Dėl įvairių karo sukeltų priežasčių šalyje vykstantys procesai – vietinių miškų naikinimas ir ekosistemų degradacija – kelia rimtą grėsmę pasaulinei aplinkos valdysenai (angl. *global environmental governance*), ypač aplinkos apsaugai ir biologinės įvairovės išsaugojimui⁵⁷.

Nuolatiniai gaisrai, naftos perdirbimo ir chemijos gamyklų, energetikos objektų, pramoninių sandėlių ar vamzdynų apšaudymai užteršia šalies aplinką (orą, vandenį, dirvožemį) nuodingomis

⁵⁰ OECD. *Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine*. OECD Economic Outlook, Interim Report, 2022 m. kovo mėn.: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en&csp_=56c704db250f23a2bbc31916dc53e922&itemIGO=oecd&itemContentType=book#section-d1e109.

⁵¹ Arenguseire Keskus. *Vene-Ukraina sõja pikaajalise mõju Eestile Rahvastik, lõimumine, väliskaubandus*, 2022 m. birželio mėn.: https://arenguseire.ee/wp-content/uploads/2022/06/2022_vene-ukraina-soja-moju-eestile_raport.pdf.

⁵² Alejandro De La Garza, „Ukraine Wants Russia to Pay for the War's Environmental Impact“, *Time*, 2022 10 18: <https://time.com/6222865/ukraine-environmental-damage-russia/>.

⁵³ KTU. *KTU aplinkosaugininkė: karo poveikis aplinkai vyksta jam dar net neprasidėjus*. KTU: <https://ktu.edu/news/ktu-aplinkosaugininke-karo-poveikis-aplinkai-vyksta-jam-dar-net-neprasidejus/>.

⁵⁴ Oliver Milman, „Ukraine uses Cop27 to highlight environmental cost of Russia's war“, *Guardian*, 2022 11 13: <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/13/ukraine-cop27-highlight-environmental-cost-russia-war>.

⁵⁵ OECD, „Environmental impacts of the war in Ukraine and prospects for a green reconstruction“, 2022: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9e86d691-en.pdf?expires=1673871439&id=id&accname=guest&checksum=EB201C92465C1DECE8BA8323B4407939>.

⁵⁶ Paulo Pereira et al., *The Russian-Ukrainian armed conflict will push back the sustainable development goals*, *Geography and Sustainability*, Volume 3, Issue 3, September 2022, 277–287: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666683922000591#bib0006>.

⁵⁷ European Think Tanks Group, „The European Green Deal and the war in Ukraine: Addressing crises in the short and long term“, 2022: <https://ettg.eu/wp-content/uploads/2022/07/The-European-Green-Deal-and-the-war-in-Ukraine.pdf>.

medžiagomis,⁵⁸ nuo kurių dėl neišvengiamos tarpvalstybinės taršos gali nukentėti ir kaimyninės šalys, pavyzdžiui, Lenkija, Slovakija, Rumunija ir Vengrija⁵⁹. Nors didžioji dalis Rusijos karo Ukrainoje veiksmų vyksta sausumoje, kautynės užfiksuotos ir Juodojoje jūroje, kurioje nuskandinti keli laivai, iš kurių išsiliejo aplinkai žalingą poveikį turintys naftos produktai. Juodojoje jūroje taip pat pastebėtos minos, kurių tikslus skaičius nėra žinomas. Sutinkama dėl jų (ir į jūrą jau išsiliejusių naftos produktų) galimo žalingo neigiamo poveikio tiek vietinei ekosistemai, tiek jūrą supančioms šalims, pavyzdžiui, Rumunijai, Bulgarijai, Turkijai ar Sakartvelui⁶⁰.

Švarios energetikos požiūriu pastebimas išteklių sutelktumas atsinaujinančiais energijos ištekliais pagrįstos ir nuo iškastinio kuro atsietos energetikos vizijos realizavimui ES. 2022 m. gegužės mėn. priimtu „REPowerEU“ paketu siekiama paspartinti perėjimą prie švarios energijos ir padidinti Europos energetinę nepriklausomybę nuo nepatikimų tiekėjų ir nepastovaus iškastinio kuro⁶¹. Nepriklausomai nuo ilgalaikių ES siekių energetikos srityje, valstybės narės, pereidamos prie švarios energetikos, pasirenka ne tokius žalius sprendimus. Pavyzdžiui, Austrijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Nyderlanduose, Lenkijoje ir Čekijoje pratęsiamas anglimi kūrenamų elektrinių tarnavimo laikas. Kai kuriose valstybėse narėse sprendimai, kurie tik trumpuoju laikotarpiu turėjo užtikrinti perėjimą prie švarios energetikos, tampa ilgesnio / ilgojo laikotarpio sprendimais: Vokietija tiria galimybę statyti suskystintų gamtinių dujų (SGD) importo terminalus, kurie pakeistų Rusijos dujotiekį; Prancūzija ir Ispanija vėl pradėjo derybas dėl Vidutinės Katalonijos dujotiekio (angl. *Midi-Catalonia Pipeline*) tiesimo; Bulgarija ir Graikija taip pat įsipareigojo nutiesti dujotiekį, o Prancūzija iki 2050 m. planuoja pastatyti 14 naujų atominų elektrinių⁶².

Ekonominis poveikis

Ekonominis karo poveikis nagrinėtas Čekijoje veikiančio „EY“ padalinio atliktoje analizėje⁶³.

Pastebima, kad ne tik Čekijoje, bet ir kitose valstybėse karo Ukrainoje padariniai yra susimaišę su pokovidinių priemonių poveikiu, tai sukelia kritinių sąlygų daugelio verslų veiklai ar net išlikimui. Analizėje rašoma, kad infliacija ir toliau didės, o 15 proc. metinio augimo riba gali būti ne pati didžiausia, nes pardavėjai (analizė publikuota 2022 m. gegužės mėn.) dar nėra perkėlę išaugusių naftos, elektros ir dujų kainų ant vartotojų pečių. Čekijos statistikos tarnybos (ček. *Český statistický úřad*) apklausos duomenimis, beveik 60 proc. pramonės, statybos ir mažmeninės prekybos įmonių tikisi per ateinančius tris mėnesius įvyksiančio kainų didėjimo. Tai mažins stabilumą rinkose, energijos kainos, net ir pasibaigus konfliktui, negrįš į buvusį žemą lygį, nes ES prireiks laiko, kad pakeistų pigias rusiškas dujas.

Didelės kainos atsispindi ir prekių paklausoje. Todėl 2022 m. gegužę pateiktos BVP augimo Čekijoje perspektyvos nebuvo optimistinės.

Teigiamas poveikis išskiriamas tik nedarbo srityje. Nedarbo lygis Čekijoje jau ilgą laiką yra žemas, mažiausias Europoje, ir siekia apie 3,4 proc. Kita vertus, dėl to kyla problemų ieškant naujos darbo jėgos – pramonės įmonėms trūksta apie 15 proc. darbuotojų ir tai yra pagrindinė kliūtis tolesniam augimui.

Pasaulio banko 2022 m. spalio mėn. paskelbta analizė⁶⁴ rodo, kad Lenkijos ekonomikos augimas dėl karo Ukrainoje sulėtės. Kitais metais Lenkijos ekonomika gali augti 1,6 proc., palyginti su 2022 m. numatytu 4,0 proc. augimu ir ankstesniame pavasarį paskelbtame pranešime numatytu 3,6 proc. augimu. Pastebima, kad užsitęsęs ar sustiprėjęs karas gali padaryti gerokai didesnę ekonominę ir aplinkosauginę žalą bei padidinti tarptautinės prekybos ir investicijų susiskaidymo potencialą. Ataskaitos autoriai mano, kad 2022 m. viso Europos ir Vidurio Azijos regiono ekonomika susitrauks 4,1 proc., t. y. dvigubai daugiau nei per COVID-19 pandemijos sukeltą nuosmukį. Dėl prekybos, finansinių ir migracijos ryšių su Rusija ir Ukraina ypač nukentės kaimyninės šalys⁶⁵.

⁵⁸ OECD, „*Environmental impacts of the war in Ukraine and prospects for a green reconstruction*“, 2022.

⁵⁹ European Think Tanks Group, „*The European Green Deal and the war in Ukraine: Addressing crises in the short and long term*“, 2022.

⁶⁰ Paulo Pereira et al., *The Russian-Ukrainian armed conflict will push back the sustainable development goals, Geography and Sustainability*, Volume 3, Issue 3, September 2022, 277–287.

⁶¹ European Commission, „*REPowerEU: affordable, secure and sustainable energy for EU*“: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en.

⁶² Sussi Denison, „*Green peace: How Europe's climate policy can survive the war in Ukraine*“, 2022: <https://ecfr.eu/publication/green-peace-how-europes-climate-policy-can-survive-the-war-in-ukraine/>.

⁶³ Broke David. EY. *New reality: the effects of the war in Ukraine on the Czech economy and businesses*, 2022-05-03: https://www.ey.com/cs_cz/strategy/dopady-valky-na-ukrajine-na-ceskou-ekonomiku-a-podniky.

⁶⁴ The World Bank. *Polish Economy to Slow Down Sharply as Russian Invasion of Ukraine Impedes Post-Pandemic Recovery in Europe*, 2022-10-04: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/10/04/polish-economy-to-slow-down-sharply-as-russian-invasion-of-ukraine-impe-des-post-pandemic-recovery-in-europe>.

⁶⁵ Wojciechowicz Jacek J. Towarzystwo Ekonomistów Polskich. *Consequences of the war in Ukraine*, 2022-05-18: <https://tep.org.pl/konsekwencje-wojny-na-ukrainie/>.

Pasaulio banko analitikai 2022 m. balandžio mėn. išskyrė šias ilgalaikius karo padarinius globaliai ekonomikai⁶⁶:

- 1) pasauliniai prekybos, gamybos ir investicijų tinklai gali tapti fragmentiški. Dėl paveiktų prekių trūkumo ir kainų šuolių gali labai sutrikti įvairių sektorių, įskaitant maisto, statybos, naftos chemijos ir transporto pramonę, veiklą;
- 2) didelės žaliavų kainos ir karas gali padidinti skolą ir kitas fiskalines problemas daugelyje ekonomiškai besivystančių šalių, ypač žaliavų importuotojų. Gali padidėti spaudimas subsidijuoti maistą ir energiją, taikyti prekybos protekcionizmo priemones ir kainų kontrolę;
- 3) sankcijų Rusijai precedentai gali paskatinti kai kurias valstybes iš naujo įvertinti rezervų valdymo politiką, o decentralizuotų finansinių technologijų plėtra gali paspartėti. Šie pokyčiai gali lemti esamų finansinių tinklų fragmentaciją;
- 4) karas gali prisidėti prie ryškaus pagrindinių ekonomikos augimo veiksnių švelnėjimo, taip padidindamas ilgalaikę COVID-19 pandemijos žalą. Nuo konflikto nukentėjusiose teritorijose gali būti patirta didelių žmogiškojo kapitalo nuostolių, nes perkeltų gyventojų įgūdžiai ir išsilavinimas sumenks dėl užsitęsusio nedarbo ir ilgesnių mokymosi sutrikimų, taip pat dėl būtiniausių sveikatos priežiūros paslaugų nutraukimo poveikio. Sunaikinus ir sugriovus fizinį kapitalą ir gyvybiškai svarbų turtą, be didelių kapitalo įplaukų atsigausti bus sunkiau.

Ekonominės karo pasekmės 2022 m. spalio mėn. buvo aptarinėjamos ir per Lenkijoje vykusį Krynicos ekonomikos forumą⁶⁷. Diskusijoje buvo išskirtos pagrindinės karo sukeltos problemos: maisto trūkumas, kuris nulėmė maisto kainų augimą; trąšų trūkumas; energijos kainų augimas. Diskusijoje pastebėta, kad situacija Ukrainoje turi įtaką Lenkijos nuomos ir nekilnojamo turto pardavimo rinkoms – sumažėjo pasiūla, padidėjo kainos.

Tarptautinio maisto politikos tyrimų institutas 2022 m. rugsėjo mėn. atliktoje apžvalgoje⁶⁸ pastebima, kad daugelyje šalių grėsmės dėl aprūpinimo maistu tebėra opios. Maisto kainų infliacija visame pasaulyje paspartėjo. Trąšų kainos auga sparčiau

nei žemės ūkio produkcijos kainos, o tai mažina ūkininkų pajamas.

Rusijai ir toliau leidžiant arba stabdant Ukrainos grūdų eksportą, JT Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) ekspertai prognozuoja, kad, priklausomai nuo to, kiek drastiškai sumažės žemės ūkio produktų eksportas iš Rusijos ir Ukrainos, nepakankamą mitybą gaunančių žmonių skaičius 2022–2023 m. pasaulyje išaugs 7,6–13,1 mln. Jei su konfliktu susijusios priežastys vis dar lems žemės ūkio produktų eksporto iš Rusijos ir Ukrainos mažėjimą 2026–2027 m., priklausomai nuo to, kiek drastiškai sumažės eksportas, nepakankamą mitybą gaunančių asmenų skaičius 2026 m. pasaulyje bus nuo 8,1 iki 11,2 mln. didesnis, nei būtų tuo atveju, jeigu eksportas iš Rusijos ir Ukrainos nebūtų paveiktas karo⁶⁹. Lietuva imasi gabenti grūdus iš Ukrainos geležinkeliais ir specialiais, tam tikslui sukonstruotais konteineriais, labai pelningai parduoda savo grūdus.

Pažymėtina, kad nepakankamą mitybą gaunančių žmonių skaičiaus didėjimas tam tikruose pasaulio regionuose aštrins juose humanitarines problemas, didins išsivysčiusių pasaulio valstybių pagalbos poreikį ir skatins migracijos iš tų regionų srautus. Afrikos ir Artimųjų Rytų regionus palikę žmonės, tikėtina, didins migracinį spaudimą, visų pirma, ES. Ukrainos valdžia jau yra atkreipusi dėmesį, kad Rusija, sąmoningai žlugdydama sėjos darbus Ukrainoje, siekia sukelti humanitarinę katastrofą tradicinėse Ukrainos grūdų eksporto rinkose (Šiaurės Afrikoje, Artimųjų Rytų arabų šalyse ir kt.), kad sukeltų geopolitinių problemų Vakarams.

Kelių Vokietijos mokslo institutų 2022 m. rugpjūčio mėn. paskelbta karo Ukrainoje poveikio Vokietijos ekonomikai analizė⁷⁰ atskleidė, kad karas Vokietijos ekonomikai iki 2030 m. gali kainuoti daugiau nei 260 mlrd. eurų sukurtos pridėtinės vertės ir dešimtis tūkstančių darbo vietų. Prognozuodami ateitį, mokslininkai darė prielaidą, kad sankcijos Rusijai bus taikomos iki 2030 m., net jei iki to laiko baigsis karas. Tyrėjai savo ataskaitoje svarbiausiu stabdančiu veiksniu laiko padidėjusias iškastinių žaliavų kainas. Jos turėjo įtakos eksporto ekonomikai ir privačių namų ūkių vartojimo

⁶⁶ Guenette Justin-Damien et al. World Bank Group. *Implications of the War in Ukraine for the Global Economy*, 2022 m. balandžio mėn.: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/5d903e848db1d1b83e0ec8f744e55570-0350012021/related/Implications-of-the-War-in-Ukraine-for-the-Global-Economy.pdf>.

⁶⁷ Osiecki, Artur. RP.pl. *Wpływ wojny w Ukrainie na gospodarkę*, 2022-10-25: <https://www.rp.pl/wydarzenia-gospodarcze/art37296281-wplyw-wojny-w-ukrainie-na-gospodarke>.

⁶⁸ Glauber Joseph. IFPRI. *No end in sight yet for the global food price crisis*, 2022-09-27: <https://www.ifpri.org/blog/no-end-sight-yet-global-food-price-crisis>.

⁶⁹ Food and Agriculture Organization of the United Nations, „The importance of Ukraine and the Russian Federation for global agricultural markets and the risks associated with the current conflict“, FAO, paskelbta 2022 m. birželio 10 d., 27–28, <https://www.fao.org/3/cb9013en/cb9013en.pdf>.

⁷⁰ Zika Gerd et al. Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung. *Die Folgen des Kriegs in der Ukraine und der Energiekrise für Wirtschaft und Arbeitsmarkt in Deutschland*, 2022 m. lapkričio mėn.: <https://doku.iab.de/forschungsbericht/2022/fb1122.pdf>.

galimybėms. Dėl pabėgėlių antplūdžio Vokietijoje padaugėjo darbo jėgos. Tačiau dėl prastesnių ekonominių ir darbo užmokesčio perspektyvų darbo pasiūla pirmaisiais karo metais beveik nesikeičia. Skaičiuojama, kad darbo rinka pakankamai darbų galės pasiūlyti tik nuo 2025 m. Analizėje pastebima, kad vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu dėl prastėjančios ekonominės padėties sumažės užimtumas, ypač daug darbo jėgos reikalaujantame viešojo maitinimo sektoriuje. Kita vertus, didėja mokytojų ir auklėtojų darbo jėgos paklausa. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad energijai imliuose ekonomikos sektoriuose, tokiuose kaip statybinių medžiagų gamyba, chemijos pramonė ar metalo gamyba, dėl karo Ukrainoje ir energetikos krizės ekonominė produkcija yra gerokai mažesnė nei alternatyvaus scenarijaus atveju.

Daugelio nuostabai ekonominiai ryšiai nėra taip greitai nutraukiami net sankcijų taikymo metu. Pateikiami pavyzdžiai iš prekybos žemės ūkio produkcija. Lietuvos statistikos departamento (SD, dabar – Valsybės duomenų agentūra) 2022 m. sausio–rugsėjo mėn. duomenimis, iš Lietuvos eksportuotų žemės ūkio ir maisto produktų vertė buvo 5 517,5 mln. eurų arba 27,9 proc. daugiau nei per 2021 m. sausio–rugsėjo mėn. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas iš Lietuvos 2022 m. rugsėjo mėn., palyginti su 2021 m. rugsėjo mėn., padidėjo 37,4 proc., importas į Lietuvą – 44,9 proc. SD 2022 m. sausio–rugsėjo mėn. duomenimis, žemės ūkio ir maisto produktų iš Lietuvos į Ukrainą eksportuota už 44,4 mln. eurų arba 2,8 proc. mažiau nei per 2021 m. sausio–rugsėjo mėn. Žemės ūkio ir maisto produktų importas iš Ukrainos į Lietuvą 2022 m. rugsėjo mėn., palyginti su 2021 m. rugsėjo mėn., padidėjo 67,2 proc., eksportas iš Lietuvos į Ukrainą padidėjo 43,5 proc. Šios tendencijos išlieka.

Didesnė apimtis buvo prekyboje su Rusija. SD 2022 m. sausio–rugsėjo mėn. duomenimis, iš Lietuvos į Rusiją eksportuota žemės ūkio ir maisto produktų už 381,2 mln. eurų arba 10,0 proc. daugiau nei per 2021 m. sausio–rugsėjo mėn. 2022 m. rugsėjo mėn., palyginti su 2021 m. rugsėjo mėn., eksportas į Rusiją padidėjo 44,0 proc., importas iš Rusijos sumažėjo 19,1 proc. 2022 m. sausio–rugsėjo mėn. duomenimis, iš Lietuvos į Baltarusiją eksportuota žemės ūkio ir maisto produktų už 81,7 mln. eurų arba 4,9 proc. daugiau nei per 2021 m. sausio–rugsėjo mėn. Per 2022 m. sausio–rugsėjo mėn. žemės ūkio ir maisto produktų iš Baltarusijos importuota už 183,2 mln. eurų arba

2,3 kartus daugiau nei per 2021 m. sausio–rugsėjo mėn. Prekyba su Rusija vis labiau mažėja.

Lietuvos bankas, skaičiuodamas karo scenarijų poveikio Lietuvos ekonomikai variantus, taip pat atkreipė dėmesį į visišką prekybos nutraukimo (nutūkimo) su Rusija, Baltarusija ir Ukraina poveikį, skaičiuojant nuo 2023 m. antrojo ketvirčio iki 2025 m. pabaigos. Duomenys rodo, kad visiškai nutrūkusi užsienio prekyba su Rusija tiesiogiai Lietuvos ekonomiką labiausiai paveiktų per paslaugų eksportą (iki -0,8 proc. p.). Eksporto ir reeksporto dalys – mažesnės. Bendras poveikis Lietuvos ekonomikai 2023 m. siektų -1,1 proc. p., 2024 m. – -0,4 proc. p., o 2025 m. – -0,2 proc. p.

Tuo tarpu visiškai nutrūkusi užsienio prekyba su Baltarusija tiesiogiai Lietuvos ekonomiką labiausiai paveiktų per paslaugų eksportą (iki -0,5 proc. p.). Bendras poveikis Lietuvos ekonomikai 2023 m. siektų -0,4 proc. p., 2024 m. – -0,2 proc. p., o 2025 m. – -0,1 proc. p.

Visiškai nutrūkusi užsienio prekyba su Ukraina tiesiogiai Lietuvos ekonomiką paveiktų labiausiai per lietuviškos kilmės eksportą (iki -0,5 proc. p.). Bendras poveikis Lietuvos ekonomikai nedidelis – 2023 m. siektų -0,4 proc. p., 2024 m. – -0,2 proc. p., o 2025 m. – -0,1 proc. p.

Neišprovokuoto Rusijos karo prieš Ukrainą poveikio simuliacijos gali atrodyti nemoralios, tačiau kai Estijos premjerė Kaja Kallas pareiškia, jog, kilus naujam pabėgėlių antplūdžiui, jie gali nebegauti tokios paramos kaip anksčiau, ir kai Lietuvos nevyriausybės organizacijos ruošiasi priimti daugiau ukrainiečių, tai rodo, jog galimi scenarijai apmąstomi įvairiais lygmenimis. Naujos, netgi nepalankiausios situacijos turi būti apgalvotos ir bent jau hipotetiškai svarstomos, kol vyksta karo veiksmai.

TRYŠ RUSIJOS AGRESIJOS UKRAINOJE SCENARIJAI IR POVEIKIS LIETUVAI

Trumpai aptariami trys Rusijos karo prieš Ukrainą hipotetiniai scenarijai ir poveikis Lietuvai, daugiau sia dėmesio skiriant demografiniams aspektams.

Pirmasis scenarijus – Ukraina laimi, sudaromos paliaubos (taika) jos sąlygomis

Nors šis scenarijus ir palankiausias Ukrainai, paradoksaliai jis yra pats pavojingiausias, nežinant, kas dės Rusijoje. Mat kol kas gali tekti palikti jos laikinai dispozicijai Krymą, nes tai skatina atvirus V. Putino pasiruošimus panaudoti branduolinį ginklą,⁷¹ Ukrainos kariuomenė smogia triuškinančius

⁷¹ DELFI, „Žvalgybos svarsto tris karo baigties scenarijus: vienas jų – itin palankus Ukrainai, kitas – Putinui“, DELFI, paskelbta 2022 m. lapkričio 18 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/zvalgybos-svarsto-tris-karo-baigties-scenarijus-vienas-ju-itin-palankus-ukrainai-kitas-putinui.d?id=91785231>.

smūgius keliose fronto linijose, perkirsdama Rusijos okupuotą teritoriją ir vėl užimdama Azovo jūros pakrantę. Ukrainos gynėjai arčiau Krymo pusiasalio dislokuoja savo toliašaudę ginkluotę, artileriją ir HIMARS sistemas, pereina į puolimą Zaporіžios regione ir uždaro patekimą į Krymą sausuma, visi jame esantys rusų kariniai objektai tampa pasiekiami Ukrainos kariuomenei. V. Putino problemos didėja, Rusijoje nebespėjama gaminti naujų raketų, Vakarai pagaliau teikia Ukrainai ir puolamąją ginkluotę, taip pat tankus „Abrams“, „Patriot“ baterijas. 2023 m. pavasarį prezidentas Volodymyras Zelenskis suaktyvina frontą ir ukrainiečiai apsupa Mariupolį, priartėja prie Krymo ir ima rengtis jo šturmui. Laikomasi Vakarų žodinio susitarimo, jog tik Ukraina nuspręs apie taikos derybų pradžią. Ukrainos kariuomenė išvaduoja Donecką, bet sustabdo puolimą prie RF sienų. Rusijos režimui vis atsiskant sugrąžinti Ukrainai Krymą, įtampa išlieka, tačiau karo veiksmai sustabdomi iš abiejų pusių ir susitarimo dėl ugnies nutraukimo laikomasi. Ukraina pradeda šalies infrastruktūros atkūrimą, vadovaudamasi jau paruoštu planu, gaudama lėšų iš specialiai tam sukurtų fondų, skubiai integruojasi į NATO struktūras, veda intensyvias derybas dėl įstojimo į ES. Ukraina diktuoja derybų sąlygas, derybos dėl taikos apima RF armijos išvedimą iš okupuotų teritorijų, reparacijas, karo nusikaltimų ištyrimo klausimus.

Ukraina nuosekliai reikalauja narystės ES ir NATO. Integracijos į Vakarų tarptautines struktūras prielaidos, susijusios su ekonominiais veiksniais, – karo nuniokotai šaliai bus reikalingas ekonomikos ir infrastruktūros atkūrimo (Maršalo tipo) planas, kurio įgyvendinimą lydės ir ideologiniai vertybiniai poslinkiai link vakarietiško liberalios demokratijos modelio.

Milijonai pabėgėlių palaipsniui grįžta į Ukrainą iš užsienio šalių, prasideda miestų ir miestelių atstatymo darbai. Lietuva įsijungia į Ukrainos ekonomikos atkūrimo darbus.

RF kovoja su vidaus dezintegracija, bandoma grįžti į demokratinį pertvarkymų kelią, tačiau šalis tampa vis labiau priklausoma nuo Kinijos.

Rusijos pralaimėjimas Ukrainai taptų V. Putino galios mažėjimo ženklu. Režimo viduje galbūt prasidėtų procesai, kurie leistų naujiems veikėjams įgauti daugiau galios ir kelti realią grėsmę Putino valdžiai. Pokarinei Rusijai ir toliau susiduriant su ekonominėmis ir socialinėmis problemomis, centralizuotas sprendimų priėmimo mechanizmas ir toliau buksuotų, sprendimų priėmimo funkcijas vis labiau perimtų drąsesni, žemesnės hierarchijos

veikėjai ir RF regioniniai lyderiai. Daugiau galios įgautų ir Rusijos demokratinė opozicija, kuriai vis lengviau būtų kritikuoti valdančiuosius, galbūt Rusija pasuktų demokratijos, o ne subyrėjimo keliu. Lietuvos ekonomikos praradimai dėl karo Ukrainoje nėra tragiški, dėl bendro energetinės krizės poveikio, nutrūkusių prekių pristatymo linijų sulėtėja Lietuvos BVP augimas, tačiau Lietuvos verslas ir įmonės sėkmingai įsijungia į Ukrainos atstatymo darbus, nes ES sugeba rasti būdą, kaip pasiimti ir panaudoti Rusijos avuarus užsienio šalyse, nusavintus rusų oligarchų indėlius ir gautas reparacijų lėšas; Lietuvos statybos, medienos ir metalo įmonės pradeda pirkti žaliavas iš Ukrainos ir taip pakeičia Rusijos žaliavas.

Ukrainos pergalės prieš Rusiją scenarijus Lietuvai garantuoja naują saugumo situaciją regione ir mažesnę karinę grėsmę, kylančią iš Rusijos. RF viduje kylantys neramumai sumažins galimybę jai imtis hibridinio karo priemonių prieš kitas šalis. Kita vertus, sumažėjusi Rusijos galia reiškia galios vakuumo susidarymą postsovietinėje erdvėje, kurioje ilgai buvę įšaldyti konfliktai gali paaštrėti; čia pažymėtina Baltarusija, kurioje prasidėję neramumai gali virsti pilietiniu karu, grasinančiu Lietuvai nauja karo pabėgėlių banga iš šios valstybės (ir Centrinės Azijos bei Pietų Kaukazo regionų) ir neramumais pasienyje.

Nepriklausoma Ukraina Lietuvai ir visai Europai reiškia naujo stipraus veikėjo žemyno saugumo struktūroje susiformavimą ir naują partnerystę su Vakarais. Vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu Lietuva, prisidėdama prie Ukrainos atstatymo ir ekonominio atsigavimo, mūsų verslui ir pramonei suteiktų naujų galimybių investuoti atsikuriančioje Ukrainoje. Lietuvos įmonės dalyvauja Ukrainos atstatymo darbuose, į Kyjivą siunčiami šimtai patarėjų, kurie dirba tol, kol ukrainiečiai mandagiai juos sugrąžina atgal. Atsigauna Lietuvos vežėjai, auga geležinkelio apkrovos intensyvumas, darbo turi statybos įmonės; pagal Lietuvos banko prognozes, Ukrainos pergalės atveju 2023–2025 m. Lietuvos BVP augtų apie 3–4 proc.

Lietuva didina Kruonio HES pajėgas, vis daugiau žaliosios energijos gamina pati ir toliau veikia „Independence“, o tai leidžia neskausmingai atsijungti nuo BRELL žiedo. Lietuvoje statomas europinės vėžės geležinkelis, tačiau apdairiai paliekamas ir Rusijos imperijos-sovietinės geležinkelio vėžės funkcionavimas, perspektyvoje numatant jo įveiklinimą galbūt atsinaujinusiai prekybai su RF ir Baltarusija, tačiau palikti vėžę labiausiai prašo Kazachstanas, Uzbekistanas ir Turkija, kurioms rūpi

Klaipėdos jūrų uosto galimybės ir galimybė turėti geležinkelio liniją su Ukraina.

Seimo Ateities ir Audito komitetų rūpesčiu „Rail Baltica“ projektas, kaip didžiausias geležinkelio infrastruktūros projektas Baltijos šalių istorijoje, sujungiantis šalių uostus, sostines, ir didžiausia investicija, siekiant pagerinti mobilumą, plėtoti verslą, žmonių ir prekių mainus regione, šių dienų aktualijų kontekste tampa svarbiu saugumo užtikrinimo garantu, mat palaipsniui įgauna svarbų regioninį vaidmenį ne tik Lenkijoje, Ukrainoje, bet ir yra reikšmingas dėl potencialių sąsajų su Rumunijos geležinkeliais.

Karas kaimyninėje Ukrainoje paliečia ir skaudžią Lietuvai temą – demografiją. Karo draskomos Ukrainos gyventojai dėl bombardavimų traukėsi iš rytinių rajonų, dalis pasitraukė į užsienį – trys ketvirtadaliai į kaimynines ES šalis: Vengriją, Lenkiją, Rumuniją ir Slovakiją⁷². (Apie 2 mln. gyventojų išvyko arba buvo išvežti į Rusiją). Dalis ukrainiečių grįžo namo, tačiau šalyje yra likę 34–35 mln. gyventojų. Tarptautinių organizacijų atliktas tyrimas rodo, kad šalies viduje iki rugpjūčio mėn. buvo daugiau kaip 5–7 mln. perkeltų (išvietintų) žmonių.

Ukrainos karo pabėgėliai buvo svingingai priimti Lietuvoje, jų dėka gyventojų skaičius padidėjo 1,5–2 proc., taip kompensuota vis tebevykstanti masinė emigracija. SD duomenimis, 2022 m. sausio 1 d. Lietuvoje gyveno 2 mln. 795 tūkst. nuolatinių gyventojų – 15,8 tūkst. mažiau negu prieš metus. Kasmet Lietuvos gyventojų skaičius mažėjo: 1991 m. Lietuvoje gyveno 3,7 mln. gyventojų, 2022 m. – tik 2,7 mln. Lietuva yra ketvirta sparčiausiai nykstanti valstybė pasaulyje. Pagal JAV Centrinės žvalgybos agentūros 2021 m. duomenis, pagal gyventojų skaičiaus mažėjimą Lietuvą lenkė tik Kuko salos, Latvija ir Moldova.

Masinė emigracija smogė Lietuvos demografijai, nes išvažiavo daug jaunimo, vaikų, jaunos poros tapo tėvais užsienyje. Dėl kasmet mažėjančio šalies gyventojų skaičiaus per du dešimtmečius mokyklų ir moksleivių sumažėjo per pusę. 2000 m. 2 300 Lietuvos mokyklų mokėsi daugiau kaip 600 tūkst. mokinių⁷³, o 2021–2022 mokslo

metais belikę 340 tūkst. mokinių, kurie mokėsi 948-iose bendrojo ugdymo mokyklose⁷⁴.

Antra svarbi gyventojų mažėjimo priežastis yra ir bus mažėjantis gimstamumas. 1990 m. Lietuvoje gimė 56 700, o 2021 m. – tik 24 600 kūdikių. Tiek mažai gimusių vaikų nebuvo nuo pat 1959 m., o absoliutus gimusiųjų skaičius yra mažiausias, reproduktyvių, gimdyti galinčių, moterų skaičius yra drastiškai sumažėjęs – nuo 1 mln. 1990 m. iki dabar – kone per pusę. 2050 m. Lietuva gali turėti tik apie 385 tūkst. produktyvaus amžiaus moterų⁷⁵.

Prastėjanti demografinė situacija neigiamai atsilieps ir krašto apsaugai. Karinės medicinos ekspertizės duomenimis, Lietuvoje 2021 m. tinkamais tarnybai pripažinta tik 50,8 proc. visų patikrintųjų Karinės medicinos komisijoje⁷⁶.

Dar niekada nuo 1959 m. žmonių mirtingumas nebuvo toks aukštas. Mirė 23 300 daugiau žmonių, negu gimė, iš viso 2021 m. mirė 47 900 žmonių. Natūralus šalies gyventojų skaičiaus augimas tampa nebeįmanomu. Jį gali stabilizuoti tik gausi reemigracija ir imigracija iš kitų šalių.

Padidėjo naujų gyventojų iš Rusijos ir Baltarusijos skaičius. SD visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, 2021 m. Lietuvoje gyveno 432 tūkst. tautinių mažumų atstovų, iš kurių pagal tautybę: 141,1 tūkst. – rusai, 28,1 tūkst. – baltarusiai ir 14,1 tūkst. – ukrainiečiai, kurių atvyksta vis daugiau. Dėl šių priežasčių Lietuva jau skiria ir ateityje skirs dar didesnę dėmesį integracinėms priemonėms – kalbos mokymui, sociokultūrinei adaptacijai ir nediskriminavimui. Lietuvoje ukrainiečių 2022 m. pabaigoje buvo beveik 3 kartus daugiau nei metų pradžioje. 2022 m. lapkričio mėn. duomenimis, Lietuvoje gyveno 91 497 Ukrainos, 45 398 – Baltarusijos ir 15 000 Rusijos piliečių⁷⁷.

Tačiau Lietuvoje gyvenančios slavų (rusų, lenkų, baltarusių) kalbomis kalbančios tautinės mažumos sudaro apie 12 proc. populiacijos ir nėra pakankamai gerai integruotos. Šia situacija pasinaudojo rusiški informaciniai kanalai, kurie yra atvirai priešiški Vakarų vertybėms. Būtina orientuotis į atvykstančius darbingo amžiaus žmones, kurie atvažiuoja su šeimomis, nors ir reikės skirti papildomų lėšų

⁷² ELTA, BNS, DELFI, „Karas Ukrainoje. Rusijos kariuomenėje – pokyčiai: iš pareigų pašalintas generolas“, DELFI, paskelbta 2022 m. spalio 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/world/karas-ukrainoje-rusijos-kariuomeneje-pokyciai-is-pareigu-pasalintas-generolas.d?id=91628045>.

⁷³ ELTA, „Pasikeitė Lietuvos mokyklų žemėlapis: per 20 metų mokinių sumažėjo beveik perpus“, DELFI, paskelbta 2021 m. lapkričio 15 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/pasikeite-lietuvos-mokykluzemelapis-per-20-metu-mokiniu-sumazejo-beveik-perpus.d?id=88671657>.

⁷⁴ Švietimo valdymo informacinė sistema, Bendrojo ugdymo mokyklų skaičius pagal pavaldumą ir tipus: <http://www.svis.smm.lt/bendrasis-ugdy-mas-2/>.

⁷⁵ Dainora Pankūnė, „Kalbėti apie pozityvų lūžį dar per anksti: iš eksperto lūpų – niūri prognozė Lietuvai“, DELFI, publikuota 2022 m. gegužės 29 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kalbeti-apie-pozityvu-luzi-dar-per-anksti-is-eksperto-lupu-niuri-prognoze-lietuvai.d?id=90289399>.

⁷⁶ Eimantas Šaulitis, „Karo tarnybai netinka net pusė šauktinių: kuo jie serga?“, Lrytas, publikuota 2022 m. gegužės 8 d., <https://www.lrytas.lt/sveikata/medicinos-zinios/2022/05/08/news/karo-tarnybai-netinka-net-puse-sauktiniu-kuo-jie-serga-23258558>.

⁷⁷ Indrė Jurčėnaitė, „Lietuvos miestų gatvėse vis dažniau skamba rusų kalba: sparčiai daugėja ne tik gyventi atvykusių ukrainiečių“, DELFI, paskelbta 2022 m. lapkričio 17 d., <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvas-miestu-gatvese-vis-dazniau-skamba-rusu-kalba-sparciai-daudeja-ne-tik-gyventi-atvykusių-ukrainieciuzemelapis-per-20-metu-mokiniu-sumazejo-beveik-perpus.d?id=91720465>.

darželiams, mokykloms, universitetams, bet Lietuvoje uždirbtus pinigus šie žmonės čia ir paliks, o ne išsiųs kažkur toli likusiems šeimos nariams. Be to, užaugę šių šeimų vaikai bus pilnaverčiai mūsų piliečiai, neturės problemų dėl lietuvių kalbos ar kultūros.

Lietuvos migracijos informacinėje sistemoje (MIGRIS) registruotų karo pabėgėlių iš Ukrainos, kurie pasiprašė laikinosios apsaugos, skaičius viršijo 70 tūkst., iš jų 25 tūkst. – nepilnamečiai (tai per metus Lietuvoje gimusių vaikų skaičius).

Pabėgėlių integracija ir jų švietimo modelis.

Iš 25 tūkst. ukrainiečių vaikų apie 13 tūkst. lanko Lietuvos darželius ir mokyklas, likusi dalis mokosi nuotoliniu būdu Ukrainos mokyklose pagal savo nacionalines ugdymo programas. Už nuotolinio ugdymo kokybę ir eigą Ukrainos mokyklose Lietuvos valstybė neatsako, todėl tėvai, pasirinkę tokį mokymosi būdą, yra patys atsakingi už jo vykdymą ir priežiūrą. 62 proc. mokinių, atvykusių iš Ukrainos, lanko mokyklas, kur mokoma lietuvių mokomąja kalba, 20 proc. – rusų mokomąja kalba ir 15 proc. – ukrainiečių mokomąja kalba⁷⁸. Mokyklose, kuriose mokoma lietuvių, rusų ir lenkų mokomosiomis kalbomis, esant poreikiui ir mokytojų prieinamumui, yra suteikiama galimybė mokytis ukrainiečių kalbos. Gimtosios kalbos ir kultūros mokymasis yra vienas iš svarbiausių integracijos elementų, kurį nuo 1953 m. remia UNESCO. Moksliniai tyrimai nuolat pabrėžia teigiamą gimtosios kalbos poveikį mokinių socialiniam, pažintiniam ir kalbiniam vystymuisi. Pagal ES Tarybos direktyvą, ES šalys turi imtis atitinkamų priemonių, skirtų skatinti atvykstančių vaikų gimtosios kalbos ir kultūros mokymąsi, nes kalbos mokėjimo veiksnys integracijai turi didelę įtaką⁷⁹.

Mokiniai iš Ukrainos, kurie lankė mokyklas, kuriose mokoma ukrainiečių mokomąja ir kitomis mokomosiomis kalbomis, ir nuosekliai mokėsi nuotoliniu būdu ukrainiečių kalbos ir kultūros, grįžta į mokyklas Ukrainoje ir sėkmingai tęsia mokslus be didesnių iššūkių. Į Ukrainą grįžtantys mokiniai, kurie mokėsi mokyklose kitomis mokomosiomis kalbomis (lietuvių, rusų, lenkų), gali turėti mokymosi spragų pagal savo amžiaus grupę, nes turėjo skirti laiko pramokti mokomąją kalbą. Todėl tikintis

Ukrainos laimėjimo scenarijaus, verta atkreipti dėmesį į ukrainiečių kalbos, tapatybės ir kultūros palaikymą, kuriant ateities žmogiškąjį kapitalą, kuris bus kertinis veiksnys atstatant Ukrainos. Pasilikę mokiniai, kurie sėkmingai integravosi į Lietuvos mokyklas ir išmoko lietuvių kalbos, toliau tęsia mokslus Lietuvoje. Svarbu stebėti mokinių iš Ukrainos pasiekimus, lietuvių kalbos mokėjimo lygį ir atkreipti dėmesį į ukrainiečių kalbos ir kultūros poreikį ir pasiūlą.

Iki 2022 m. lapkričio į Lietuvą iš Ukrainos atvyko per 2 300 įvairių specializacijų mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų: apie 600 ukrainiečių yra įsidarbinę švietimo sektoriuje; iš jų apie 240 dirba mokymo specialistais (dėstytojais, bendrojo ugdymo ir profesijos mokytojais, neformaliojo švietimo mokytojais), kiti – nuo virėjų, mokytojo padėjėjų iki mokslo darbuotojų. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai pateikta apie 440 prašymų pripažinti pedagogo kvalifikaciją, beveik 320 jau pripažinta. 2022 m. lapkričio 14 d. Užimtumo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, nuo 2022 vasario 24 d. iš viso įsidarbino 20 267 Ukrainos pabėgėliai (iš viso darbingo amžiaus ukrainiečių yra 41 672). Tai yra daugiau nei 48 proc. visų darbingo amžiaus ukrainiečių. 4 345 ukrainiečiai yra registruoti bedarbio statusu Užimtumo tarnyboje. Tai yra šiek tiek daugiau nei 10 proc. visų darbingo amžiaus ukrainiečių.

Švietimo tinklo „Eurydice“ ataskaitos duomenimis, Lietuva yra viena iš devynių šalių, sėkmingai padėjusių vaikus ir jaunimą iš Ukrainos priimti į bendrojo ugdymo mokyklas⁸⁰. Situacija savivaldybėse yra skirtinga, tačiau darželiuose ir mokyklose dar yra laisvų vietų iš Ukrainos atvykusiems vaikams.

Ukrainiečiai patys renkas, kur mokytis jų vaikams. Mokiniai mokosi lietuvių ar tautinių mažumų mokyklose, nuotoliniu būdu Ukrainos valstybės patvirtintose mokyklose arba ukrainiečių mokyklose, kurios iš ministerijos yra gavusios leidimą mokyti pagal ukrainietišką švietimo programą⁸¹. Tokių mokyklų Lietuvoje yra penkios: dvi Klaipėdoje ir po vieną Vilniuje, Kaune ir Šiauliuose⁸². Mokiniai, planuojantys pasilikti šalyje iki vienerių metų ar trumpiau, galės mokytis nuotoliniu ugdymo proceso organizavimo būdu pagal Ukrainos bendrąsias

⁷⁸ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. „Sutikimą dirbti pagal Ukrainos švietimo programą gavo dar viena mokykla“, 2022-10-27: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/sutikima-dirbti-pagal-ukrainos-svietimo-programa-gavo-dar-viena-mokykla>.

⁷⁹ OSCE. *Local Authorities' Migrant Integration Guide*, 2019-01-28: <https://www.osce.org/odihr/410168>.

⁸⁰ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. „J. Šiugždinienė: iki šiol nepradėję mokytis ukrainiečių vaikai laukiami Lietuvos mokyklose“, 2022-10-14: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/j-siugzdiniene-iki-siol-nepradeje-mokytis-ukrainieciu-vaikai-laukiami-lietuvos-mokyklose>.

⁸¹ Aplinkraštis (2022-06-30 Nr. SR-2534) dėl ukrainiečių vaikų ugdymo 2022–2023 mokslo metais: <https://smsm.lrv.lt/lt/informacija-del-karo-pabegeliu-is-ukrainos-naudingos-nuorodos-lietuvos-mokykloms?lang=lt>.

⁸² Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. „Sutikimą dirbti pagal Ukrainos švietimo programą gavo dar viena mokykla“, 2022-10-27: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/sutikima-dirbti-pagal-ukrainos-svietimo-programa-gavo-dar-viena-mokykla>.

ugdymo programas ukrainiečių kalba⁸³. Šiuo metu 62 proc. mokinių iš Ukrainos lanko mokyklas lietuvių mokomąja kalba, daugelis jų jau antruosius mokslo metus.

Ugdymas gali būti organizuojamas keliais būdais. Pirmas būdas – ukrainiečių vaikai gali mokytis bendrose klasėse su bendraamžiais. Antras būdas – gali mokytis išlyginamosiose klasėse. Pirmą pusmetį mokomasi tik lietuvių kalbos, kuriai mokytis skiriama nuo 20 iki 25 val. per savaitę. Nuo antrojo pusmečio į mokymosi turinį integruojamos istorijos, geografijos, pilietinio ugdymo temos. Mokymasis išlyginamosiose klasėse trunka iki metų. Po to vaikai perkeliama į bendrą klasę. Trečias būdas – gali mokytis išlyginamosiose mobiliosiose grupėse, kuriose ugdymas vyksta taip pat kaip išlyginamojoje klasėje, tik mokinių skaičius yra ne didesnis negu 4 mokiniai. Kiekvienam iš Ukrainos atvykusiam mokiniui sudaromas individualus ugdymo planas, kuris yra pritaikytas mokinio poreikiams ir padeda jam išsikelti tikslus ir juos įgyvendinti. Šiuo metu tik apie 200 mokinių iš Ukrainos mokosi išlyginamosiose klasėse⁸⁴.

Vaikai ir jaunimas iš Ukrainos gali mokytis ukrainiečių kalbos ir istorijos, esant tokiam poreikiui ir ukrainiečių kalbą mokančiam mokytojui. Ukrainiečių kalbos galima mokytis kaip pasirenkamojo dalyko arba antrosios užsienio kalbos. Mokyklai sudarius sąlygas mokytis ukrainiečių kalbos kaip pasirenkamojo dalyko, parengiama pasirenkamojo dalyko programa.

Lietuvos ekonomikos reikalai. Lietuvoje ekonominį Rusijos karo prieš Ukrainą poveikį Lietuvos darbo jėgos struktūrai ir ekonomikai įvertino Lietuvos bankas. Lietuvos banko Makroekonomikos ir prognozavimo skyriaus vyriausiasis ekonomistas Vaidotas Tuzikas įvertino tris galimas Rusijos karo prieš Ukrainą baigtis ir galimą karo baigčių poveikį.

Lietuvos banko skaičiavimai, pateikiami šiame darbe, apima tris Rusijos neišprovokuoto karo prieš Ukrainą baigties scenarijus, jų poveikį Lietuvos ekonomikai, tačiau mokslininkams gali kilti klausimas, kaip šiame modelyje įsikomponuoja „poveikio iki baigties“ dedamoji. Ar 2022 m. traktuoti kaip „murkdymosi“, „iššaldyto konflikto“ ar „laikino fronto pralaužimo“ scenarijaus realizaciją? Koks bus poveikis, jei toks klampus ir permainingas karas truks dar visus 2023 m. arba ilgiau?

2022 m. poveikis per faktinius duomenis (tiek, kiek jų turėta) įtrauktas į pagrindinį scenarijų, kuris

yra vienodas visoms Ateities komiteto aptartoms ir galimoms karo Ukrainoje baigtims. Lietuvos banko skaičiavimuose daroma prielaida, kad viena iš karo baigčių realizuojasi 2023 m. (pavyzdžiui, 2-ąjį ketvirtį). Jeigu toks klampus ir permainingas karas truks visus 2023 m. ar ilgiau, tai atsispindės pagrindiniame (t. y. prognozių) scenarijuje, bet tai iš esmės nekeistų „Ukraina laimi“, „Ukraina laikinai pralaimi frontuose“ ar „Konfliktas įšaldomas“ scenarijų modeliavimo rezultatų, nes jie skaičiavimuose pateikiami kaip nuokrypis nuo pagrindinio scenarijaus (žr. gruodžio mėn. Lietuvos banko prognozę)⁸⁵ ir tose pateikiamose simuliacijose tiek daug nežinomųjų ir tiek daug tik išvestinių skaičiavimų (tai ne realioje situacijoje atlikti sociologinių tyrimų duomenys), jog visi nagrinėjami skaičiai turi tik iliustracinę užduotį.

Lietuvos banko skaičiavimai remiasi dviem prielaidomis: 1) iki šiol atvyko 71,2 tūkst. ukrainiečių (2022 m. gruodžio 5 d. duomenys), iš jų 25 tūkst. dirba arba ieško darbo; taigi, į darbo jėgą įsilieja 35 proc. pabėgėlių; 2) per savaitę 2022 m. gruodžio mėn. į Lietuvą atvyko vidutiniškai apie 350 karo pabėgėlių; taigi, per 2023 m. naujų pabėgėlių skaičius sieks 17 tūkst.

Apibendrintai galima teigti, kad Ukrainos pergalės atveju, kad ir patyrusi daug netekčių, Lietuvos ekonomika augs. Lietuvos biudžeto išlaidos, skirtos su Ukrainos situacija susietiems klausimams spręsti ir paramai Ukrainos ūkiui atkurti, kasmet sudarytų apie 1,1 mlrd. eurų.

Antrasis scenarijus – konfliktas įšaldomas

Rusija atsilaiko mobilizavusi šimtus tūkstančių naujokų, tačiau nėra kam jų paruošti, nes efektyviausi karininkai-instruktoriai jau kritę mūšio laukuose. Išblokšti iš Chersono Rusijos kariai sustiprina gynybines pozicijas kairiajame Dniepro krante, Ukrainos kariuomenei persikelti per plačią upę tampa rimtu iššūkiu, kontrpuolimo operacija sulėtėja, už kiekvieną kilometrą tenka pralieti labai daug kraujo. Tuo metu V. Putinas toliau griauja Ukrainos ekonomiką, bombarduodamas infrastruktūrą, kelius, vandentiekius, elektrines, sekina Europos kantrybę ir skaldo jos vienybę, toliau naudodamas energetikos svetus. Pagrindinis V. Putino tikslas – kaip nors išsilaikyti valdžioje iki 2024 m., kai JAV prezidentu gali būti išrinktas D. Trumpas. Maskva tiki, jog tuomet V. Putino pergalė prieš Ukrainą bus lengvai pasiekama.

⁸³ Ten pat.

⁸⁴ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Vaikai ir mokytojai iš Ukrainos. Susirašinėjimo duomenys, 2022 m. lapkričio 15 d.

⁸⁵ Lietuvos bankas, „Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos“, LB, 2022 m. gruodžio 19 d.: https://www.lb.lt/lt/leidiniai/makroekonominės-prognozės-2022-m-gruodžio-mėn?html=1#_Toc106108455.

Energetikos (dujų) stokos nualinta ir apskritai pavargusi ES ir JAV nebegali tiekti reikalingų kiekių karinių medžiagų ir ginklų, finansų šalies ekonomikos ir valdymo infrastruktūrai palaikyti. Nepasitenkinimas ir nuovargis Vakarų valstybių visuomenėse, politiniai procesai sumažina karinę ir ekonominę pagalbą, reikalingą Ukrainos pajėgoms. Dėl sugriautos infrastruktūros Ukrainoje skelbiama nepaprastoji padėtis. Išsekinta Rusija stabdo karo veiksmus, tačiau gina okupuotas teritorijas raketiniais smūgiais, pagaliau kai kuriose ekonomikos šakose ima reikštis žlugdanti Vakarų sankcijų galia. Nors nuo 2022 m. gruodžio 5 d. ir priimtos ES, G7 ir Australijos suderintos rusiškos naftos kainų lubos, kuriomis siekiama apriboti Rusijos pajamas ir kartu užtikrinti, kad Maskva toliau tiektų juodąjį auksą – naftą – pasaulio rinkai, kad bus galima toliau tiekti tik naftą, parduodamą už 60 JAV dolerių (56,9 euro) už barelį ar pigiau, RF biudžetas gana sėkmingai balansuojamas iki 2024 m. vidurio, pamantant jį dalį „Gazpromo“ pelno, ir gyventojų masės didelio diskomforto iki tol nepajaučia, naftos pinigai leidžia išgyventi karinei pramonei ir patenkinamai aprūpinti kariuomenę.

Tačiau Rusija, miestuose jėgos struktūroms slopinant augančias masines demonstracijas prieš karo tęsimą, toliau disponuoja okupuotomis Ukrainos teritorijomis, o Ukraina, negaudama puolamosios ginkluotės, negali jų atsiimti karine jėga. Tęsiantis kalboms apie galimas RF ir Ukrainos derības, tačiau realybėje esant dvišalių santykių patui, laisvoje Ukrainos dalyje prasideda reformos, infrastruktūros atkūrimo darbai.

Išalęs konfliktas iš esmės nereikštų taikos. Intensyvūs, nepertraukiami kariniai veiksmai sustotų, judanti fronto linija pavirstų į beveik statišką kontaktinę liniją, ties kuria rusų ir ukrainiečių apsisieitimai ugnimi periodiškai atsinaujintų, todėl konfliktas būtų panašesnis į 2015–2022 m. vykusį karą. Rusija, nesugebėjusi įgyvendinti savo pirminių tikslų Ukrainoje ir siekianti pasitraukti iš intensyvaus karo fazės, kartu siekdama išvengti pralaimėjimo, išlaiko spaudimą Ukrainai, reikalaudama pripažinti aneksuotas Ukrainos teritorijas RF dalimi.

Ukraina neturi pagrindo tikėti, jog Rusija bent trumpuoju laikotarpiu nebesikėsina į didesnius teritorinius grobimus, o tai verčia šalyje išlaikyti didelį karinį parengtumą. Be to, bent dalis po vasario 24 d. nuo Ukrainos atplėštų teritorijų išliktų rusų kontroliuojamos. Tai ypač tikėtina, kalbant apie teritorijas, kurios sausuma jungia Rusiją su

okupuotu Krymo pusiasaliu. Ši jungtis rusams turi tiek strateginę, tiek simbolinę reikšmę. Strateginiu lygiu kuriama karinė ir civilinė okupuotų teritorijų infrastruktūra, o simboliu – V. Putinas savo vidaus auditorijai tai gali pateikti kaip „specialiosios karinės operacijos“ metu pasiektą laimėjimą, kuriuo padaromas reikšmingas žingsnis sujungiant „istorines Rusijos žemes“.

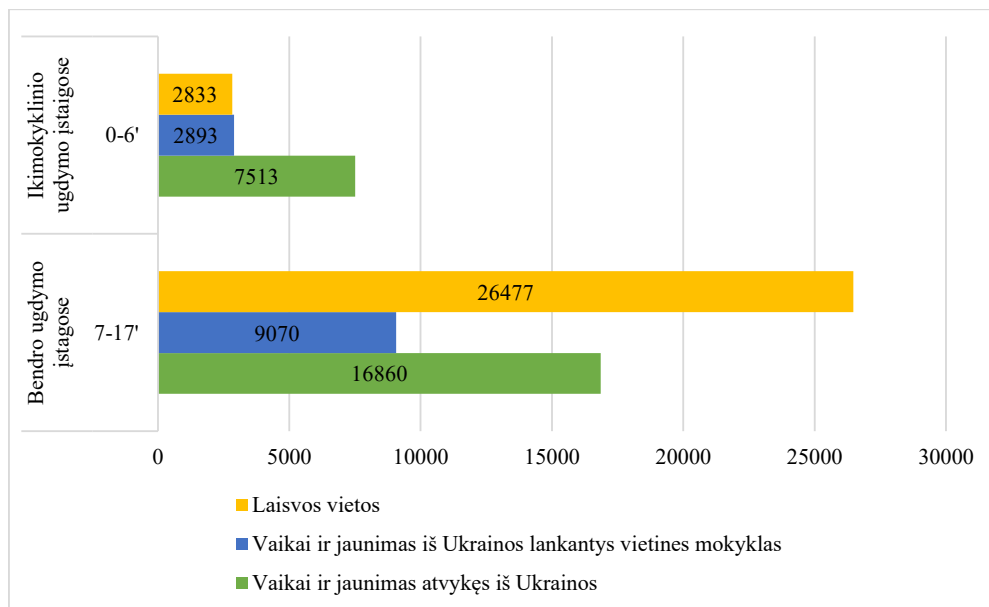
Trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu Lietuva ir Vakarai susidurtų su aktyvesniu ir didesniu Rusijos karių kiekio dislokavimu Baltarusijos teritorijoje. Dėl Rusijos imperializmo siekių Ukrainos atžvilgiu, regionas išliktų nestabilus ir tai turėtų neigiamų ekonominių ir socialinių pasekmių Lietuvai (mažiau užsienio investicijų, aktyvesnė mūsų piliečių emigracija). Į Lietuvą atvykstantys karo pabėgėliai daugiausia būtų ukrainiečiai, kurių migracija vyktų bangomis.

Raketų smūgiai į Ukrainos elektrines ir vanden tiekį bei geležinkelį paskatina papildomą pabėgėlių iš Ukrainos pajudėjimą iš visiškai sugriautų miestų ir rajonų, vien Lietuvoje ukrainiečių padaugėja iki 120 tūkst., iš jų apie 40 tūkst. sudaro mokyklinio amžiaus vaikai (remiantis Lietuvos banko duomenimis, antrojo scenarijaus atveju 2023 m. karo pabėgėlių Lietuvoje būtų 17 tūkst. ir per kitus trejus metus jie pasiliktų, dalis jų išvažiuotų arba jų visai nebeliktų – tai be 2023 m. tebesitęsiančių Rusijos teroristinių atakų galimo poveikio).

Socialinei šalies sistemai – tai naujas, nelenivas iššūkis. Situacija savivaldybėse yra skirtinga, tačiau darželiuose ir mokyklose dar yra laisvų vietų iš Ukrainos atvykusiems vaikams. Lietuvos darželiai galėtų priimti dar beveik 3 tūkst. vaikų, o mokyklos – daugiau nei 26 tūkst. mokinių⁸⁶. 2022 m. pabaigoje laisvų vietų ikimokyklinio ugdymo grupėse buvo 2808 (49 proc.), bendrojo ugdymo klasėse – 26 484 (74 proc.). Pasirodo, kad Lietuva (dauguma savivaldybių) dar pajėgtų priimti Ukrainos karo pabėgėlių vaikų tiek į ikimokyklinio ugdymo mokyklas, tiek į bendrojo ugdymo mokyklas, tačiau didžiuosiuose miestuose vietų vaikams jau ir 2022 m. stigo.

Užšalant Ukrainos konfliktui ir augant pabėgėlių skaičiui mokymo įstaigose, auga poreikis mokyklų finansavimui ir integracinėms priemonėms. Mokiniai, kurie šiuo metu mokosi nuotoliniu būdu, susiduria su problemomis, nes nemoka lietuvių kalbos ir neturi galimybių tęsti mokslų aukštosiose mokyklose ir įsidarbinti. Mokyklose auga įtampa, nes, didėjant mokinių skaičiui įvairiose ugdymo

⁸⁶ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Vaikai ir mokytojai iš Ukrainos. Duomenys gauti laiško forma 2022 m. lapkričio 15 d.

1 lentelė. Vaikų ir jaunimo iš Ukrainos skaičius Lietuvos ugdymo įstaigose

pakopose, pradeda trūkti vietos ir didėja mokytojų krūvis. Mokytojai nėra gerai pasiruošę įtraukti naujai atvykusių mokinių į ugdymo procesą ir mokyti pagal esamą lietuvių kalbos ugdymo programą vyresnėse klasėse, ir paruošti būsimų abiturientų brandos egzaminams per trumpą laiką. Didėja Vilniaus lietuvių namų įtaka apmokant mokytojus, kurie dirba su atvykusiais vaikais. Kalba tampa dideliu barjeru mokiniams. Didėja poreikis steigti išlyginamąsias klases, kuriose lietuvių kalbos mokytojai, ir įvesti papildomus rodiklius, kurie padėtų stebėti lietuvių kalbos ir kitų kalbų mokėjimo lygį. Auga poreikis investuoti į lietuvių kalbos mokymą ikimokyklinėse, priešmokyklinėse ir pradinėse ugdymo įstaigose, kad vaikai geriau integruotųsi į ugdymo procesą.

Stengiamasi pasirūpinti, kad šeimos gyventų drauge, todėl prireikia papildomų lėšų darželiams, mokykloms, universitetams, bet šeimose bent vienas narys dirba, o Lietuvoje uždirbtus pinigus šie žmonės čia ir palieka, o ne išsiunčia kitur toli likusiems šeimos nariams. Manoma, kad užaugę šių šeimų vaikai bus pilnaverčiai mūsų piliečiai. Jeigu jų tėvai dar susiduria su problemomis dėl lietuvių kalbos ar kultūros barjero, čia užaugę jų vaikai tokių problemų jau neturės. Tokios investicijos apsimoka, nes vienu metu sprendžiamos pagalbos karo pabėgėliams, Lietuvos demografinės ir ekonomikos augimo problemos. Svarbu yra tai, kad migracijos tema nebėra tabu Lietuvos politikoje, kad pradėta matyti ne tik perdėtas rizikas ir baimes, bet ir galimybes, kurias sukurtų aiški ir aktyvi migracijos politika.

Tačiau į Lietuvą ir toliau neįsileidžiami nelegalūs migrantai iš Azijos ir Afrikos, jie apgręžiami prie

sienos, o 4 tūkst. iš priimtųjų, patekusių į Lietuvą iš Baltarusijos kaip hibridinio karo komponentas, netiesiogiai patvirtina į Lietuvą nebėgę, nes esą nori persikelti į Vokietiją ir Švediją. Pasirodo ir grupės migrantų, kurie teigia, kad yra klimato migrantai, nes jų šalyse jau nebeįmanoma gyventi dėl karščio, stingo maisto, vandens. Kol kas jų tik vienetai, jie galės būti įsileidžiami ir dirbti žuvininkystės ūkiuose Raseinių rajone ir Kelmėje – ten, kur vandens nestinga.

Krašto apsauga. Padidėjus grėsmei Lietuvai iš Europai, dauguma šalių pradėjo didesnę dėmesį skirti savo ginkluotosioms pajėgoms: perka naują techniką, atsinaujina seną, modernizuoja ir tobulina esamą; atiduoda Ukrainai kaip paramą, išbando savo įrangą ir techniką karo sąlygomis. Tai iš esmės reiškia didesnius užsakymus egzistuojančiai gynybos pramonei. Lietuvos gynybos pramonė yra nedidelė, besivystanti, tačiau anksčiau minėti veiksniai didina užsakymus.

KAM ir toliau skiria paramą Ukrainai, pasinaudoja JAV, Didžiosios Britanijos fondais, kurie yra skirti pirkti iš ES gynybos pramonės ir per kuriuos Lietuvos įmonės bando gauti finansavimą ir gaminti Ukrainai. Iš karinės paskirties prekių Lietuvos pramonė toliau tiekia elektrooptinius prietaisus – naktinio matymo, taikiklių, termovizorių, kovos prieš bepiločius orlaivius įrangą, bepiločius orlaivius, aprangą, ekipuotės elementus ir pan.

Lietuva siekia supaprastinti pirkimo procedūras, daro daugiau išimčių. Taip pat karas parodė tiekimo saugumo (angl. *security of supply*) svarbą – t. y. dėl trūkinėjančių tiekimo grandinių kyla grėsmė technikos tiekimui, remontui ir aptarnavimui, ukrainiečių ginklai imami atnaujinti Lietuvoje,

įvairūs jų elementai pradėti gaminti vietoje. Seime, ministerijose kyla naujų idėjų, siekiant palengvinti ir paskatinti šios pramonės veikimą. Atsiranda įmonių, kurios anksčiau nesidomėjo gynybos technologijomis – jos ima plėtoti veiklą šiame sektoriuje. Pavyzdžiui, lazerinių komponentų įmonės ieško savo vietos karinės optikos, raketų srityse. Lietuvos įmonės tampa tiekimo partnerėmis, bepiločių orlaivių gamintojomis.

Lietuvos nacionalinio saugumo tikslai ir bendradarbiavimas su JAV taip pat plėtojami, vykdant Lietuvos kariuomenės modernizaciją ir įsigyjant naujausią karinę techniką, kurią atsiveža amerikiečiai. Taip naujai dislokuoti kariai atsigabeno sunkiąją ginkluotę – 155 mm savaeigės haubicas M109A6 „Paladin“, tankus M1A2 „Abrams“, pėstininkų kovos mašinas „Bradley“, šarvuočius M1068A3 ir kitą karinę techniką. Lietuvos pajėgumai stiprinami oro gynybos, kibernetinio saugumo, žvalgybos srityse su JAV ir NATO, įsigyjama naujų „Patriot“ sistemų, dronų, artilerijos iš Prancūzijos.

Pagal Lietuvos ir JAV vyriausybių pasirašytus susitarimus, Lietuvos kariuomenės technikos parką papildė 200 šarvuotųjų kovinės paramos visureigių JLTV, įsigyti 4 UH-60 „Black Hawk“ sraigtasparniai, trumpojo nuotolio antžeminės oro gynybos sistemos „Avenger“, lauko artilerijos bataliono savaeigės haubicos „Paladin“ ir kita ginkluotė. Pagaliau įdiegiamas vidutinio nuotolio oro gynybos NASAMS

projektas ir, bendradarbiaujant su JAV Specialiųjų operacijų pajėgomis (SOP), Kaune įkurtas Baltijos SOP žvalgybos sintezės centras, kuris skirtas apsi-keisti išankstine informacija apie galimas grėsmes tarp Baltijos šalių⁸⁷. JAV pagaliau dislokuoja savo batalioną Lietuvoje nuolatinėi tarnybai. Pastačius patogias kareivines, Lietuvoje dislokuojamas Vokietijos karinis vienetas. Netoli Klaipėdos vis dažniau ima sukiotis JAV lėktuvnešis, lydymas mažesnio tipo karinių laivų.

Karas Ukrainoje atkreipia reikiamą sąjungininkų dėmesį į BV apginamumą. Lietuvoje iš dalies dislokuojami JAV ir Vokietijos kariniai batalionai (kurį laiką dalis jų dislokuoti tik vizualiai, bet gali atvykti kautis per 10–12 darbo dienų). Lietuvos politikai baigia diskusijas dėl Vokietijos karių apgyvendinimo ir pradedamos statyti erdvios kareivinės bei plečiami poligonų plotai karių kovinės pramankštos reikalam.

Demografiniai scenarijai, Lietuvos banko skaičiavimais, Ukrainos pergalės ar konflikto įšaldymo atveju yra vienodi. 2023 m. karo pabėgėlių – 17 tūkst. ir apie 6 tūkst. jų įsilieja į darbo rinką. Scenarijus yra dalijamas į tris dalis – pabėgėliai lieka darbo rinkoje ir visa darbo jėga kinta tik pagal demografinės tendencijas; per kitus trejus metus pusė jų pasitraukia iš Lietuvos; (ir) per kitus trejus metus visi karo pabėgėliai pasitraukia iš Lietuvos (žr. 1 pav.), nors tai nerealu, turint galvoje senas ukrainiečių emigracijos tradicijas.

Pagal Ateities komiteto pateiktas karo baigtis sudarėme dvi demografinių scenarijų grupes

Iki šiol atvyko 71,2 tūkst. ukrainiečių (2022-12-05 duomenys), iš jų 25 tūkst. dirba arba ieško darbo → į darbo jėgą įsilieja 35% pabėgėlių srauto (1 prielaida)
Atvyksta ~350 pabėgėlių per savaitę gruodžio mėn. → per 2023 m. atvyks 17 tūkst. (2 prielaida)

Ukrainos nesėkmė

A scenarijus: 2023 m. karo pabėgėliai sudaro 280 tūkst., 100 tūkst. iš jų įsilieja į Lietuvos darbo jėgą ir ...

A1: ... joje lieka, o darbo jėga toliau kinta pagal demografinės tendencijas.

A2: ... per kitus 3 metus pusė jų pasitraukia iš Lietuvos.

A3: ... per kitus 3 metus visi pasitraukia iš Lietuvos.

Ukraina laimi | Konfliktas įšaldomas

B scenarijus: 2023 m. karo pabėgėliai sudaro 17 tūkst., ~6 tūkst. iš jų įsilieja į Lietuvos darbo jėgą ir ...

B1: ... joje lieka, o darbo jėga toliau kinta pagal demografinės tendencijas.

B2: ... per kitus 3 metus pusė jų pasitraukia iš Lietuvos.

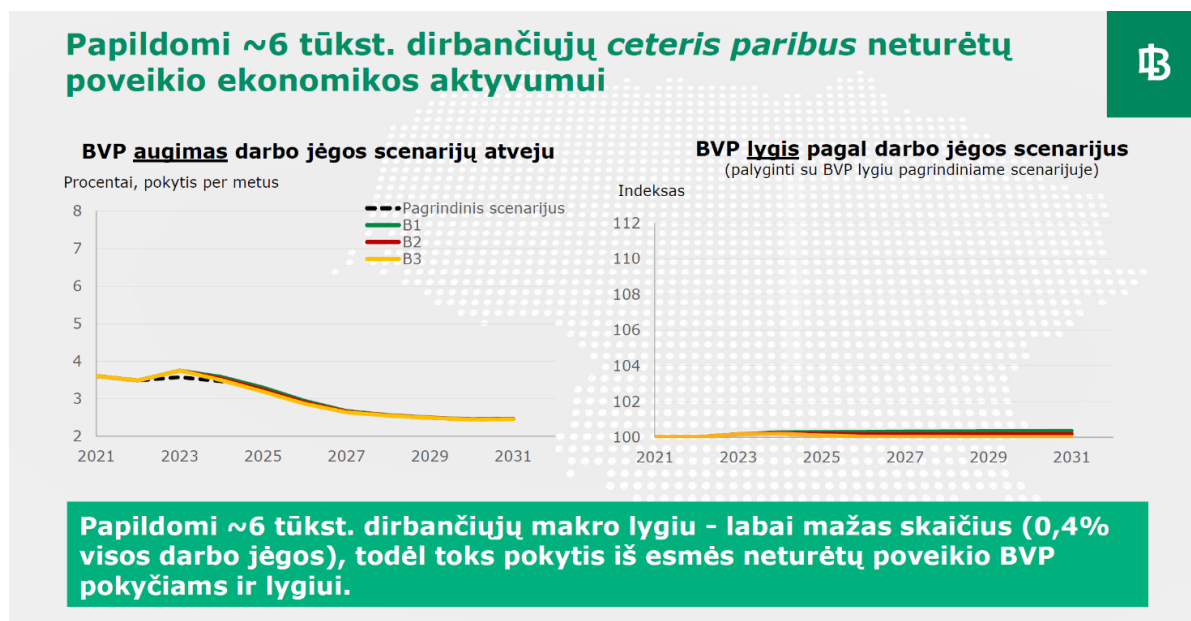
B3: ... per kitus 3 metus visi pasitraukia iš Lietuvos.

1 pav.

⁸⁷ Lietuvos kariuomenė, „JAV kariuomenės vadas patikino dėl amerikiečių karių nuolatinio buvimo Lietuvoje“, Irytas, paskelbta 2022 m. lapkričio 30 d., <https://www.irytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2022/11/30/news/jav-kariuomenes-vadas-patikino-del-amerikieciu-kariu-nuolatinio-buvi-mo-lietuvoje-25337072>.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad bet koku atveju papildomi 6 tūkst. darbuotojų poveikio ekonomikos aktyvumui neturės. Tai sudaro tik apie 0,4 proc.

visos darbo jėgos, todėl toks pokytis neturėtų poveikio BVP kitimui ir lygiui (žr. 2 pav.)⁸⁸.

2 pav.

Lietuvos biudžeto parama, skirta su Ukraina susietims klausimams spręsti, sudarytų apie 2 mlrd. eurų kasmet.

Kaip realų Rusijos agresijos Ukrainoje poveikio scenarijų galima laikyti ir laikiną pirmojo ir antrojo scenarijų samplaiką.

Tačiau galimas ir dramatiškas trečiasis scenarijus, kuriame pateikiami skaičiai yra tik iliustratyvūs, daugiausia išvestiniai ir todėl hipotetiniai.

Trečiasis scenarijus – Rusija pralaužia Ukrainos gynybos linijas

Dėl plataus masto mobilizacijos, sovietinio laikmečio („muziejinių“) tankų brigadų sukūrimo 2023 m. pradžioje Rusijai pavyksta stabilizuoti padėtį fronte. Mobilizuoti rezervistai apmokomi, nors pradžioje naudojami kaip „patrankų mėsa“. Tuo metu JAV Kongrese respublikonai revizijos laikotarpiui blokuoja naujos, ypač dosnios paramos skyrimą Ukrainai. Europa turi rūpintis savo saugumu ir praneša, kad jos kariniai ištekliai išseko. Rusijai nuožmiai subombardavus geležinkelius, kelis mėnesius šaudmenų tiekimas Ukrainai sustoja, išsenka Ukrainos kariuomenės amunicijos atsargos. Rusija, nors ir su sena technika, pereina į kontrpuolimą ir jau 2023 m. vasarą gali užimti Kryvyj Riha, pasistumti į priekį Donbase. Lemiamas

smūgis suduodamas, paleidžiant naujas hipergaršines raketas į Lvivą ir Kyjivą bei karines bazines, iš Baltarusijos smogiama Kyjivo kryptimi. Ypač karo nuvargintų Vakarų šalių vadovai linksta link to, kad Ukrainos prezidentas V. Zelenskis sudarytų kokį nors paliaubų susitarimą su Rusija.

Sumažėjus ir laikinai nutrūkus ekonominei ir karinei NATO ir ES valstybių paramai šaudmenimis, Ukraina nebegali vykdyti efektyvios gynybos, juo labiau puolamųjų veiksmų, pritrūksta gyvosios jėgos, o ukrainiečiams nebegalint intensyviais veiksmais gintis visa fronto linija, Rusija keliose vietose pralaužia frontą ir puola Charkivo–Dniepro–Zaporižios kryptimis, ir okupuoja teritorijas iki tų miestų prieigų, ir paskelbia pasiekusi pergalę (dar bando pulti link Tiraspolio teritorijos, Odesos, bandydama visiškai atkirsti Ukrainą nuo jūrų, bet tai daro nesėkmingai). Situacija taisoma, tačiau karas užsitęsia. Nors RF paskelbia, kad jos „ribotos karinės operacijos“ tikslai pasiekti, tačiau agresyvi retorika išlieka, RF ciniškai reikalauja saugumo garantijų ir amerikiečių kariškių išvedimo iš Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos, Rumunijos. ES tebeįaučia energetinę ir ekonominę įtampą. Kinija viską stebi.

Raketų ir artilerijos ugnies nualinta Ukraina turi atsisakyti stojimo į NATO planų, bet, tikėdamasi narystės ES, toliau tęsia reformas savo

⁸⁸ Scenarijų grafikus galima rasti Lietuvos banko parengtame darbe „Ateities komiteto sudarytų karo Ukrainoje baigties scenarijų poveikis Lietuvos ekonomikai“, kurio dalys yra pateikiamos šios publikacijos prieduose.

kontroliuojamoje teritorijoje. Rusija siekia absorbuoti okupuotas teritorijas ir jas dezintegruoti nuo Kyjivo. Tai turi skaudžių padarinių Ukrainos vidaus politikai, kuri ir iki karo nepasižymėjo stabilumu. Laikiniai prarastos didelės teritorijos reikšmingai sumažina Ukrainos ekonominį potencialą, o pabėgėlių srautai iš okupuotų teritorijų į Ukrainą ir iš Ukrainos į Vakarų Europą sukuria daug socialinių problemų tiek pačiai Ukrainai, tiek kitoms Europos valstybėms. Pastebimas didėjantis visuomenės nusiavylimas ir smunka pasitikėjimas valdžia.

Kremlius režimas daro viską, kad per kelerius metus RF atsigautų ekonomiškai ir sukauptų naujų karinių pajėgumų, ir toliau savinasi okupuotas teritorijas, tęsdamas ukrainiečių tautos kultūros ir ekonomikos naikinimą. Okupavusi daugiau rusiškai kalbančių gyventojų turinčią Ukrainos teritoriją ir absorbavusi Baltarusiją, RF kalba apie vientisą įtakos sferą buvusioje SSRS teritorijoje, fokusuojamasi ir į Baltijos valstybes.

Ukraina priversta remtis dvišaliais santykiais su Vakarų valstybėmis, išlaikiusiomis ryšį jai padėti. Rusija toliau didina savo karinį potencialą, ruošdamasi naujam dideliui karui, todėl ir Ukraina privalėtų skirti daug išteklių karinėms jėgoms. Šiose ginklavimosi varžybose lemiamas veiksnys būtų Vakarų laikysena – pasiryžimas remti Ukrainą ir išlaikyti griežtas sankcijas Rusijos ekonomikai. Jeigu Vakarai nuspręstų panaikinti spaudimą Rusijai ir atkurti ekonominius ryšius, naujo karo tikimybė – tiek su Ukraina, tiek su NATO – išaugtų. Tokiu atveju galima kalbėti apie „atidėto karo“ scenarijų, pagal kurį taika būtų laikina, o tiesioginė grėsmė kiltų jau ir NATO valstybėms.

Visiškai atsinaujina ir tęsiasi šaltasis karas.

Trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu Rusijos pralaužos fronte reikštų regiono saugumo struktūros išsibalansavimą. Rusijos kariuomenė ir šios valstybės agresyvi užsienio politika keltų įtampas Lietuvos visuomenėje ir nuolatinę grėsmę mūsų šalies saugumui. Rusijai vengiant veltis į tiesioginę konfrontaciją su NATO, galime tikėtis aktyvesnių bandymų skaldyti Aljanso vienybę ir provokacijų Lietuvos pasienio ruože. Tokie veiksmai turėtų neigiamos įtakos Lietuvos ekonomikai ir socialiniams veiksniams. Nesaugi kaimynystė ir nuolatinė karo baimė galbūt prisidėtų prie Lietuvos gyventojų psichologinės sveikatos prastėjimo ir atgrasytų dalį užsienio kompanijų nuo investavimo Lietuvoje.

Dėl didesnės Rytų Ukrainos teritorijos okupacijos ir sugriovimų, joje galimai prasidėsiančio partizaninio karo Lietuvą pasiektų tūkstančiai karo pabėgėlių, kurie sukeltų nemažą iššūkių valstybės

socialinei, švietimo situacijai ir sveikatos apsaugos sistemai. Tačiau pabėgėlių dėka Lietuvos gyventojų skaičius nebemažėtų, o pamažu augtų.

Rusija vidutiniu laikotarpiu būtų pasirengusi Baltarusijos teritorijoje dislokuoti dar daugiau savo karių, tokie veiksmai reikalautų, kad NATO dislokuotų daugiau savo karinių vienetų Lietuvos teritorijoje. Karinės infrastruktūros tobulinimas ir europinės geležinkelio vėžės plėtojimas taptų valstybės prioritetiniais klausimais.

Lietuva nuosekliai ruošiasi gynybai, biudžetas krašto apsaugai 2023–2025 m. auginamas iki 3,5 proc. BVP. Vakarų Europai tik ruošiantis atspirti prieš agresiją, regione Lenkija tampa pagrindinė kliūtis „rusų pasaulio“ ekspansijai į Europą. Vyksta tolesnis spartus Lietuvos, Latvijos ir Estijos bei Lenkijos karinio bendradarbiavimo glaudinimas, įsijungimas į Vašingtono ir Varšuvos strateginę partnerystę.

Ekonomikos praradimai dėl karo Ukrainoje, metalo ir energetikos importo stoka paskatina savų energetikos įmonių kūrimą ir paleidimą, plėtimą (pavyzdžiui, Kauno HES), auga neigiamas poveikis gamybos ir išteklių kainoms Lietuvos ekonomikoje. Kokios konkrečiai pramonės rūšys patirtų didžiausią spaudimą, sunkiai apskaičiuojama, tačiau įmanoma. Tiesioginis Rusijos agresijos Ukrainoje poveikis Lietuvos žemės ūkio sektoriui vertinamas kaip žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į Ukrainą ir Rusiją sumažėjimas, netiesioginis poveikis – kaip nuostoliai, patirti dėl geopolitinės įtampos, išaugus gamybos kaštams.

Vertinant netiesioginį Rusijos agresijos Ukrainoje poveikį, remtasi prielaida, kad gamybos veiksnių kainos išaugo dėl geopolitinės įtampos ir dėl šio augimo žemės ūkio sektorius patiria nuostolių.

Labiausiai neigiamai būtų paveiktos energijai imlios ekonominės veiklos rūšys, tokios kaip paukštininkystė, daržovių auginimas šiltnamiuose, trąšų, plastiko ir kt. gamyba. Energijos išteklių ir maisto žaliavų kainų augimas neigiamai veiktų maisto pramonės sektorių, ypač pramonės šakas, labiausiai priklausomas nuo šių gamybos veiksnių, pavyzdžiui, pieno perdirbimo ir pieno produktų gamybos, duonos ir grūdų produktų gamybos, mėsos perdirbimo. Didėjančios maisto pramonės, logistikos ir mažmeninės prekybos sektorių sąnaudos sudarė prielaidas mažmeninėms maisto kainoms didėti. 2022 m. spalio mėn. metinis maisto ir nealkoholinių gėrimų kainų augimas, skaičiuojant pagal vartotojų kainų indeksą, pasiekė 33,7 proc. Rusijai eskaluojant nestabilumą energijos išteklių rinkose, galimi dideli kainų svyravimai. Be to, jeigu

būtų nuspręsta griežtinti sankcijas energijos išteklių srityje, mažėjanti pasiūla sudarytų prielaidas kainoms didinti.

ES valstybių narių mažinama priklausomybė nuo Rusijos išteklių, įgyvendinami energijos taupymo planai, derybinės galios stiprinimas, įsigyjant energijos išteklių, sudarys prielaidas kainoms stabilizuoti.

Galimas greitesnis vienpusis atsijungimas nuo BRELL žiedo, ES inicijuojamas prekių tranzito į Kaliningrado sritį geležinkeliu nutraukimas prekių tranzito į Kaliningrado sritį geležinkeliu.

Remiantis Lietuvos banko pateiktomis prognozėmis, karo pabėgėlių iš Ukrainos skaičiui Lietuvoje išaugus iki 280 tūkst., tarp jų vaikų skaičiui – iki 100 tūkst., jiems būtina didelė finansinė pagalba (ukrainiečių moksleiviai sudarytų beveik ketvirtadalį besimokančiųjų bendrojo lavinimo mokyklose (300 tūkst. lietuvių ir dar iki 100 tūkst. ukrainiečių moksleivių). Pagaliau vėl 3 mln. gyventojų turinčios Lietuvos didžiųjų miestų mokyklos būtų perpildytos, tad pabėgėlių vaikai skubiai gabenami į provincijos miestelius, kur steigiami *ad hoc* internatai – net kaimo mokyklos užpildomos mokiniais, dėl to katastrofiškai pritrūks lietuvių kalbos mokytojų, todėl šiam tikslui pasitelkiama studentija. Rūpinamasi pabėgėlių vaikų integravimu į lietuviškas mokyklas, ruošiant ukrainiečius ilgesniam laikui gyventi Lietuvoje, kad vėliau jie galėtų įstoti mokytis į kolegijas ir universitetus lietuvių kalba, kad mokėdami kalbą sklandžiai įsiliėtų į visuomenę, papildytų darbo rinką. Nes būtent kalbos nemokėjimas neleido tūkstančiams ukrainiečių susirasti darbo Lietuvoje, trukdė siekti aukštesniojo ir aukštojo mokslo. Be to, pastangos kurti ukrainiečių mokyklų tinklą trukdys integracijai, niekas negalės užtikrinti reikiamo mokymosi lygio susikūrusiose ukrainiečių mokyklose. Jų poreikis sumažės. Daugelis Europos lingvistų pritaria, kad atvykusiuosius būtina integruoti į vietinę aplinką: vaikai turi eiti į mokyklas, kuriose mokomasi valstybine, o ne tautinių mažumų kalba, turi būti organizuojama kuo daugiau nemokamų valstybinės kalbos kursų suaugusiems⁸⁹.

Siekiant pripažinti ir remti etniškumą, svarbus yra šeštadieninių ar sekmadieninių mokyklų ukrainiečių kalba kūrimas savo istorijai ir kalbai mokytis, sklandžiai ir tvariai plėtojant nuotolines studijas ukrainiečių kalba.

Esant tokiam scenarijui, situaciją gelbsti tai, jog Lietuvos vyriausybė iš anksto ruošėsi šiems

išbandymams, numatė galimą pabėgėlių skaičiaus augimą, visų pirma, 2023–2024 m. žiemos laikotarpiu. Numatytos ir biudžete įrašytos finansinės išlaidos pabėgėlių būstui, mokslui, darbo vietų kūrimo galimybės. Nuolat dėl to tariamasi su verslo atstovais, stambiausių Lietuvos įmonių vadovais ir savininkais, kurie prisideda, kiek tik tai gali. Pastebimas ženklus atvykusių ukrainiečių vyrų skaičius (30 tūkst. sunkvežimių vairuotojų, daug statybininkų, net verslo žmonių), jų šeimos susitinka Lietuvoje; Lietuvos ministerijos neskaičiuoja darbo valandų, triūsdomos ties planais, kaip kuo efektyviau sudaryti ilgalaikės ukrainiečių integracijos planus ir numatyti perspektyvas. Pabrėžtina tai, kad yra pastebimas šios užsieniečių (Ukrainos pabėgėlių) grupės profilio skirtumas nuo iki šiol Lietuvoje dominavusios ukrainiečių bendruomenės, kuri dažniausiai dirbdavo transporto ir statybų sektoriuose⁹⁰: kaip minėta, didžioji dalis Ukrainos pabėgėlių turi aukštesnį išsilavinimą ir ilguoju laikotarpiu siektų gauti kvalifikuotą darbą. Susirasti kvalifikuotą darbą potencialiai trukdo lietuvių kalbos nemokėjimas dėl ukrainiečių motyvacijos stokos. Kadangi tarp ukrainiečių vyrauja nežinomybė dėl ateities (noras sugrįžti į gimtąją šalį, tačiau nežinojimas, ar (ir) kada tai pavyks, t. y. *limbo* situacija), didelė dalis Ukrainos pabėgėlių gyvena laukimu ir daugiausia rūpinasi savo esama situacija ir ilgalaikio apsisojimo Lietuvoje perspektyvomis.

Pabėgėliai kompensuoja vis tebeemigruojančių į Vakarų Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimą, auga mažmeninė prekyba, nes atvykusieji turi įtakos vartojimo augimui, potencialių ekonomikos kryptų stiprinimui, naujų darbo perspektyvų atsiradimui. Gavę darbo jėgos, suklesti Lietuvos provincijos verslininkai. Tačiau greitai pritrūksta laisvų darbo vietų, perkėlimas į rajonus padidina socialinės pagalbos poreikį, kadangi pristinga darbų, visuomenė mažiau auchoja, auga socialinė įtampa, švietimo sistema negali garantuoti visaverčio vaikų mokymo.

Pagal 2022 m. kovo–spalio mėn. Užimtumo tarnyboje darbdavių registruotus darbo pasiūlymus Ukrainos piliečiams 65 proc. visų darbo pasiūlymų skirti kvalifikuotam darbui. Daugiausia siūloma dirbti tarptautinio krovininių vežimo transporto priemonės vairuotojais, virėjais, plataus profilio statybininkais, autobusų ir troleibusų vairuotojais, apsaugos darbuotojais, siuvėjais, pardavėjais, kelininkais, betonuotojais, elektrikai.

⁸⁹ 15min, „Migracija kelia naujų iššūkių kalbai: ką apie tai mano Europos lingvistai?“, 15min, paskelbta 2022 m. gruodžio 8 d., <https://www.15min.lt/kultura/naujiena/renginiai/migracija-kelia-nauju-issukiu-kalbai-ka-apie-tai-mano-europos-lingvistai-29-1976628?copied>.

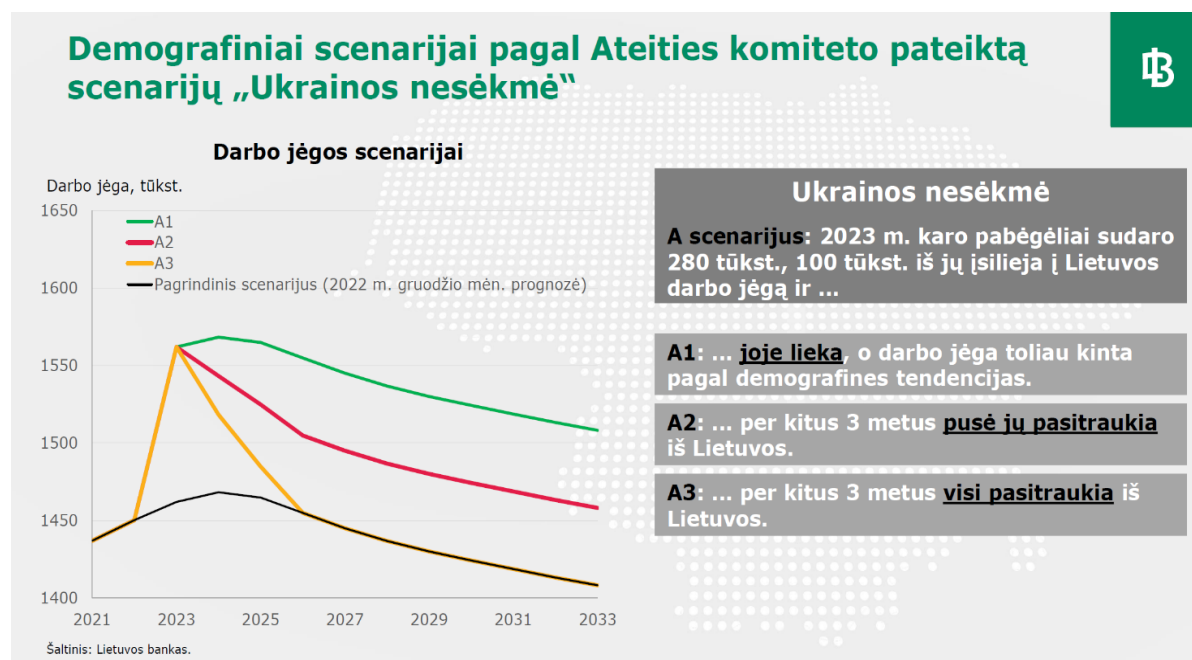
⁹⁰ Gediminas Kašėta, „Ateities forumas „Intelektualinis Lietuvos savarankiškumas““, „Karo pabėgėliai Lietuvoje: visavertė integracija ir kultūrinės įtampos“, LRS, paskelbta 2022 m. kovo 31 d., https://www.lrs.lt/sip/portalo.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=280553.

Kadangi kvalifikuoto darbo 2022 m. ieškojo kas antras (53 proc.) bedarbio statusu registruotas Ukrainos pilietis, tokia tendencija turėtų išlikti ir tarp labiausiai norinčių dirbti pardavėjais, virėjais, siuvėjais, reklamos ir rinkodaros specialistais, keptėjais ir konditeriais, vaikų priežiūros darbuotojais, giminiškų profesijų darbuotojais, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojais.

Apie 35 proc. darbo pasiūlymų bus skirti ne-kvalifikuotam darbui: daugiausia siūloma dirbti valytojais, pagalbiniais darbininkais, nekvalifikuotais surinkėjais, kiemsargiais, prekybos salės darbuotojais, indų plovėjais, virtuvės darbininkais, nekvalifikuotais apdirbimo pramonės darbininkais.

Šios tendencijos darbo rinkoje išliks, truks laisvų darbo vietų.

Lietuvos banko pateiktais skaičiavimais, Ukrainos nesėkmės fronte atveju 2023 m. karo pabėgėliai Lietuvoje sudarytų 280 tūkst. gyventojų, kurių 100 tūkst. įsilieja į darbo rinką. Lietuvos bankas pateikia tris scenarijus, kaip dirbančių karo pabėgėlių skaičius galėtų kisti per kitus trejus metus. Pirmuoju variantu (A1) per kitus trejus metus dirbančių karo pabėgėlių skaičius Lietuvoje nekistų (skaičius išliktų arti 100 tūkst.), o darbo jėga toliau kistų pagal demografines tendencijas. Antruoju variantu (A2) pusė karo pabėgėlių pasitrauktų iš Lietuvos. Trečiuoju variantu (A3) visi karo pabėgėliai pasitrauktų iš Lietuvos per ateinančius trejus metus (žr. 1 pav. ir 3 pav.), nors tai neįmanoma, žinant, kad emigracijos iš Ukrainos tendencijos buvo stiprios, ir tai, kad jau 2022 m. pabaigoje 6 proc. ukrainiečių teigė nebegrįšią iš Lietuvos į Ukrainą.

3 pav.

Dėl Rusijos karo veiksmų Ukrainoje į Lietuvą atvykę karo pabėgėliai galėtų tapti Lietuvos ekonomikos augimo priežastimi. Visais variantais (A1, A2, A3) 2023 m. Lietuvos BVP augtų, tačiau tik visiems karo pabėgėliams pasilikus Lietuvoje (A1 scenarijus), būtų juntamas didesnis poveikis ekonomikai ilguoju laikotarpiu. Šiuo atveju 2023–2027 m. BVP augimo pokytis siektų 1,5 proc. p., o BVP lygis šiuo laikotarpiu būtų 8 proc. didesnis, palyginti su pagrindiniu Lietuvos banko scenarijumi. Tačiau pagal A2 ir A3 scenarijus BVP augimas būtų artimesnis normai (2023–2027 m. BVP augtų atitinkamai 0,6 proc. ir 0,1 proc. p.). 2023–2027 m. BVP lygio pokytis A2 ir A3 scenarijų atveju taip pat būtų

artimesnis Lietuvos banko pateiktam pagrindiniam scenarijui (atitinkamai 2,8 proc. ir 0,3 proc. daugiau nei pagrindinis scenarijus) (žr. 4 pav.).

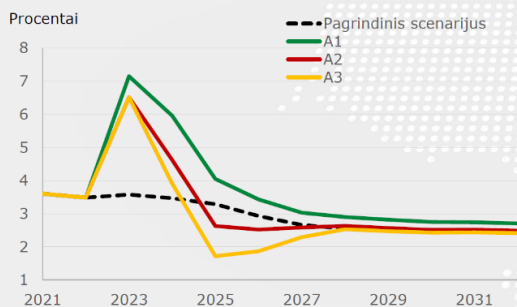
Ukrainos pergalės atveju bendras poveikis Lietuvos BVP augimui galėtų siekti nuo 3 iki 5 proc. p. Konflikto įšaldymo atveju bendras poveikis Lietuvos ekonomikai siektų apie -1 proc. p. Ukrainos nesėkmės kare atveju bendras poveikis būtų neigiamas ir galėtų siekti nuo -1 iki -3 proc. p. (žr. 5 pav.).

Lietuvos biudžeto išlaidos, skirtos paramai su Ukraina susietiems klausimams spręsti laikinų nesėkmių frontuose atveju, kasmet sudarytų apie 2–3 mlrd. eurų.

Padidėjusi darbo jėga *ceteris paribus* paspartintų Lietuvos BVP augimą per artimiausią dešimtmetį

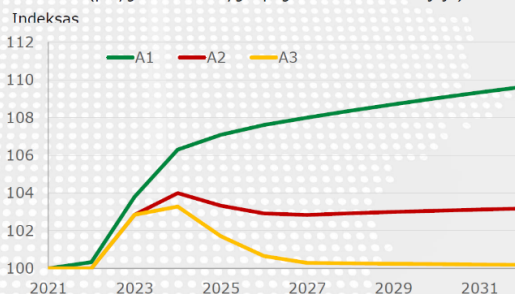

BVP augimas darbo jėgos scenarijų atveju

Scenarijus	BVP <u>augimo</u> pokytis p.p. 2023 – 2027 2023 – 2032	
A1	+1,5	+0,9
A2	+0,6	+0,3
A3	+0,1	+0,0

BVP lygis pagal darbo jėgos scenarijus (palyginti su BVP lygiu pagrindiniame scenarijuje)

Scenarijus	BVP <u>lygio</u> pokytis proc. 2023 – 2027 2023 – 2032	
A1	+8,0	+9,6
A2	+2,8	+3,2
A3	+0,3	+0,2

4 pav.

Scenarijų poveikio Lietuvos BVP augimui vertinimas

Vienas iš „poveikių matricos“ pasirinkimų

Poveikis BVP augimui p. p.	UA laimi	Išaldomas	UA nesėkmė
Eksportas į RU (0/2x)	-/+1,7		-/+1,7
Eksportas į BY (0/2x)	-/+0,7		-/+0,7
Eksportas į UA (0/2x)	-/+0,7		-/+0,7
Eksportas į Europos Sąjungą (mažėja)		-1,0	
Pabėgėlių A1 scenarijus			+1,5
Pabėgėlių A2 scenarijus			+1,1
Pabėgėlių A3 scenarijus			+0,6
Pabėgėlių B1 scenarijus	+0,1	+0,1	
Pabėgėlių B2 scenarijus	+0,0	+0,0	
Pabėgėlių B3 scenarijus	+0,0	+0,0	
Naftos kaina kyla/krenta	-/+0,2	-/+0,3	-/+0,2
LT gynybos išlaidos didėja	ne	ne	taip
Bendras poveikis	Nuo 3 iki 5 p.p.	Apie -1 p.p.	Nuo -1 iki -3 p.p.

5 pav.

Apibendrinus galima teigti, kad neišprovokuo-
to Rusijos karo Ukrainoje poveikis Lietuvos ekono-
mikai bus panašus kaip ir visai ES – smuks BVP,
bent jau kurį laiką augs energijos šaltinių kainos,
didės nedarbas. Stabilizavus energetikos kainas,
persiorientavusi į Europos rinkas, Lietuvos ekono-
mika atsilaiko, išlieka mažas augimas. Didžiaus-
ias išbandymas Lietuvai Ukrainos nesėkmių
atveju bus gausių karo pabėgėlių aprūpinimas
maistu ir būstu, darbo vietomis, jų vaikų švietimo
sąlygų užtikrinimas, drauge sprendžiant ir šalies
vidaus socialines problemas, demografinius iš-
šūkius. Panašius aspektus kelia ir tarptautiniai

ekspertai, taip pat nagrinėję ir alternatyvius konf-
likto vystymosi scenarijus – įšaldyto konflikto,
kuris būtų negalutinis, riboto efektyvumo ir iš
esmės neišspręstų esminių karo priežasčių. Už-
sienio ekspertai hipotetiškai išskiria ir Kyjivo
pralaimėjimo scenarijų, kai prarastos teritorijos
reikšmingai pakirstų Ukrainos ekonominį potenci-
alą, o pabėgėlių srautai sukurtų daug socialinių
problemonių tiek pačiai Ukrainai, tiek kitoms Euro-
pos valstybėms. Analitikai išskiria ir sėkmingą
Ukrainos kontrpuolimo scenarijų, kuris priklausys
nuo Vakarų paramos, tačiau jeigu ukrainiečiams
pavyktų tai įgyvendinti, rusai būtų priversti sėsti

prie derybų stalo jau Kyjivo ir Vakarų diktuojamomis sąlygomis.

Kaimyninių valstybių ekspertai nagrinėja ne tik karo vystymosi scenarijus, bet ir analizuoja konflikto poveikį atskirose srityse. Didžiausias dėmesys yra skiriamas geopolitiniam konflikto poveikiui, ekonominiams, aplinkosauginiams, socialiniams ir demografiniams klausimams.

Šioje studijoje pateikta ir plačiau aptariama Lietuvos ekonominės ir socialinės padėties medžiaga (daugiausia 2022 m. pabaigos duomenys), kuri buvo pritaikyta, nagrinėjant tris galimus Rusijos agresijos Ukrainoje scenarijus ir jų poveikį Lietuvai. Išvados darytos, remiantis nepajudinama prielaida, jog Lietuva nuosekliai ir kiek tik galėdama rėmė, remia ir remis Ukrainos kovą už laisvę, teritorijos vientisumą ir nepriklausomybę.

Ukrainai pasiekus pergalę, sudaromos paliaubos (taika) jos sąlygomis, Lietuvai garantuojama nauja saugumo situacija regione ir mažesnė karinė grėsmė iš Rusijos pusės, nepaisant to, jog Rusijos pralaimėjimas reikštų jos vidaus neramumų laikotarpio pradžią. Vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu Lietuva, prisidėdama prie Ukrainos atstatymo ir ekonominio atsigavimo, mūsų verslui ir pramonei sukurtų palankias galimybes investuoti atsikuriančioje Ukrainoje, padėti atkurti jos ekonomiką. Ukrainos pergalės atveju, kad ir patyrusi daug netekčių, Lietuvos ekonomika augtų lėtai.

Esant antrajam scenarijui ir konfliktą įšaldžius, trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu Lietuva ir visos Vakarų šalys susidurtų su didesniu Rusijos karių kiekio dislokavimu Baltarusijos teritorijoje. Rusijos imperializmo siekiai Ukrainos atžvilgiu ir toliau neteiktų regionui stabilumo, pasireikštų neigiamos ekonominės ir socialinės pasekmės Lietuvai (būtų sulaukiama mažiau užsienio investicijų, prognozuotina gausesnė mūsų piliečių emigracija). Išaugtų į Lietuvą atvykstančių karo pabėgėlių iš Ukrainos skaičius. Socialinei šalies sistemai tai būtų kad ir nenaujas, tačiau nelengvas iššūkis juos apgyvendinant, įdarbinant, išaugtų poreikis mokyklų finansavimui ir integracinėms priemonėms. Krašto apsaugos srityje padidėjusi grėsmė Lietuvai ir Europai skatina pirkti naują techniką, atnaujinti seną. Demografiniai scenarijai, Lietuvos banko skaičiavimais, Ukrainos pergalės ar konflikto įšaldymo atveju yra panašūs, karo pabėgėliai (apie 6 tūkst.), įsilieję į darbo rinką, didelio poveikio

ekonomikos aktyvumui neturėtų, nes tai sudarytų tik apie 0,4 proc. visos darbo jėgos.

Trečiasis scenarijus, pagal kurį Rusija kai kuriose fronto linijose pralaužia Ukrainos gynybą, okupoja naujas teritorijas, trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu reikštų regiono saugumo struktūros išsibalansavimą. Rusijos kariuomenė ir šios valstybės agresyvi užsienio politika keltų įtampas Lietuvos visuomenėje ir nuolatinę grėsmę mūsų šalies saugumui. Rusijai vengiant veltis į tiesioginę konfrontaciją su NATO, galima tikėtis aktyvesnių bandymų skaldyti Aljanso vienybę ir provokacijų Lietuvos pasienio ruože. Nesaugi kaimynystė ir nuolatinė karo baimė galbūt prisidėtų prie Lietuvos gyventojų psichologinės sveikatos prastėjimo ir atgrasytų dalį užsienio kompanijų nuo investavimo Lietuvoje.

Šio scenarijaus atveju Lietuva nuosekliai ruošiasi gynybai, biudžetas krašto apsaugai 2023–2025 m. auginamas iki 3,5 proc. BVP. Tai skatintų tolesnį spartų Lietuvos, Latvijos ir Estijos bei Lenkijos karinio bendradarbiavimo glaudinimą, kuo tvaresnį įsijungimą į Vašingtono ir Varšuvos strateginę partnerystę. Ekonomikos praradimai dėl karo Ukrainoje, metalo ir energetikos importo stoka paskatina savų energetikos įmonių kūrimą ir paleidimą, žaliosios energetikos plėtojimą. Remiantis Lietuvos banko pateiktomis prognozėmis, karo pabėgėlių iš karo sunaikintų miestų ir miestelių Ukrainoje skaičiui Lietuvoje išaugus iki 280 tūkst., tarp jų vaikų skaičiui – iki 100 tūkst., būtina didelio masto finansinė pagalba jiems, mokyklų plėtimui, internatų steigimui, kalbinei integracijai. Hipotetiškai skaičiuojama, kad, į darbo rinką įsiliejęs apie 100 tūkst. karo pabėgėlių, būtų ne tik sustabdytas Lietuvos gyventojų mažėjimas, bet ir padidėtų jų skaičiaus augimas, tai galėtų stimuliuojančiai veikti Lietuvos ekonomikos augimą. Jeigu visi pabėgėliai pasiliktų Lietuvoje, 2023–2027 m. BVP augimo pokytis siektų 1,5 proc. p. Kitais atvejais (jeigu per ateinančius trejus metus pusė jų pasitrauktų arba pasitrauktų visi), BVP augimas nebūtų toks žymus.

Ukrainos sėkmės neišprovokuotame Rusijos kare prieš ją atveju Lietuva nepatirtų didelių ekonomikos nuostolių, nes būtent tokia karo baigtis sustiprintų jos saugumą ir palankią geopolitinę padėtį. Taip Ukrainos pergalė Lietuvai būtų svarbiausia ir naudingiausia ne tik moraline, geopolitine, karine, bet ir ekonomine prasme.

2023 01 06

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Adamsky, Dmitry. „Deterrence à la Ruse: Its Uniqueness, Sources and Implications“, *NL ARMS Natherlands Annual Review of Military Studies*, 2020, 161–175. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-6265-419-8_9.
2. Augustaitytė, Rugilė. „Anušauskas: JAV di-dins nepertraukiamą rotacinių karinių pajėgų buvimą Baltijos valstybėse“, DELFI, paskelbta 2022 m. gruodžio 7 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/anusauskas-jav-di-dins-nepertraukiama-rotaciniu-kariniu-paje-gu-buvima-baltijos-valstybese.d?id=91964669>.
3. Aplinkraštis (2022-06-30 Nr. SR-2534) dėl ukrainiečių vaikų ugdymo 2022–2023 mokslo metais: <https://smsm.lrv.lt/lt/informacija-del-ka-ro-pabegeliu-is-ukrainos/naudingos-nuoro-dos-lietuvos-mokykloms?lang=lt>.
4. Arenguseire, Keskus. *Vene-Ukraina sōja pi-kaajalised mõjud Eestile Rahvastik, lõimumi-ne, välis-kaubandus*, 2022 m. birželio mėn.: [https://arenguseire.ee/wp-content/uplo-ads/2022/06/2022_vene-ukraina-soja-mo-ju-eestile_raport.pdf](https://arenguseire.ee/wp-content/uploads/2022/06/2022_vene-ukraina-soja-mo-ju-eestile_raport.pdf).
5. BNS, lrytas.lt. „A. Anušauskas: Lietuvos para-ma Ukrainai siekia 660 mln. eurų, iš jų 240 mln. eurų – karinė“, lrytas, paskelbta 2022 m. gruodžio 6 d.: <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2022/12/06/news/a-anusauskas-lietuvos-parama-ukrainai-siekia-660-mln-euru-is-ju-240-mln-euru-karine-25400621>.
6. BNS, ELTA, DELFI. „Karas Ukrainoje. Rusija niokoja svarbius Ukrainos objektus: padė-tis tampa kritinė“, DELFI, paskelbta 2022 m. spalio 18 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/world/karas-ukrainoje-pranesa-apie-dide-lius-rusijos-nuostolius-ukrainieciu-pajegos-su-naikino-2-amunicijos-sandelius-daug-svar-bios-technikos.d?id=91516323>.
7. Borger, Julian. The Guardian. *Poland suggests hosting US nuclear weapons amid growing fears of Putin's threats*. 2022-10-05: <https://www.theguardian.com/world/2022/oct/05/poland-us-nuclear-wars-russia-putin-ukraine>.
8. Broke, David. EY. *New reality: the effects of the war in Ukraine on the Czech economy and bu-sinesses*, 2022-05-03: https://www.ey.com/cs_cz/strategy/dopady-valky-na-ukrajine-na-ces-kou-ekonomiku-a-podniku.
9. Clingendael. *Long-term protection in Europe ne-eded for millions of Ukrainian refugees*, 2022 m. rugsėjo mėn.: <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2022-08/long-term-protec-tion-in-europe-needed-for-millions-of-ukrai-nian-refugees-.pdf>.
10. Crocker, Chester A. *Endings and Surprises of the Russia–Ukraine War. Survival*, 2022, Nr. 64:5, p. 183-192: <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2127518>.
11. De La Garza, Alejandro. „Ukraine Wants Rus-sia to Pay for the War's Environmental Impact“, *Time*, 2022 10 18: <https://time.com/6222865/ukraine-environmental-damage-russia/>.
12. DELFI. „Žvalgybos svarsto tris karo baigties scenarijus: vienas jų – itin palankus Ukrainai, kitas – Putinui“, DELFI, paskelbta 2022 m. lapkričio 18 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/zvalgybos-svarsto-tris-karo-baig-ties-scenarijus-vienas-ju-itin-palankus-ukrai-nai-kitas-putinui.d?id=91785231>.
13. Denison, Sussi. „Green peace: How Europe's climate policy can survive the war in Ukraine“, 2022: <https://ecfr.eu/publication/green-pe-ace-how-europes-climate-policy-can-survi-ve-the-war-in-ukraine/>.
14. Duszczuk, Maciej, Kaczmarczyk Paweł. The War in Ukraine and Migration to Poland: Outlook and Challenges. *Intereconomics*, 2022, Vol. 57(3), p. 164–170: <https://www.intereconomics.eu/con-tents/year/2022/number/3/article/the-war-in-ukraine-and-migration-to-poland-outlook-and-challenges.html>.
15. ELTA, BNS, DELFI. „Karas Ukrainoje. Rusijos kariuomenėje – pokyčiai: iš pareigų pašalin-tas generolas“, DELFI, paskelbta 2022 m. spa-lio 29 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/world/karas-ukrainoje-rusijos-kariuomene-je-pokyciai-is-pareigu-pasalintas-generolas.d?id=91628045>.
16. ELTA. „Pasikeitė Lietuvos mokyklų žemėla-pis: per 20 metų mokinių sumažėjo beveik perpus“, DELFI, paskelbta 2021 m. lapkričio 15 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithu-ania/pasikeite-lietuvos-mokyklu-zemela-pis-per-20-metu-mokiniu-sumazejo-beveik-per-pus.d?id=88671657>.
17. EUAA, OECD. *Surveys of Arriving Migrants from Ukraine (SAM–UKR)*, 2022-06-14: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publicati-ons/2022-06/2022_06_14_EUAA_SAM_UKR_Factsheet.pdf.
18. European Commission. „REPowerEU: affordable, secure and sustainable energy for EU“: <https://>

- commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en.
19. European Think Tanks Group. „*The European Green Deal and the war in Ukraine: Addressing crises in the short and long term*“, 2022: <https://ettg.eu/wp-content/uploads/2022/07/The-European-Green-Deal-and-the-war-in-Ukraine.pdf>.
 20. Food and Agriculture Organization of the United Nations. „The importance of Ukraine and the Russian Federation for global agricultural markets and the risks associated with the current conflict“, FAO, paskelbta 2022 m. birželio 10 d., 27–28: <https://www.fao.org/3/cb9013en/cb9013en.pdf>.
 21. Glauber, Joseph. IFPRI. *No end in sight yet for the global food price crisis*, 2022-09-27: <https://www.ifpri.org/blog/no-end-sight-yet-global-food-price-crisis>.
 22. Justin-Damien, Guenette et al. World Bank Group. *Implications of the War in Ukraine for the Global Economy*, 2022 m. balandžio mėn.: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/5d903e-848db1d1b83e0ec8f744e55570-0350012021/related/Implications-of-the-War-in-Ukraine-for-the-Global-Economy.pdf>.
 23. Henley, Jon. „Sweden and Finland agree to submit Nato applications, say reports“ The Guardian, paskelbta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/25/sweden-and-finland-agree-to-submit-nato-applications>.
 24. Janebová, Pavlína (ed.) *Agenda for Czech Foreign Policy 2022*. Praha, 2022: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2022/09/agenda_web_revize.pdf.
 25. Jurčenkaitė, Indrė. „Lietuvos miestų gatvėse vis dažniau skamba rusų kalba: sparčiai daugėja ne tik gyventi atvykusių ukrainiečių“, DELFI, paskelbta 2022 m. lapkričio 17 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-miestu-gatvese-vis-dazniau-skamba-rusu-kalba-sparciai-daugeja-ne-tik-gyventi-atvykusi-ukrainieciu.d?id=91720465>.
 26. Kašėta, Gediminas. „Ateities forumas „Intelektualinis Lietuvos savarankiškumas“: „Karo pabėgėliai Lietuvoje: visavertė integracija ir kultūrinės įtampos““, LRS, paskelbta 2022 m. kovo 31 d.: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=280553.
 27. Kotoulas, Ioannis E., Pusztai Wolfgang. *Geopolitics of the War in Ukraine*. Atėnai, 2022, p. 55–61: <https://www.aies.at/download/2022/Geopolitics-of-the-War-in-Ukraine-FINAL.pdf>.
 28. KTU. *KTU aplinkosaugininkė: karo poveikis aplinkai vyksta jam dar net neprasidėjus*. KTU, 2022 05 04: <https://ktu.edu/news/ktu-aplinkosaugininke-karo-poveikis-aplinkai-vyksta-jam-dar-net-neprasidejus/>.
 29. Levits, Egils. Address by the President of the Republic of Latvia. *Three Seas Initiative: Mapping National Perspectives* (ed. Sprūds Andris, Vargulis Mārtiņš), 2022, p. 9–8: https://www.liia.lv/en/publications/three-seas-initiative-mapping-national-perspectives-1002?get_file=1.
 30. Lewtak, K. et al. Ukraine war refugees - threats and new challenges for healthcare in Poland. *Journal of Hospital Infection*, Vol. 125, p. 37–43.
 31. Lietuvos bankas. „Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos“, LB, 2022 m. gruodžio 19 d.: https://www.lb.lt/lt/leidiniai/makroekonomines-prognozes-2022-m-gruodzio-men?html=1#_Toc106108455.
 32. Lietuvos kariuomenė. „JAV kariuomenės vadas patikino dėl amerikiečių karių nuolatinio buvimo Lietuvoje“, Lrytas, paskelbta 2022 m. lapkričio 30 d.: <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2022/11/30/news/jav-kariuomenes-vadas-patikino-del-amerikieciu-kariu-nuolatinio-buvimo-lietuvoje-25337072>.
 33. Mazurkiewicz, Piotr. *Ukraińcy w Polsce żyją za własne pieniądze. Są skorzy do pracy*. 2022-05-24: <https://www.rp.pl/finanse/art36354921-ukraincy-w-polsce-zyja-za-wlasne-pieniadze-sa-skorzy-do-pracy>.
 34. Mills, Claire. House of Commons Library. *Military assistance to Ukraine since the Russian invasion*: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9477/CBP-9477.pdf>.
 35. Milman, Oliver. „Ukraine uses Cop27 to highlight environmental cost of Russia's war“, Guardian, 2022 11 13: <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/13/ukraine-cop27-highlight-environmental-cost-russia-war>.
 36. North Atlantic Treaty Organization. „NATO's Eastern Flank: stronger Defence and Deterrence“, NATO, paskelbta 2022 m. liepos mėn.: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/3/pdf/2203-map-det-def-east.pdf.
 37. OECD. *Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine. OECD Economic Outlook, Interim Report*, 2022 m. kovo mėn.: <https://www.oecd.org/economic-outlook/interim-report/>.

- oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en&_csp_=56c704db250f23a2bb-c31916dc53e922&itemIGO=oecd&itemContentType=book#section-d1e109.
38. OECD. *Environmental impacts of the war in Ukraine and prospects for a green reconstruction*, 2022: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9e86d691-en.pdf?expires=1673871439&id=id&accname=guest&checksum=EB201C-92465C1DECE8BA8323B4407939>.
 39. OSCE. *Local Authorities' Migrant Integration Guide*, 2019 01 28: <https://www.osce.org/odihr/410168>.
 40. Osiecki, Artur. RP.pl. *Wpływ wojny w Ukrainie na gospodarkę*, 2022-10-25: <https://www.rp.pl/wydarzenia-gospodarcze/art37296281-wplyw-wojny-w-ukrainie-na-gospodarke>.
 41. PA Media, The Guardian. *UK military chief warns of Russian threat to vital undersea cables*, 2022-01-08: <https://www.theguardian.com/uk-news/2022/jan/08/uk-military-chief-warns-of-russian-threat-to-vital-undersea-cables>.
 42. Pankūnė, Dainora. „Kalbėti apie pozityvų lūžį dar per anksti: iš eksperto lūpų – niūri prognozė Lietuvai“, DELFI, publikuota 2022 m. gegužės 29 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kalbeti-apie-pozityvu-luzi-dar-per-anksti-is-eksperto-lupu-niuri-prognoze-lietuvai.d?id=90289399>.
 43. Pereira, Paulo et al. *The Russian-Ukrainian armed conflict will push back the sustainable development goals, Geography and Sustainability, Volume 3, Issue 3, September 2022*, 277-287: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666683922000591#bib0006>.
 44. Pearson, James ir Jonathan Landay, Reuters. *Cyberattack on NATO could trigger collective defence clause – official*, 2022-02-28: <https://www.reuters.com/world/europe/cyberattack-nato-could-trigger-collective-defence-clause-official-2022-02-28/>.
 45. Ruhlig, Tim. *DGAP analysis: The China Factor in Russia's War – implications for Europe*. 2022 March, Germany: https://dgap.org/sites/default/files/article_pdfs/dgap-analysis-2022-03-en.pdf.
 46. Sanders, Daan, Tim Sweijs ir Paul van Hooft. The Hague Centre for Strategic Studies, *Preventing the (Un)thinkable: Escalation Scenarios and Risk Reduction Measures for Russia and NATO following the War in Ukraine*, September 2022: <https://hcss.nl/wp-content/uploads/2022/09/Preventing-The-Unthinkable-HCSS-2022-PDF.pdf>.
 47. Savickas, Edgaras. „Biudžeto analizė rodo tikruosius valdžios prioritetus: pokyčiai energetikoje ir žemės ūkyje skiriasi kardinaliai“, DELFI, paskelbta 2022 m. spalio 27 d.: <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/biudzeto-analize-rodo-tikruosius-valdzios-prioritetus-pokyciai-energetikoje-ir-zemes-ukyje-skiriasi-kardinaliai.d?id=91531499>.
 48. Scally, Derek. „One of the greatest ever mobilisations of Nato forces now under way in Europe“, Irish Times, paskelbta 2022 m. kovo 3 d.: <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/one-of-the-greatest-ever-mobilisations-of-nato-forces-now-under-way-in-europe-1.4817757>.
 49. Sobczak, Grzegorz. Shephard. *MSPo 2022: Polish 2023 budget places emphasis on deterrence against Russia*. 2022-09-05: <https://www.shephardmedia.com/news/defence-notes/mspo-2022-polish-2023-budget-places-emphasis-on-deterrence-against-russia/>.
 50. Stankevičius, Augustas. „Už maždaug 7 mln. eurų Vilniuje statys NATO mokymų centrą“, DELFI, paskelbta 2022 m. lapkričio 29 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/uz-mazdaug-7-mln-euru-vilniuje-statys-nato-mokymu-centra.d?id=91882175>.
 51. Sukhorolskyi, Petro. *Russian Aggression against Ukraine: Past, Present, and Futures. Journal of Futures Studies*, 2022, Nr. 26(4), p. 1-13: https://www.researchgate.net/publication/364808198_Russian_Aggression_against_Ukraine_Past_Present_and_Futures.
 52. Szczerbiak, Aleks. Notes from Poland. *How has the Russian invasion of Ukraine affected the Polish government's EU strategy*. 2022-06-03: <https://notesfrompoland.com/2022/06/03/how-has-the-russian-invasion-of-ukraine-affected-the-polish-governments-eu-strategy/>.
 53. Šaulitis, Eimantas. „Karo tarnybai netinka net pusė šauktinių: kuo jie serga?“, Lrytas, publikuota 2022 m. gegužės 8 d.: <https://www.lrytas.lt/sveikata/medicinos-zinios/2022/05/08/news/karo-tarnybai-netinka-net-puse-sauktiniu-kuo-jie-serga--23258558>.
 54. Šebok, Filip. *Czech Policy towards China and the Indo-Pacific: Exploring New Potential. Agenda for Czech Foreign Policy 2022* (ed. Janebová Pavlína), Praha, 2022, p. 34–43: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2022/09/agenda_web_revize.pdf.

55. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. J. Šiugždinienė: iki šiol nepradėję mokyti ukrainiečių vaikai laukiami Lietuvos mokyklose, 2022 10 14: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/j-siugzdiniene-iki-siol-nepradeje-mokyti-ukrainieciu-vaikai-laukiami-lietuvos-mokyklose>.
56. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Sutikimą dirbti pagal Ukrainos švietimo programą gavo dar viena mokykla, 2022 10 27: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/sutikima-dirbti-pagal-ukrainos-svietimo-programa-gavo-dar-viena-mokykla>.
57. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Vaikai ir mokytojai iš Ukrainos. Susirašinėjimo duomenys, 2022 m. lapkričio 15 d.
58. Tertrais, Bruno, IISS. *Does Russia really include limited nuclear strikes in its large-scale military exercises?*, 2018-02-15: <https://www.iiss.org/blogs/survival-blog/2018/02/russia-nuclear>.
59. The Ministry of Environment of the Republic of Lithuania. „Submission of the Republic of Lithuania requesting to investigate the compliance of the Republic of Belarus with the provisions of the Aarhus convention in the course of the implementation of the project for the construction of a nuclear power plant in Belarus“, UNECE, 2015: https://unece.org/DAM/env/pp/compliance/S2015-02_Belarus/Submission/Submission_by_Lithuania_concerning_Belarus_27.03.2015.pdf.
60. The White House. „National security strategy“, White House, paskelbta 2022 m. spalio 12 d.: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>.
61. The World Bank. *Polish Economy to Slow Down Sharply as Russian Invasion of Ukraine Impedes Post-Pandemic Recovery in Europe*, 2022-10-04: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/10/04/polish-economy-to-slow-down-sharply-as-russian-invasion-of-ukraine-impedes-post-pandemic-recovery-in-europe>.
62. Zika, Gerd et al. Institut für arbeitsmarkt- und berufsforschung. *Die Folgen des Kriegs in der Ukraine und der Energiekrise für Wirtschaft und Arbeitsmarkt in Deutschland*, 2022 m. lapkričio mėn.: <https://doku.iab.de/forschungsbericht/2022/fb1122.pdf>.
63. Żochowski, Piotr, Niecypor Krzysztof. A creeping annexation. Russia's plans to partition Ukraine. *Centre for Eastern Studies (OSW)*, 2022-06-28: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-06-28/a-creeping-annexation-russias-plans-to-partition-ukraine>.
64. Wojciechowicz, Jacek J. Towarzystwo Ekonomistów Polskich. *Consequences of the war in Ukraine*, 2022-05-18: <https://tep.org.pl/konsekwencje-wojny-na-ukrainie/>.
65. 15min. „Migracija kelia naujų iššūkių kalbai: ką apie tai mano Europos lingvistai?“, 15min, paskelbta 2022 m. gruodžio 8 d.: <https://www.15min.lt/kultura/naujiena/renginiai/migracija-kelia-nauju-issukiu-kalbai-ka-apie-tai-mano-europos-lingvistai-29-1976628?copied>.
66. Укрінформ. *Україна, Британія та Польща створили тристоронній альянс*. 2022-11-10: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3406171-ukraina-britania-ta-polsa-zapocatkuvali-tristoronnij-alans.html>.

2023 01 27 Seimo Pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen susitikimas su Ukrainos savanore paramedike, A. Sacharovo premijos laureate Julija Pajevska-Taira. Kartu dalyvauja Europos Parlamento narys Petras Auštrevičius ir Seimo Ateities komiteto pirmininkas Raimundas Lopata. Seimo kanceliarijos nuotr. (autorė Džoja Gunda Barysaitė).

2023 01 27 Seimo nario Raimundo Lopatos spaudos konferencija „Ko reikia, kad Ukraina gautų būtiną karinę pagalbą iš ES senbuvų?“. Kartu dalyvauja Ukrainos savanorė paramedikė, A. Sacharovo premijos laureatė Julija Pajevska-Taira ir Europos Parlamento narys Petras Auštrevičius. Seimo kanceliarijos nuotr. (autorė Džoja Gunda Barysaitė).

SUMMARY

Overall strategic environment. In the current geopolitical system, Russia felt as an unequal player; therefore, it resorted to force in order to gain a position which would ensure that its decisions were as important as those of the United States (US). It committed itself to becoming the world's third political and power axis, alongside the US and China, and doing as it pleases in and around the territory of the former USSR, making this area its 'sphere of influence'. Since the West had previously ignored Russia's ultimatum demands to halt NATO's expansion, in December 2021, Russia reiterated its ultimatum on NATO's enlargement with a view to substantially weakening NATO, returning it to the 1997 borders, preventing Ukraine from joining this organisation, reinforcing the principle of only partial sovereignty of some countries, and ensuring Russia's military dominance in the region. As we all know, Russia has heavily militarised the Kaliningrad region, it has deployed considerable military capabilities there, and has integrated Belarus into its military system. The threat of Russia continuing with this behaviour will remain.

On 24 February 2022, in the pandemic-ridden Europe, the Russian Federation launched an unprovoked war against Ukraine, hoping for a swift victory and a warm welcome of the 'liberators' with bread and salt. The Russian leadership had reasonable hopes that a largely disunited European Union would come to terms with this military aggression, as it did with the outcome of the war in Georgia and the military invasion of Donbas and Crimea in 2014, that the US would avoid a nuclear conflict and, with the EU divided, no serious sanctions would ensue. The Kremlin assumed that China would follow with approval Russia's imaginary courage in forcefully breaking the unipolar US-dominated global system.

Russia's imperialism had been reborn, with tendencies of applying soft power and controlling energy in the EU, which finally spilled over into a war against Ukraine. The Kremlin's takeover of the mass media led to a clampdown on the opposition, the arrest, poisoning or lethal poisoning of its leaders, punishments for expressing and disseminating anti-war ideas, and a brutal crackdown on street demonstrations. The West did not immediately admit their blindness, nor did they immediately share the far-sighted judgement of the Baltic States and

their neighbouring countries about Russia's aggressive policy. Kremlin politicians believed that this geopolitical system was programmed for Russia's inevitable conflict with the West, because Russia wanted to change this system into a polycentric global order. Moreover, since Russia was reborn as a revanchist empire, the 'multipolar' world, as seen by Putin, had to be divided among the empires.

Russia's war launched against Ukraine, dubbed 'special military operation', is ideologically based on the argument that NATO cannot be allowed into this part of Europe, and that Russia's security requires destruction of the Ukrainian army or Ukraine's demilitarisation, occupation and annexation of part of its territory, transformation of Ukraine into a part of the 'Russian world'. It is argued that the Ukrainian nation allegedly does not exist, that Ukraine was the creation of Stalin, and that the ideas of an independent Ukraine are only driven by external forces. Putin's entourage believed in the enormous strength of the Russian army and in its 150 thousand troops' triumph over 250 thousand Ukrainian military personnel, although a three-fold tactical superiority is usually required for an attack. It was believed, that Ukrainians will disintegrate and will fail to support their political leaders, who will in turn flee from Kyiv abroad. However, recovered after the first attacks, Ukrainians responded with bold military action.

The true Russian imperialist goals in the war against Ukraine include turning the Azov and the Black Seas into internal seas, seizing all the ports and the entire Novorossiia, with Kharkiv and Odesa, merging with Transnistria, destroying the remaining part of Ukraine from the inside and establishing Russia's domination. Russia resorted to escalation and annexed the occupied areas of Ukraine, namely Donbas, Zaporizhzhia and Kherson, by organising a theatrical referendum there. What is more, unable to mount a spectacular offensive, Russia was forced to declare mobilisation. With the second winter of the war approaching, fierce destruction of cities and towns and their civilian infrastructure, such as electricity and water supply systems, began in order to break the fighting spirit of the Ukrainian people. While figures may vary, around 5 million people, mostly women and children, have fled Ukraine as the result of

bombings, and around 7 million people have become displaced internally. Unfortunately, the rapid military operation turned into a long-lasting fierce war of violence, destruction, and killing of many civilians, with a view to subjugating Ukraine and destroying its economy by means of a humanitarian crisis and terror against the population. In fact, the economy in Ukraine has still endured largely thanks to the billions of Western support. Moscow is seeking to increase the cost of this support even further, thereby raising tensions and fatigue within Western countries, especially the EU, and to enter into negotiations with Ukraine on the terms in Russia's favour.

The aggression has turned Ukraine's defensive response to the hostilities into a real war of survival and independence, with the rapid emergence of a Ukrainian civic nation. Hopes are that the democratic Western countries will not tire and will continue to support Ukraine.

The EU has finally realised that it had been hooked on the 'energy needle' offered by Russia, peacefully sought to reduce the production of military weapons and ignored the underfunding of the armed forces for way too long. EU Member States came together to limit their purchase of energy resources, such as gas and oil, from Russia, and energy dependence on one country was addressed by focusing on the development of green technologies.

Diplomatic solution to the problems caused by Russia's aggression is becoming impossible. The fate of Ukraine and that of Western democracies is being decided on the battlefield on the Ukrainian soil. The main supporters of Ukraine have been the US, EU Member States and their collective defence organisation NATO. Robust US support to Ukraine became of particular importance during the aggression.

Russia has brazenly interfered in US politics and sought to sow discord among the American people. It poses a direct and constant threat to international peace and stability and to a free and open international system. At the same time, Russia is persistently violating the human rights of its own citizens. It has suppressed the opposition and closed down the independent media. Therefore, in its strategy, the US has committed itself to further supporting Ukraine's struggle for freedom, defending every inch of NATO's territory, deterring and, if necessary, responding to Russia's actions that threaten the core US interests, and preventing Russia or any other power from achieving its objectives through the use, or threat of use, of nuclear weapons.

For Lithuania, which is squeezed between the Kaliningrad region of the Russian Federation and Belarus and which has been supporting Ukraine since the beginning of the aggression, it is important that the US intends to work with its allies and partners to contain the refugee crisis resulting from the Russia's war in Ukraine, and that efforts will be made to counter the terrorist threat in Europe. Supporting Ukraine also means enhancing security in Lithuania. Finland and Sweden, countries with once neutral foreign policy, announced in April 2022 that they were changing their long-standing position and considering joining NATO. The countries embarked on the process of accession to NATO.

Kyiv is becoming increasingly dependent on Western military aid, having used up almost all of its Soviet-era ammunition and weapons. With Washington and Brussels remaining firm and unwavering in their support for Ukraine, Moscow cannot win this war. Russia's missile and drone attacks targeting civilians, power plants, water supply units, and Ukrainian cultural sites, as well as repeated threats with nuclear weapons are signs of weakness in the aggressor. Unable to make significant military gains against the Ukrainian forces, Russia has resorted to terrorist actions against the civilians. It is no coincidence that the European Parliament recognised Russia as a state sponsor of terrorism by its resolution of 23 November 2022.

Russia's war against Ukraine, launched in late February 2022, **has significantly changed the geopolitical environment** in Lithuania. The indirect effects of this war, such as the surge in energy, commodity and food prices, lowered expectations, increased uncertainty, and cyber attacks had a negative impact on the stability of the financial systems in the EU and Lithuania and led to growing inflation. Further impact will manifest itself through secondary outcomes. Due to the surge in energy, commodity and food prices, the situation of more vulnerable populations and businesses will deteriorate. Energy prices are rising rapidly in other European countries too, which may result in a lower demand for goods produced in Europe. Therefore, the volume of exports primarily to the EU Member States by a number of Lithuanian enterprises will shrink. Russia's war against Ukraine has changed the economic forecasts. Economists can only speculate on the effects of the surging food and energy prices on economic processes. This is the price being paid for freedom and democracy by the EU Member States, including Lithuania.

Russia's unprovoked war against Ukraine boosted inflation in Lithuania. In February, annual inflation in Lithuania stood at 14 %, in September it went up to 22.5 % and later declined to 18.3 %. In 2023, inflation is projected at 8.4 %. With Russia restricting gas supplies to Europe and with fears growing over possible winter gas shortages, gas prices in Europe in September were more than three-fold compared to the same period a year before. The transport sector also incurred losses. The use of gas as a feedstock for electricity generation contributed significantly to the rise in electricity prices on the markets. The growth of Lithuania's gross domestic product slowed down. Russia's aggression forced EU Member States to reduce their former dependence on Russian gas and oil and to increase their defence spending and arms production. The aggression in Ukraine resulted in dramatically revising the appropriations of the Lithuanian budget for 2023.

The draft budget of the Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania was prepared in order to ensure that long-term defence needs were met and, in light of the security situation in the region, the 2.52 % of the GDP rate achieved in 2022 was maintained.

According to the Ministry of Finance of the Republic of Lithuania, the budget costs of the war in Ukraine, including various aspects of support, amounted to almost EUR 1 billion in 2022. This figure excludes the donations from non-governmental organisations for Ukraine's defence and the Ukrainian population, as well as support from Lithuanian people for the incoming refugees.

Lithuania gave up Russian gas and oil because it could source the raw materials for energy through the terminals in the Baltic Sea. Lithuania's defence is based on the collective defence of NATO, the strengthening of transatlantic ties, and the presence of US forces in Europe. In Madrid in 2022, NATO heads of state adopted a new Strategic Concept, which identifies Russia as a direct and significant threat to the Alliance. In Madrid, it was agreed to switch to forward defence, substantially strengthening the defence of the NATO's eastern flank. It is in Lithuania's interest to ensure the indivisibility of the entire NATO territory and guarantee an enhanced defence and deterrence posture by increasing the presence of allied forces and NATO's readiness to rapidly respond to threats, reinforcing all military forces (land, air, and sea), strengthening in particular air and missile defence, and ensuring the prepositioning of equipment and ammunition

and rotational deployment of US troops in the Baltic States.

Russia's invasion of Ukraine is also supported by the authoritarian regime in Belarus, which has worsened the security situation in the region, further undermining the entire European security architecture. To counter the operation of flooding Lithuania with migrants, organised by the Belarusian regime, Lithuania has spent EUR 200 million on building a protective fence at the border and applying other measures. Russia is exploiting the Belarusian territory for pursuing its military action against Ukraine; it is utilizing Belarusian weapons and deploying Russian troops near the western borders of Belarus. Belarus has *de facto* become part of Russia's Western Military District, its sovereignty is being eroded, and the potential risk of a no-notice aggression from the Belarusian territory is becoming higher. The Belarusian Nuclear Power Plant in Astravyets can be used as a tool for blackmail and provocations.

Despite the losses caused by the sanctions imposed on Russia, since the very outbreak of Russia's war, Lithuania, its public authorities and non-governmental organisations have been providing, and will continue to provide, all possible assistance to Ukraine. Russia's war against Ukraine is perceived as an imperialist war against democracy, which also poses a threat of potential aggression against Lithuania. As a result, Lithuania, together with the US, the UK, Poland, Latvia, Estonia, and the other EU countries, has been and will continue to be a consistent and active supporter of Ukraine.

This study briefly outlines the scenarios of Russia's war in Ukraine as seen in the West. However, forecasting is difficult due to Russia's unpredictable behaviour. The war of attrition scenario has been presented. It entails Moscow shifting to the strategy of wearing down Ukraine. The strategy is based on smaller tactical-level attacks on various fronts and aerial attacks on military and civil infrastructure and strategic sites rather than a swift offensive or large-scale territorial occupation. Western economic sanctions against Russia would also be decisive. They would determine how long the Russians are able to carry out costly missile air attacks against Ukraine and maintain the front. This would lead to a partial ceasefire, likely followed, by a phase of a frozen conflict. A frozen conflict would take the form of a ceasefire, which would be tentative, of limited effectiveness, and would fail to fundamentally address the root causes of the war. Intense military action would cease, resulting in a

war similar to the one in eastern Ukraine in 2015–2022, albeit on a larger scale. Over the recent 30 years, Russia has demonstrated on several occasions a tendency to adopt the strategy of freezing a conflict, as could be seen in Moldova, Georgia, and eastern Ukraine.

International relations analysts have called this process ‘creeping annexation’, which is a gradual integration of the occupied territories into the occupying state. The scenarios of attrition war and a frozen conflict are particularly unfavourable for Ukraine. They would mean an indefinite period of war in the country, impeding its reconstruction and further progress. This, however, would not mean a complete defeat of Kyiv, but would only push it into an unfavourable ceasefire, while the flows of refugees from the occupied territories to other Ukrainian regions and from Ukraine to the West would create numerous social problems for both Ukraine and other European countries.

According to analysts, Ukraine’s victory scenario could be realistic in view of successful Ukrainian counter-attack operations in Kharkiv and Kherson regions. This scenario can only unfold if Ukraine continues successful recapture of the occupied territories, pushing the front line up to the borders of 23 February 2022. Ukraine’s relations with the EU and NATO will inevitably be also addressed in the peace negotiations. The preconditions for Ukraine’s integration into Western international structures are driven by economic factors. The war-torn country will need a certain Marshall Plan, the implementation of which will be accompanied by a shift in values and ideology towards a western model of liberal democracy. This study presents possible scenarios of military escalation as formulated by analysts from the Hague Centre for Strategic Studies. The scenarios are divided into conscious/intentional and unconscious/unintentional ones.

Intentional scenarios include the following: 1) a disruptive (cyber) campaign against the West; 2) Russia’s conventional military strike on NATO’s supply chains to Ukraine or on the assets of NATO member states; and 3) the use of Russian so called low power tactical nuclear weapon in Ukraine. The Kremlin could take such escalatory action to deter the West from further assistance to Ukraine and sanctions against Russia. NATO would have to choose between the two evils of reducing its support to Ukraine or escalating the conflict at the risk of large-scale destruction.

Russia’s rhetoric and the use of dual-use weapon systems in military exercises in recent decades

have given grounds to believe that Russia could also employ the concept of selective nuclear strikes in aggressive operations. Unintentional scenarios include the following: 1) Russia’s attack based on false information; 2) an accidental attack on NATO territory; and 3) a Western or Russian attack on the nuclear or conventional systems of control and intelligence of another party. The scenarios of China getting involved and the impact of this involvement on the outcome of the war are also discussed. The study presents the assessments of the geopolitical impact of the Russian aggression, of relevance to Lithuania, made in the neighbouring countries, namely Latvia, the Czech Republic, and Poland; the social aspects of the war, migration and refugee reception in Poland, the Netherlands, and Estonia; the environmental and economic impacts of the war in the Czech Republic, Poland, Germany; and the analysis of the World Bank. The assessments focus in particular on the issue of war refugees from Ukraine.

THREE SCENARIOS OF RUSSIA’S AGGRESSION IN UKRAINE AND THEIR IMPACT ON LITHUANIA

This study briefly discusses three hypothetical scenarios of the impact of Russia’s war against Ukraine on Lithuania, focusing on demographic aspects.

Scenario 1: Ukraine wins and a ceasefire/peace is achieved on Ukraine’s terms

Ukraine wins, but while this scenario is the most favourable for Ukraine, it is paradoxically the most dangerous, because we do not know what is going to happen in Russia at that moment. Crimea may have to be left temporarily under Russia’s control, as this issue points to Putin’s open readiness to use a nuclear weapon. The Ukrainian army strikes devastating blows on several frontlines, cutting across the Russian-occupied territory and retaking the Azov Sea coast. The Ukrainian defenders deploy long-range weapons, artillery and HIMARS systems closer to the Crimean Peninsula, go on the offensive in the Zaporizhzhia region, and close the land route to Crimea, putting all Russian military installations there within the reach of the Ukrainian army. Putin’s troubles get bigger; the West finally provides Ukraine with offensive weapons, including Abrams tanks and a Patriot battery. In spring, 2023 Ukrainians surround Mariupol, approach Crimea and prepare to assault it. The oral agreement with the West that only Ukraine would decide on the opening of peace negotiations is

honoured. The Ukrainian army liberates Donetsk but stops the offensive at the borders of the Russian Federation. While the Russian regime continues to refuse to return Crimea to Ukraine, tensions continue, but both sides stop the hostilities and adhere to the ceasefire agreement.

Ukraine is in the process of integrating into NATO, negotiating intensively on joining the EU, and rebuilding its infrastructure with funds coming from designated foundations. The country dictates the terms of peace negotiations by putting forward the issues of withdrawal of the Russian Federation's army from the occupied territories, the payment of reparations, and the investigation of war crimes.

Ukraine is consistent in demanding membership of the EU and NATO. The strive for integration into the Western international architecture is preconditioned by economic factors, namely, the need for the war-stricken country to benefit from the Marshall Plan for restoring the economy and infrastructure and the need for the accompanying shift in values and ideology towards the values and ideology of Western liberal democracies.

Millions of refugees from foreign countries gradually return to Ukraine and reconstruction of its cities and towns begins. Lithuania also gets involved in the economic recovery of Ukraine.

The Russian Federation struggles against internal disintegration and makes attempts towards returning to the path of democratic transformation, but the country turns increasingly dependent on China.

Russia's defeat by Ukraine would signal the diminishing power of Vladimir Putin. Processes might kick-start within the regime allowing new players to gain more clout and pose a real threat to Putin's rule. In a post-war Russia plagued by economic and social problems, the centralised decision-making mechanism would continue to stall. Increasingly brazen lower-ranking players and regional leaders of the Russian Federation would gradually take over the decision-making. Growing comfortable with criticising the ruling class, Russia's democratic opposition would also gain more power, and perhaps Russia would embark on the path of democracy rather than disintegration. The losses sustained by the Lithuanian economy due to the war in Ukraine are not tragic. Though Lithuania's GDP growth has slowed down owing to the general impact of the energy crisis and disrupted supply chains, Lithuanian businesses and enterprises successfully engage in Ukraine's reconstruction, because the EU is able to find ways for seizing and using the assets held

by Russia in foreign countries, the expropriated deposits of Russian oligarchs, and the obtained reparations. Meanwhile, Lithuanian construction and wood and metal processing companies turn from the raw materials from Russia to those from Ukraine.

The victory scenario guarantees Lithuania a new security situation in the region and a decrease in the size of the military threat emanating from Russia. However, formerly frozen conflicts may reignite, particularly in Belarus, where the simmering unrest may turn into a civil war threatening Lithuania with disturbances at the border and a new wave of war refugees.

An independent Ukraine would become a new and strong player in the security architecture of the European continent and a new partner for Lithuania and entire Europe in the Western hemisphere. By contributing to Ukraine's reconstruction and economic recovery, Lithuania would create new opportunities for domestic business and industry to invest in the recovering Ukraine in the medium and long term. Lithuanian enterprises would participate in Ukraine's reconstruction efforts, and hundreds of advisers would be posted in Kyiv until politely asked by Ukrainians to return home. Lithuanian carrier sector would recover, the volumes of rail freight would grow, and construction companies would have work to do. According to the projections of the Bank of Lithuania, Lithuania's GDP would grow by about 3–4 % in 2023–2025 provided that Ukraine wins.

Lithuania would increase the capacity of the Kruonis HPSP, boost the production of green energy, and further operate the liquefied natural gas storage facility *Independence*, all of which would allow for painless disconnection from the BRELL ring. European gauge railways would be constructed in Lithuania. However, caution would be taken to preserve the Russian rail gauge remaining from imperial and Soviet times with the prospect of its re-adoption in case of possible renewal of trade with the Russian Federation and Belarus. In fact, Kazakhstan, Uzbekistan and Turkey would be most interested in this gauge, as they would be tempted by the potential offered by Klaipėda Seaport and the opportunity of sharing a railway line with Ukraine.

Thanks to the efforts of the Seimas Committee for the Future and Committee on Audit, Rail Baltica, as the largest railway infrastructure project in the history of the Baltic States for connecting their ports and capitals, as well as the largest investment into improved mobility, business development, and regional exchange of people and goods, becomes an

important guarantee of security in the current context by gradually acquiring regional importance not only for Poland and Ukraine, but also for Romania because of the potential links with its railways.

The war in Ukraine highlights the relevant and painful problem for Lithuania, namely, its demographic situation. Intensive shelling made inhabitants flee eastern Ukraine. Some of them have gone abroad, with three-fourths landing in the neighbouring EU countries such as Hungary, Poland, Romania and Slovakia. About 2 million Ukrainian residents have left for or have been taken to Russia. Some Ukrainians have returned home, and 34–35 million people remain in the country. A survey carried out by international organisations shows that there were over 5–7 million internally displaced people in Ukraine by August 2022.

Ukrainian refugees received a friendly welcome in Lithuania, which has resulted in 1.5–2 % population growth and outweighed effects of the ongoing mass emigration. According to the State Data Agency, on 1 January 2022, Lithuania had 2.795 million of permanent residents, which means the figure has decreased by 15.8 thousand on the previous year. In fact, Lithuania's population has been shrinking from year to year, with 2.7 million inhabitants remaining in 2022 as compared to 3.7 million in 1991. We rank fourth worldwide in terms of the speed of population loss.

Mass emigration has aggravated the demographic situation because many young people and children have left abroad and young couples have become parents there. The year-on-year decrease in the country's population has halved the number of schools and pupils in two decades. In 2000, over 600 thousand pupils were studying in 2,300 Lithuanian general education schools, while in the 2021–2022 school year as few as 340 thousand pupils remained in the country, with the number of general education schools dwindling to 948.

The second important cause of depopulation has been the decreasing birth rate, which is set to decrease further. Lithuania had 56,700 infants born in 1990 and merely 24,600 in 2021. This has been the biggest decline since 1959, when the number of births in absolute terms hit the bottom. The number of fertile-age women has dropped drastically from 1 million in 1990 to almost half a million today.

The deteriorating demographic situation will also have a negative impact on national defence. According to military medical expert examination data, in 2021, as few as 50.8 % of the conscripts

checked by the Military Medical Expert Examination Commission were recognised as fit for service.

Since 1959, the death rate has reached its highest in 2021, exceeding the birth rate by 23,300 and translating into 47,900 deaths. Natural population growth is no longer possible. Stabilisation may be achieved only through considerable re-emigration and immigration.

The number of new residents coming to Lithuania from Russia and Belarus has increased. According to the general population and housing census conducted by the State Data Agency, 432,000 representatives of national minorities resided in Lithuania in 2021, including 141,100 ethnic Russians, 28,100 ethnic Belarusians and 14,100 ethnic Ukrainians. The arrivals of the latter are on the increase. For these reasons, Lithuania has already devoted considerable attention and will have to devote even more attention in future to integration measures such as language teaching, socio-cultural adaptation and non-discrimination. By the end of 2022, a total of 91,497 Ukrainian citizens, 45,398 Belarusian citizens and 15,000 Russian citizens resided in Lithuania.

The Slavonic-speaking Russian, Polish, and Belarusian national minorities living in Lithuania account for about 12 % of the population and are not sufficiently integrated. This has been exploited by the Russian information channels that are openly hostile to Western values. Therefore, focus should be placed on working-age people arriving with their families. Although Lithuania will have to allocate additional funds to kindergartens, schools and universities, the newcomers will spend the money earned in Lithuania locally instead of sending remittances to the family members living far away. Moreover, the children from these families will become fully-fledged Lithuanian citizens with sufficient knowledge of the Lithuanian language and culture.

The number of Ukrainian war refugees registered in the Lithuanian Migration Information System (MIGRIS) as applicants for temporary protection has exceeded 70,000. The figure includes 25,000 minors, roughly the same amount as the number of children born in Lithuania per year.

The war in Ukraine highlights. Out of 25,000 Ukrainian children, about 13,000 attend kindergartens and schools in Lithuania, while the remaining group studies remotely in Ukrainian schools following the national curricula. The state of Lithuania is not responsible for the quality and process of remote education in Ukrainian schools; therefore, the responsibility for its implementation and

supervision falls on the parents who chose this mode of schooling. As many as 62 % of pupils arriving from Ukraine and attending schools study in Lithuanian, 20 % in Russian and 15 % in Ukrainian. Schools with Lithuanian, Russian and Polish as languages of instruction provide need-based teaching of Ukrainian depending on teacher availability. Knowledge of the native language and culture ranks among key elements of integration and has been supported by UNESCO since 1953. Based on a Directive of the Council of the European Union, EU Member States must take appropriate measures to promote native language and culture training for newly arriving children, as the language factor has a significant impact on their integration.

Upon their return to Ukraine, pupils continue their studies without major challenges regardless of whether they previously consistently studied remotely in Ukrainian in their schools or in other languages of instruction in schools abroad with classes on the Ukrainian language and culture. Hoping for Ukraine's victory in the war, it is worth focusing on the support for the Ukrainian language, identity and culture. This will be key for the development of the human capital that will take charge of Ukraine's reconstruction in future. The pupils who have successfully integrated into our country's schools and have learnt the Lithuanian language continue their studies in Lithuania.

After Ukraine's victory, many of them will gradually leave our country, because 85 % of the Ukrainian refugees plan to return home, and the survey shows that 45 % of them will return to Ukraine after the end of the war. However, 6 % of refugees have stated that they will not return to their home country. Naturally, several points may be added to this percentage.

According to the Eurydice report, Lithuania is one of the nine countries that has been successful in admitting children and young people from Ukraine to general education schools. The situation varies from municipality to municipality, but there are still some places left in kindergartens and schools for children coming from Ukraine. Lithuanian kindergartens could receive nearly 3,000 more children, while schools could admit over 26,000 more pupils.

It is up to Ukrainians themselves to choose the type of education institutions for their children. The options include Lithuanian or national minority schools, remote education in schools certified by the Ukrainian state, and Ukrainian schools that have obtained authorisation from the Ministry of

Education, Science and Sports of the Republic of Lithuania for teaching following the Ukrainian curriculum. As far as the latter are concerned, Lithuania has five such schools in total: two in Klaipėda and one per city in Vilnius, Kaunas and Šiauliai. Pupils who plan to stay in our country for up to one year may pursue remote education in the Ukrainian language following Ukraine's general curricula. Currently, schools with Lithuanian as a language of instruction are attended by 62 % of Ukrainian pupils. Most of them are learning there for the second school year in a row already. The Ukrainian language is available as either an optional subject or a second foreign language. The schools that offer Ukrainian as an optional subject are in charge of developing its curriculum.

The economic impact of Russia's war against Ukraine on the Lithuanian economy and the structure of the Lithuanian labour force was assessed by the Bank of Lithuania. Vaidotas Tuzikas, Chief Economist of the Macroeconomics and Forecasting Division of the Bank of Lithuania, evaluated three possible outcomes of Russia's war against Ukraine and their possible impact on Lithuania's economy.

The estimates provided by the Bank of Lithuania in this study cover three scenarios of the outcome of the unprovoked war against Ukraine by Russia and its impact on the Lithuanian economy. However, researchers may question the assessment of the 'impact before the outcome' component in this model. How should the year 2022 be treated: a 'muddling', 'a frozen conflict' or 'temporary breaking through the front line'? What would be the possible effect of this tenacious and erratic war, should it drag on throughout 2023 and beyond?

The 2022 impact based on the available factual data has been reflected in the basic scenario, which is identical for all possible war outcomes projected *a priori* and hypothetically by the Seimas Committee for the Future. The estimates of the Bank of Lithuania assume that one of the war outcomes will emerge in 2023, for example, in the second quarter of the year. If such a tenacious and erratic war lasts for the whole of 2023 or beyond, the basic scenario, that is the forecast scenario, will reflect the situation accordingly. However, the length of the war will not substantially change the outcomes received by modelling the scenarios of 'Ukraine wins', 'Ukraine temporarily losses on the fronts' or 'a frozen conflict', because the outcomes presented in the estimates are a deviation from the basic scenario (see the projections of the Bank of Lithuania in December 2022) and from the annexes

to the projections. In fact, the presented simulations contain so many unknowns and derivatives (which would come from sociological research in the real-life situations) that all the figures under consideration are purely illustrative.

The estimates of the Bank of Lithuania are based on two assumptions: (1) a total of 71,200 Ukrainians have arrived so far (data available on 5 December 2022) and 25,000 of them are already employed or are looking for employment; thus, 35 % of the refugee inflow joins the labour market; (2) in December 2022, the approximate rate of new arrivals in Lithuania was 350 war refugees per week; at this rate, the number of new refugees will reach 17,000 in 2023.

In the event of Ukraine's victory, Lithuania's economy will grow despite the many losses. Lithuania's budget expenditure for matters related to Ukraine's situation and for Ukraine's economic recovery will amount to approximately EUR 1.1 billion per year.

Scenario 2: A frozen conflict

Russia manages to withstand by mobilising hundreds of thousands of recruits, but there is no one to train them because the most effective and competent military officers and trainers have already died on the battlefield. Following their forced withdrawal from Kherson, the Russian troops reinforce their defensive positions on the left bank of the Dnipro, while the Ukrainian army has to pay a heavy price in terms of human losses per every kilometre. Meanwhile, Putin continues to destroy Ukraine's economy by shelling its infrastructure, roads, water supply and power plants, and to wear down Europe's patience and break its unity by further exploiting energy levers. Putin's main objective is to somehow muddle through until 2024, when Donald Trump may be elected US President. Moscow believes that Putin's victory over Ukraine will then be easily achieved. The EU and the US, racked by energy (gas) shortages and overall exhausted, can no longer ensure the necessary quantities of military supplies and weapons or provide finance to support the country's economy and governance infrastructure. Frustration and fatigue in Western societies and political developments result in reduced military and economic assistance needed for the Ukrainian forces. Ukraine declares a state of emergency due to the destruction of infrastructure. Exhausted Russia halts its hostilities but defends the occupied territories with missile strikes; the destructive power

of Western sanctions finally begins to be seen in some economic sectors. On the one hand, the sanctions are aimed at curbing Russia's revenues, but at the same time, they are intended to ensure that Moscow continues the supply of 'black gold' to the global market. The price cap on Russian oil, agreed by the European Union, the G7 and Australia on 5 December 2022, means that only oil selling for maximum USD 60 (EUR 56.9) per barrel can continue to be supplied. Despite that, the Russian Federation manages to balance its budget fairly well until mid-2024, including Gazprom's profits. The population at large does not feel much discomfort for the time being; the money from oil allows the military industry to survive and provides the armed forces with satisfactory supplies.

Russia continues to control the occupied territories of Ukraine as the power structures in the cities suppress the growing mass demonstrations against the continuation of the war. Ukraine, as it receives no offensive weapons, is therefore unable to take them back by military force. With talks of possible negotiations between the Russian Federation and Ukraine continuing, but in reality in a stalemate in bilateral relations, a free part of Ukraine begins to undergo reforms and rebuild infrastructure.

A frozen conflict, in principle, makes it impossible to resolve the issue of moving from a state of war to a state of peace. Intense, continuous military action ceases, the moving front line becomes an almost static line of contact, where Russian and Ukrainian exchanges of fire resume periodically, making the conflict more like the war of 2015–2022. Having failed to achieve its initial objectives in Ukraine, Russia, in order to withdraw from the intensive phase of the war and at the same time to avoid defeat, maintains pressure on Ukraine, demanding that the annexed territories be recognised as part of the Russian Federation.

Ukraine has no reason to believe that Russia will refrain from making major incursions into its territory, at least in the short term, which makes it necessary to maintain a high level of military readiness in the country. Moreover, at least some of the territories that have been torn away from Ukraine after 24 February 2022 remain under Russian control. This is particularly likely in the case of the territories that connect Russia by land to the occupied Crimean peninsula. The link has both strategic and symbolic significance for the Russians. At the strategic level, Russia develops the military and civilian infrastructure in the occupied territories.

At the symbolic level, Putin may portray this to his domestic audience as an achievement of a 'special military operation', which is a significant step in the reunification of the 'historic Russian lands'.

In the short and medium term, Lithuania and the West are confronted with a more active and increased deployment of Russian troops on the Belarusian territory. Russia's imperialist ambitions towards Ukraine keep the region unstable, with negative economic and social consequences for Lithuania (less foreign investment, increased emigration of our citizens). War refugees arriving in Lithuania are mostly Ukrainian, and their migration comes in waves.

Missile strikes targeted at power plants as well as water and railway infrastructure in Ukraine would cause an influx of yet another wave of refugees from the devastated Ukrainian cities and districts. In Lithuania alone, the number of Ukrainians would increase to 120 thousand, including 40 thousand school-aged children.

This is a new and a difficult challenge for Lithuania's social system. While the situation differs from municipality to municipality, there is still room for children from Ukraine in local kindergartens and schools. Lithuanian kindergartens are fit to accommodate an extra 3,000 children and schools could do with an influx of further 26,000 pupils. In late 2022, pre-school education was open for extra 2,808 (49 %) children and general education had room for 26,484 (74 %) extra pupils. Most municipalities appear to be still able to accommodate refugee children in both pre-school and general education schools, while major cities were overstretched on that account already back in 2022.

Efforts towards family reunification will persist. Therefore, kindergartens, schools, and universities will need additional funds. However, at least one member per refugee family is in active employment. Rather than sending remittances, Ukrainians spend their earnings in Lithuania. The children of the refugee Ukrainian families are expected to become full-fledged citizens of our country once they grow up. While their parents may still have trouble acquiring Lithuanian language skills or gaining cultural acumen, their children, having grown up in Lithuania, will be free from such problems. The investment has multiple pay-offs as it concurrently offers aid to war refugees and addresses the national problems of demographic and economic growth. Refreshingly, the topic of migration is no longer considered to be a taboo in Lithuanian politics. Apart from the overstated risks and fears, the

opportunities created by a clear-cut and active migration policy are now well in view.

National Defence. Given the increased threat to Lithuania and Europe at large, the focus in most countries has shifted to the armed forces in terms of purchasing new technical equipment, renewing the old equipment, and modernising and updating the existing stock. By handing over some of their technical equipment as means of support to Ukraine, countries are testing the suitability of the equipment under war conditions. This mainly results in a rising demand for the existing defence industry. Small as it may be, the emerging Lithuania's defence industry is growing as the above factors result in a pickup in orders.

The Ministry of National Defence continues to provide support to Ukraine by making acquisitions from the Lithuanian industry to satisfy the Ukrainian needs. For this purpose, it uses the US and British funds intended for making purchases from the EU defence industry. Lithuanian companies seek funding through these funds and endeavour to manufacture production for Ukraine. In terms of military goods, the Lithuanian industry continues to supply electronic and optical devices, including but not limited to night vision equipment, targeting equipment, thermovisors, unmanned aerial vehicles (UAV), anti-UAV defence systems, clothing, and military outfit components.

The rollout of the mid-range air defence system (NASAMS) project is finally on track and, in cooperation with the US Special Operations Force (SOF), the Baltic SOF Intelligence Fusion Cell (BSIFC) has been set up in Kaunas to ensure the exchange of preliminary information on emerging threats among the Baltic States. The United States is finally deploying its battalion for permanent service in Lithuania. With comfortable newly-constructed barracks already in place, a German military unit is stationed in Lithuania. Klaipeda boasts an increased presence of the US aircraft carrier accompanied by other smaller-scale specimen of military aircraft.

The war in Ukraine makes the much-needed allies seriously consider their ability to defend the Baltic States. The US and German military battalions are partially deployed in Lithuania. A part of them will only be deployed in theory and will be able to arrive within 10-12 working days. Lithuania is taking steps to build spacious barracks and expand the training ranges for military exercise.

Based on the estimates of the Bank of Lithuania, developments in Lithuania will follow the

same demographic scenario regardless of whether Ukraine wins a victory or Russia freezes the conflict. Under this scenario, in 2023, there are 17,000 war refugees in Lithuania and about 6,000 of them enter the labour market. The scenario is further subdivided into three options. Option one: refugees stay in the labour market and all the changes in the labour force follow the demographic trends. Option two: over the coming three years, half of the refugees leave Lithuania. Option three: over the coming three years, all the war refugees leave Lithuania (see Fig. 1), although this is unrealistic given the historical Ukrainian tendency for emigration.

Lithuania's budget support for Ukraine-related issues would annually amount to around EUR 2 billion.

A combination of options 1 and 2 can also be considered as a realistic temporary scenario of the impact on Lithuania of the Russian aggression in Ukraine. However, chances for the dramatic scenario 3 to unfold cannot be ruled out, either. Notably, the figures in scenario 3 are also only rough estimates, mostly derivative and therefore only hypothetical.

Scenario 3. Russia breaks the Ukrainian lines of defence

As the result of a large-scale mobilisation and establishment, at the beginning of 2023, of tank brigades comparable to the ones used in the Soviet era, Russia succeeds in stabilising the situation on the front line. The mobilised reserve force is initially used as cannon meat, and is trained in the long run. Meanwhile in the US Congress, the Republicans block the efforts for extra generous support for Ukraine during the period of review for transparency of the use of funds in Congress. Europe shifts the focus to its own security and claims its military resources to have been exhausted. Owing to Russia's fierce bombing of railways, the supply of munitions to Ukraine is put on hold for several months and the munitions supply of the Ukrainian army is exhausted. Relying on outdated equipment, Russia nevertheless begins a counter-attack. By the summer of 2023, Russia may take over Kryvyi Rih and make further advances in Donbass. New supersonic missiles hit Lviv, Kyiv and military bases, striking Ukraine a decisive blow. Russians attack from Belarus and move towards Kyiv. The leaders of the gravely war-fatigued Western countries tend to favour the option of a ceasefire agreement between Ukraine's President Zelenskyy and Russia.

The reduction and temporary interruptions of economic, military and munitions support from NATO and EU Member States prevent Ukraine from further effective defence, let alone offensive action. Ukraine lacks manpower. Ukrainians can no longer defend the front line by intensive military action. As a result, Russia forces several breakthroughs in the front line and carries out attacks directed towards Kharkiv-Dnipro-Zaporizhzhia by occupying the territories leading up to those cities. Russia declares a victory yet tries to attack the territory of Tiraspol and the territories leading up to Odessa, attempting to completely cut off Ukraine from the sea, but fails. The situation is being remedied, but the war is protracted. Although the Russian Federation declares that the objectives of its limited 'special military operation' have been achieved, the aggressive rhetoric persists. Russia cynically demands security guarantees and withdrawal of the US troops from Poland, Lithuania, Latvia, Estonia and Romania. The EU is still under energy and economic pressures. China remains an observer.

Devastated by missile strikes and gunfire, Ukraine settles for abandoning its plans of NATO accession, but carries on with reforms on the territory under its control, still hoping for EU membership. Russia seeks to absorb the occupied territories and cause them to disintegrate. This has severe repercussions for Ukraine's domestic policy, which was not particularly stable in the pre-war period, either. The temporary vast territorial losses significantly reduce Ukraine's economic potential. The flow of refugees from the occupied territories to Ukraine and from Ukraine to the West creates many social problems both for Ukraine itself and for other European countries. There is a growing social disillusionment and lack of public trust with the authorities.

The regime in Kremlin does its utmost to achieve an economic recovery of the Russian Federation and build up new military capabilities within a few years. The regime continues taking the occupied territories over and destroying the culture and economy of the Ukrainian nation. Having completely occupied the Ukrainian territory inhabited by a predominantly Russian-speaking population and having absorbed Belarus, the Russian Federation continues to promote the narrative of a unified sphere of influence on the former territory of the USSR and turns its eyes on the Baltic States.

Ukraine is forced to build on bilateral relations with those Western countries that have maintained their determination to help the country. Russia

continues building its military clout by preparing for a new major war. Therefore, Ukraine also has to devote considerable resources to strengthening its military capabilities. A decisive factor in this arms race would be the stance of the West, namely, the determination to support Ukraine and maintain strong sanctions on the Russian economy. If the West decided to lift its pressure on Russia and restore the economic ties with this country, the likelihood of a new war with Ukraine and NATO would increase. In this case, one could speak of a 'delayed war' scenario, under which peace would be a temporary achievement and an immediate threat would be posed to NATO member countries.

In the short and medium term, Russia's breakthroughs on the front line would unbalance the security architecture in the region. The Russian army and its aggressive foreign policy would create tensions in Lithuanian society and pose a permanent threat to our national security. Even in the case of avoidance by Russia of any direct confrontation with NATO, we cannot rule out that Russia may make more active attempts at dividing the Alliance's unity and may persist in provocations in the Lithuanian border area. Such actions would produce negative repercussions for the economy and would negatively affect the social factors. An unsafe neighbourhood and permanent war anxiety could contribute to the deterioration in mental health in the local population and deter a range of foreign companies from investing in Lithuania.

As a result of the occupation of a larger territory of Eastern Ukraine, the destruction wrought there, and the possible guerrilla war, thousands of war refugees would flow to Lithuania and pose a number of challenges to the state's social, education and healthcare systems. However, the influx of refugees would prevent Lithuania's population from decreasing in number and would result in gradual population growth.

In the medium term, Russia would be ready to deploy even more troops on the territory of Belarus. As a result, NATO would have to deploy more of its military units on the Lithuanian soil. Enhancing the military infrastructure and developing the European railway gauge would become top national priorities.

Lithuania is consistently preparing for defence. The national defence budget for 2023–2025 has been increased to 3.5 % of GDP. While Western Europe is still making preparations for addressing the aggression, Poland now serves as the key regional barrier blocking the expansion of the 'Russian

world' to Europe. Further rapid growth of military cooperation among Lithuania, Latvia, Estonia and Poland is underway, accompanied by the joint engagement in the strategic partnership between Warsaw and Washington.

The economic losses suffered due to the war in Ukraine and the lack of metal and energy imports in Lithuania boost the setting up, launch and development of local energy companies (e.g. Kaunas Hydroelectric Power Plant). The negative impact of war on the costs of production and prices of natural resources is increasing. The estimated indirect impact on Lithuania owing to Russian war of aggression in Ukraine was based on the assumption that production costs and associated factors have soared as a result of the geopolitical tensions, causing losses in the agricultural sector.

The energy-intensive economic activities, such as poultry farming, greenhouse vegetable growing, production of fertilisers, plastics, etc. would suffer most. In the food production sector, the rise in energy prices and costs of raw materials has already proved to have a negative impact on the food industry, in particular on the most heavily energy- and raw materials-dependent industries, such as milk processing, dairy, production of bread and cereals, and meat processing. The rising costs in the food industry, logistics and retail sectors have led to higher prices in the retail food sector. In October 2022, the annual price increase in food and non-alcoholic beverages, measured against the Consumer Price Index, reached 33.7 %. As Russia escalates instability on the energy supply markets, significant price fluctuations are possible. Accordingly, should it be decided to tighten the sanctions on energy resources, the shrinking supply of the said resources would lead to a further rise in prices.

Once EU Member States succeed in reducing their dependence on Russian resources, implementing energy saving plans, and building their bargaining power in the process of acquisition of energy resources, this will create the preconditions for the stabilisation of prices.

A possible option is swifter unilateral decoupling from the BREL system and putting an end by the EU to the transit of goods to Kaliningrad by rail.

Should the number of refugees in Lithuania coming from the Ukrainian cities and towns ravaged by war reach 280,000, including 1000,000 children, significant financial assistance would be needed for Ukrainians. Ukrainian pupils would then account for almost a quarter of the pupils enrolled in general education, with 300,000

Lithuanians and 100,000 Ukrainians in schooling. Lithuania's population would finally reach 3 million again. However, the schools in the major Lithuanian cities would be overcrowded, so refugee children would be urgently transferred to provincial towns, where *ad hoc* boarding schools would be set up. Even rural schools would be full of pupils. This would result in a catastrophic shortage of Lithuanian language teachers. Therefore, the teaching staff would have to draw on human resources from the student pool. Care would be taken to integrate refugee children into Lithuanian schools in order to avoid the expansion of instruction in the Russian language paid through own funds. Preparations would be made to enable Ukrainians to reside in the country for a longer period, so they could later study in Lithuania in colleges and universities, integrate seamlessly into the local society without encountering any language-related problems, and fill up the labour market. Integration requires that the language of instruction be Lithuanian. This is because the lack of the Lithuanian language skills has prevented thousands of Ukrainians from finding jobs in Lithuania and accessing higher and high education in the longer term. In addition, any efforts to build a network of Ukrainian schools in Lithuania would hinder social integration of Ukrainians in Lithuania. Finally, no one would be able to ensure the provision of education of the necessary level in Ukrainian schools. Besides, the need for these schools is dwindling. There is general agreement among many European linguists on the need to integrate the new arrivals into the local social setup: children must go to schools with the national language, rather than the language of national minorities, as a language of instruction. As many free-of-charge courses for acquiring the state language skills as possible should be available for adults.

In recognition of and support for ethnic culture, Ukrainian Saturday or Sunday schools should be set up for providing education on Ukraine's history and the Ukrainian language, complimented with smooth and sustainable development of distance online learning in Ukrainian and improvement of the prospects for a long-term stay of the refugees in Lithuania.

The influx of refugees compensates for the decline in the population rates in Lithuania, whose inhabitants still tend to emigrate to the West. Refugees also boost retail trade, as the new arrivals cause the growth in consumption. This leads to the potential growth in various sectors of economy;

new job prospects emerge. The new labour force helps the Lithuanian provincial entrepreneurs to thrive. However, soon enough refugees fall short of jobs. Their transfers to Lithuania's regions increase the need for social assistance. The local society tends to cut on charity. Social tensions increase. The education system can no longer provide the children with full-scale education.

Based on job vacancies open for Ukrainian citizens registered with the Employment Service between March and October 2022, a bulky 65 % of all the job offers was related to qualified jobs. Most qualified job offers were targeted at international freight drivers, cooking chefs, multi-profile construction workers, bus drivers, trolleybus drivers, security guards, tailors, sale assistants, road workers, concrete workers and electricians.

The Bank of Lithuania estimates that, in the event of Ukraine's failure in the war, in 2023, the number of war refugees in Lithuania would amount to 280,000, of which 100,000 would enter the labour market. The Bank of Lithuania presents three scenarios of estimated fluctuations in the number of war refugees in active employment over the next three years. Under the first estimate (option A1), the number of war refugees employed in Lithuania would remain stable for the next three years, standing at 100,000, while the workforce fluctuation would follow the demographic trends. Under the second estimate (option A2), half of the war refugees would leave Lithuania. Under the last estimate (option A3), all war refugees would leave Lithuania over the next three years (see Figures 1 and 2), although this is unrealistic given that the trend for emigration from Ukraine was strong and given that, in late 2022, as many as 6 % of Ukrainians claimed they would never return to Ukraine.

The war refugees arriving owing to Russian hostilities in Ukraine could cause an economic growth in Lithuania. Under all the three estimates (A1, A2, A3), Lithuania's GDP in 2023 would grow. However, a greater impact on the economy in the long term would be seen only provided all the war refugees stayed in Lithuania (option A1). In the event of Ukraine's victory, the overall impact on Lithuania's GDP growth could range from 3 % to 5 %. In the event of a frozen conflict, the overall impact on the Lithuanian economy would remain around 1 %. In the event of Ukraine's failure in the war, the overall impact would be negative and could range from 1 % to 3 % (see Figure 5).

In the event of temporary failures on the front, Lithuania's budget expenditure on support to

Ukraine-related issues would amount to approx. EUR 2–3 billion a year.

In summary, the impact on the Lithuanian economy caused by the unprovoked Russian war in Ukraine is comparable to the impact of the war on the EU as a whole, with a fall in GDP, a (provisional) rise in energy prices, and growing unemployment rates. Given its reorientation towards European markets, Lithuania's economy will survive and, as soon as the energy prices are stabilised, a trend of minor economic growth will remain in place. Ukraine's victory is the most important and most useful for Lithuania not only from the moral, geopolitical, and military perspective, but also from an economic point of view. In an event of Ukraine's failure in war, the biggest challenge for Lithuania would be to provide food, housing, and jobs for large numbers of war refugees and ensure education to their children, concurrently to addressing the domestic social problems and demographic challenges.

The study scope excludes the possible scenarios of a war against Europe launched by Russia in Ukraine. Such scenarios are associated with the Kremlin's statements concerning military action against NATO member countries, which have remained rhetorical so far. It should be noted that the overall geostrategic context requires not only a united, coordinated and permanent supply of military, humanitarian and other assistance to Ukraine from NATO, but also calls for each NATO member country to review their individual and joint security plans. This is especially true for the frontline states, including Lithuania. The deadlines for the updating the armament stock, installing the infrastructure, and deploying allied military units, etc. must be as short as possible. Planning these tasks for 2025 seems to be inappropriate at this stage as this is no longer in line with the geopolitical reality.

6 January 2023

Seimo narių grupė pakeliui į Ukrainą 2022-04-07

9 786098 143294